

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 135, angående indragning av vissa professorsprebenden m. m.;
nr 136, angående tillfällig avlöningsförbättring för tre preparatorer vid naturhistoriska riksmuseet;

nr 137, angående ökade medel till stipendier åt dövstumläroverks-
elever;

nr 138, angående tackande av brist i staten för tekniska elemen-
tarskolan i Borås för år 1920;

nr 139, angående biträdande skolföreståndarinnan Anna Kruses löne-
och pensionsförmåner;

nr 142, angående vissa pensioner och understöd från allmänna in-
dragningsstaten;

nr 144, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen
m. m.; samt

nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 i ansvarig-
hetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande
och Konungens rådgivare i kommandomål.

Justerades protokollen för den 8 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion
om de nuvarande grundlagarnas fullkomnande med en ny grundlag, in-
nehållande andliga grundsatser att efterlevas i statslivet;

bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris
å socker ävensom en i anledning av propositionen väckt motion; samt

Första kammarens protokoll 1921. Nr 16.

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om kronoutskyldsuppbördens fördelning i två terminer.

Föredrogos men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 21 och 22.

Föredrogs och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 13, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om utsträckt skyldighet för landsting att lämna fattigvårdssamhälle gottgörelse för vård av sinnessjuk eller sinnesslö, som är i behov av fattigvård.

Föredrogos men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo andra lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk i vad angår jordbruksdepartementet och under samma departementlydande centrala ämbetsverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den till kyrkoherdeboställena i Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar hörande lägenheten Stormuren i Ovansjö socken; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. försäljning av mark från det åt klockaren i Sätters stads- och landsförsamlingar upplåtna boställe.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 34 § i lagen om val till riksdagen; samt

nr 22, i anledning av väckt motion om tillägg till § 24:0 tryckfrihetsförordningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändring i § 1 5:o tryckfrihetsförordningen.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 260, hade herr *Lövgren* i Nyborg hemställt, att riksdagen ville såsom vilande till grundlagsenlig behandling antaga en sådan ändring av tryckfrihetsförordningens § 1 5:o, att rättigheten att anlägga boktryckeri utsträcktes till att omfatta även municipalsamhällen.

Om anläggning av boktryckerier i municipalsamhällen.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte för sin del såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag till ändrad lydelse av § 1 5:o i tryckfrihetsförordningen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 1.

5:o. Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände var och en fritt att, utan hinder av någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, av vad beskaffenhet eller vidd honom tjänligt synes, uti stad eller inom ett avstånd därifrån av högst en halv mil eller uti köping.

Då boktryckeri — sitt säte.

Den nytt boktryckeri — — skrivart.

(Föreslagen lydelse:)

§ 1.

5:o. Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände var och en fritt att, utan hinder av någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, av vad beskaffenhet eller vidd honom tjänligt synes, uti stad eller inom ett avstånd därifrån av högst en halv mil eller uti köping *eller, där Konungen finner, att sådant ombud, som i § 4 1:o sägs, kan å orten förordnas, uti municipalsamhälle.*

Då boktryckeri — sitt säte.

Den nytt boktryckeri — — skrivart.

Reservationer hade avgivits dels av herr *Norling* utan angiven mening, dels ock av herrar *Larsson* i Västerås, *Klefbeck*, *Thulin*, *Sävström*,

Om anlägg- *Leander och Hansson* i Gårda, som ansett, att utskottet bort tillstyrka mo-
ning av bok- *tionen och hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motion*
tryckerier i måtte för sin del såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling an-
municipal- taga följande
samhällen.
 (Forts.)

Förslag till ändrad lydelse av § 1 5:0 i tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

5:0. Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände var och en fritt att, utan hinder av någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, av vad beskaffenhet eller vidd honom tjänligt synes, uti stad eller inom ett avstånd därifrån av högst en halv mil eller uti köping *eller uti municipalsamhälle.*

Då boktryckeri — sitt säte.

Den nytt boktryckeri — — skrivart.

Herr Norling: Herr greve och talman! Då jag icke kunnat till fullo ansluta mig till utskottsmajoritetens uppfattning i den föreliggande frågan utan antecknat mig såsom reservant, anhåller jag att få i korthet motivera den mening, jag sökt förfäktat inom utskottet.

Till en början vill jag då oförbehållsamt erkänna, att såvitt jag förmått utröna, kan man inte påstå, att något med styrka framträdande praktiskt behov påkallar en förändring av hittills gällande bestämmelser med avseende på rätten att anlägga boktryckerier. Men å andra sidan kan man ju inte komma ifrån, att den i grundlagen stadgade begränsningen är ganska godtyckligt uppdragen, och jag är övertygad om; att man förr eller senare skall finna sig nödsakad att flytta dessa ränmärken.

Men om man nu skall genomföra en reform, så kan det väl bli fråga om, huruvida det är klokt att följa just de linjer, som både motionären och utskottsmajoriteten växlat sig in på. Mig förefaller det i varje fall, som om man härigenom endast uppnådde det tämligen problematiska resultatet, att man drar en ny godtycklig gränslinje. Rent principiellt var man utan tvivel inne på en riktigare väg redan så tidigt som vid riksdagen 1865—1866, då bonde- och borgarståndens godkände ett av konstitutionsutskottet tillstyrkt förslag, som gick ut på att boktryckerier skulle få anläggas var som helst, såväl utom som inom stad. En lösning av frågan enligt dessa radikala linjer beslöts också av 1870 års riksdag, men Kungl. Maj:t vägrade då sanktion å beslutet under förmenande, att det måhända kunde möta svårigheter att finna lämpliga personer för uppdraget att övervaka tryckta skrifter allmängörande, varjämte handräckning till verkställande av kvarstad å tryckt skrift möj-

ligen inte skulle med tillräcklig skyndsamhet stå till buds ute på landsbygden.

Om man nu vill medge, att särskilt den av Kungl. Maj:t år 1870 åberopade svårigheten att etablera den effektiva övervakning, som förutsattes i grundlagen, utgör en vägande anledning att icke borttaga *varje* begränsning, så förefaller det mig som om i varje fall gränsen inte borde ha någonting att göra med samhällenas rent kommunala struktur. I stället kunde man ju lämpligen tänka sig en anordning, liknande exempelvis den, som motionsvis föreslogs inom bondeståndet vid riksdagen 1865—1866, nämligen att boktryckerier finge anläggas i varje samhälle, där folkmängden inom ett visst inskränkt område uppgår till minst 1,000 personer. Det borde inte möta några allvarligare svårigheter att i varje särskilt fall bedöma, huruvida en så beskaffad förutsättning föreläge eller ej.

Om anläggning av boktryckerier i municipalsamhällen.
(Forts.)

Utskottets majoritet har emellertid i stället accepterat motionärens förslag att rätten att anlägga boktryckerier skulle utsträckas till att omfatta, utom städer och köpingar, även municipalsamhällen, men i motsats till motionären har utskottet dock ansett, att denna rätt för municipalsamhällenas vidkommande skulle göras villkorlig. Man kan knappast komma ifrån, att utskottets reformlinje öppnar vissa möjligheter till ett administrativt godtycke, som inte bör eftersträvas. Dessutom föreligger det näppeligen någon hållbar anledning att i fråga om municipalsamhällena införa en undantagsbestämmelse, som inte ansågs erforderlig, när det gällde städer och köpingar. Om det eventuellt kan möta svårigheter att etablera en effektiv övervakning i vissa mindre municipalsamhällen, så existerar utan tvivel samma olägenhet i många små städer och köpingar.

Motionären har påvisat, att inte färre än 78 bland våra 188 municipalsamhällen äga över 1,000 invånare vardera, och ibland dessa finner man åtskilliga med mera än 5,000 invånare. Statistiken kan lämpligen utbyggas med en erinran, att det finns åtskilliga städer, där invånarsiffran inte når upp till 1,000 och åtminstone två köpingar, som inte ha fullt 100 invånare vardera. Å andra sidan känner jag åtminstone ett i alla avseenden stadsliknande samhälle med över 10,000 invånare, som inte ens är municipalsamhälle. Vad lilleputtköpingarna beträffar, kan man för övrigt lägga märke till, att deras s. k. köpingsrättigheter egentligen alldeles sammanfalla med de "rättigheter", som nu för tiden beviljas lösligt organiserade municipalsamhällen. En viss "köping" med cirka 90 invånare bär sin förnämliga titulatur i kraft av en gammal bestämmelse, som stadgar att tvenne bland de s. k. stadsstadgorna skola tillämpas inom dess område. Köpingen i fråga har alla sina kommunala angelägenheter gemensamma med den omgivande landsbygden — och går man till "Årsbok för Sveriges kommuner", så finner man där den intressanta upplysningen, att de nyss nämnda stadsstadgorna i själva verket *icke* tillämpas inom köpingsområdet.

I småsamhällen av denna beskaffenhet är det utan vidare tillåtet

Om anläggning av boktryckerier i municipalsamhällen. att anlägga boktryckerier, men i Kiruna med över 5,000 invånare skall rättigheten vara beroende på, om myndigheterna lyckas finna någon person, som är kapabel att fungera som justitieministerns ombud, och i Sandviken med mera än 10,000 invånare skall det över huvud taget inte tillåtas någon att driva boktryckerirörelse, även om där skulle finnas än så många, som kunde bestå en effektiv övervakning!

(Forts.)

Nu kan man visserligen anmärka, att den rätt, som tillerkänts Pataholm och Kristianopel, i realiteten är alldeles betydelselös, eftersom det aldrig faller någon in att öppna boktryckeriverksamhet i dessa samhällen. Jag tror, att anmärkningen är riktig, men jag måste tillägga, att efter all sannolikhet kommer det inte heller att falla någon in att slå sig ned som boktryckare i något av de små fisklägena på västkusten, som äro organiserade som municipalsamhällen. Det kan ju visserligen tänkas, att någon enstaka yrkesutövare skulle finna det förenligt med vissa ljusskygga intressen att slå ned sina bopålar på en plats, där han på grund av samhällets litenhet kunde förutsätta en mindre effektiv övervakning, men i så fall har han ju redan Kristianopel att tillgå, såvida han inte föredrar Ljunghusen, som ligger inom en halv mil från staden Falsterbo.

Då jag sålunda inte kan finna någon rimlig anledning att beträffande municipalsamhällena stadga en garanti, som av ingen ifrågasatts, när det gällde städerna och köpingarna, och då å andra sidan ingen resonans lär kunna påräknas för den enligt min mening principiellt riktigaste uppfattningen, att rätten att anlägga boktryckerier snarare bör göras beroende av samhällenas storlek än av deras kommunala organisationsformer, återstår mig, herr talman, ingenting annat än att yrka bifall till det förslag, som reservationsvis har framlagts av herr Larsson i Västerås m. fl.

Herr Reuterskiöld: I anledning av det yrkande om bifall till reservationen, som nu framställts, ber jag att från utskottsmajoritetens synpunkt få säga ett par ord.

För det första har den föregående ärade talaren framhållit, att det bör vara antalet invånare i en ort, som skall vara avgörande för frågan om orten får en sådan rättighet varom här är tal eller icke. För min del tror jag, att man hela tiden icke gått på den linjen, att antalet invånare varit bestämmande, utan folkmängdens täthet; det har gällt orter "med mera sammanträngd befolkning". Då invänder man: det finns icke något skäl att ställa municipalsamhällena i annan ställning än städer och köpingar. — Jo, det finns ett mycket avgörande skäl, som består däri, att begreppet municipalsamhälle icke är enhetligt, under det att begreppet stad och begreppet köping är detta. Municipalsamhällena omfatta alla möjliga slags samhällen, alla möjliga små orter med tätare befolkning, där man ibland behöver använda hälsovårdsstadgan för rikets städer, ibland ordningsstadgan, ibland brandstadgan o. s. v. och där således situationen är ytterst växlande. Jag ber att i detta

avseende också få erinra om, att den kommitté, som senast varit tillsatt för att omarbета tryckfrihetsförordningen och utarbета förslag till tryckfrihetslag, också stannade vid det resultatet, att municipalsamhällena voro ett konglomerat av olika orter, vilka icke kunde gemensamt och enhetligt behandlas. Under sådana förhållanden måste man taga hänsyn till detta faktum.

Om anläggning av boktryckerier i municipalsamhällena.
(Forts.)

Nu säger den ärade talaren, att om man nu i likhet med utskottet fordrar, att ett municipalsamhälle skall få hava ett tryckeri endast om Konungen finner, att ett sådant ombud, som omtalas i § 4 mom. 1 tryckfrihetsförordningen, kan förordnas, öppnas portarna för administrativt godtycke. Jag tror knappast, att detta är riktigt, utan förhållandet är det, att när man gör denna rätt beroende av att Konungen finner, att sådant ombud kan å orten förordnas, ligger däri, att Konungen först har att pröva, huruvida förhållandena i orten över huvud taget äro sådana, att man konstant kan få ombud att övervaka tryckerierna därstädes. Är detta fallet, medger Konungen tillstånd, och sedermera är saken klar. Sedan är det justitiedepartementets chef, som har att förordna vederbörande ombud, om tryckeriet anlägges. Men detta konstaterande av att man kan få ombud på orten, är en nödvändig förutsättning för att man skall kunna övervaka tryckerierna. Detta konstaterande är givetvis lätt beträffande tätare bebyggda orter, och det är dessa, som behöva tillgodoses med tryckerier, och i de övriga finnes icke något praktiskt behov av tryckeri. Då invänder man: Ja, men det finns också många små köpingar, obetydliga och fullt jämförliga med dessa fisklägen eller andra orter, som fått municipalsamhälles karaktär, och i dem fordras ej en dylik kunglig förprovning, utan där är rätten ovillkorlig. — Det är dock den stora skillnaden, att dessa små köpingar äro samhällen på retur, vilkas folkmängd icke ökas, och vilkas antal skulle kunna minskas genom återtagande av köpingsrättigheterna, under det att antalet municipalsamhällen särskilt med avseende å små orter är i ständig tillväxt, och kontrollen över dessa är icke lika lätt och enkel som över nämnda fåtal köpingar. Vad som sker inom detta fåtal köpingar — den ärade talaren pekade på två — kan man lätt övervaka, men vad som sker i alla möjliga och omöjliga små municipalsamhällen blir en helt annan och svårare sak att effektivt taga reda på. Det synes sålunda ur rent praktisk synpunkt ingenting vara att invända emot, att man söker tillgodose behovet, där detta finnes, dock under förutsättning att den kontroll, som är behöfvig, också kan åstadkommas. Det förefaller därför som om det lämpligaste och riktigaste måste ur alla synpunkter vara att gå på den bog, som utskottets majoritet förordar och som även tidigare vid denna frågas utveckling har varit föreslagen. Kungl. Maj:t har delvis varit inne på den, och även riksdagen har gått på den bogen, att municipalsamhälle finge ha tryckeri, därest Kungl. Maj:t ansåge, att ombud kunde förordnas.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Om anläggning av boktryckerier i municipalsamhällen.
(Forts.)

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Jag skall icke taga upp någon lång debatt, utan skall instämma helt och fullt i vad den förste talaren anförde. Jag vill blott replikera den siste ärade talaren, då jag icke kan finna att de skäl han anförde kunna tillmätas någon avgörande beviskraft.

Först gjorde han gällande, att municipalsamhälle icke var något enhetligt begrepp, utan att under detsamma kunde inrymmas samhällen av mycket olika natur, "alla möjliga samhällen" som han sade. Gentemot detta vill jag först och främst invända att man också, med kännedom om de nuvarande köpingarnas beskaffenhet, har full rätt att säga att dessa äro samhällen av högst olika typ inbördes. Härtill kommer att det förhållande som den siste ärade talaren stödde sitt yrkande på, nämligen att municipalsamhälle icke skulle vara något enhetligt begrepp, icke har hindrat honom att gå med på utskottsmajoritetens förslag, vilket dock öppnar möjlighet för just municipalsamhällen att få tryckerier förlagda inom sina områden.

Det andra skälet han anförde var att man för förläggande av ett tryckeri på ett ställe måste konstant kunna där påräkna ett ombud för tryckfrihetens övervakande. Men genom att lämna åt Kungl. Maj:t att för all framtid förutse att ett sådant ombud skall vara att tillhandagå, tilltror han Kungl. Maj:t en profetisk förmåga, som jag icke tror att Kungl. Maj:t har, särskilt som regeringarna så ofta växla och deras uppfattningar i detta stycke kunna vara mycket, mycket olika. En mycket säkrare grund för förhoppningen att i dessa samhällen kunna påräkna en konstant tillvaro av kvalificerade övervakare synes mig då vara samhällenas storlek, ty i samma mån som samhällena ha ett invånareantal på, som det förekommer, upp till över 5,000 personer, är det ju mycket stor sannolikhet för att inom dem skola förefinnas åtskilliga som i detta avseende äro fullt kvalificerade.

För övrigt ber jag att få hänvisa till vad den förste ärade talaren yttrade. Jag skall icke upprepa detta, utan ber att få instämma däri, liksom i hans yrkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å det föreliggande utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att till vilande för vidare grundlagsenlig behandling skulle antagas det förslag till ändrad lydelse av § 1 5:0 i tryckfrihetsförordningen, som förordats i den av herr Larsson i Västerås m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, att propositioner komme att göras särskilt beträffande vart och ett av dessa båda yrkanden.

På härefter gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Herr talmannen gjorde sedermera proposition på antagande till vilande av det grundlagsändringsförslag, som förordats i nyssnämnda reservation, och förklarade sig anse denna proposition vara besvarad med övervägande nej.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse: *Om anläggning av boktryckerier i municipalsamhällen.*

Den, som förkastar det förslag till ändrad lydelse av § 15:0 i tryckfrihetsförordningen, som förordats i den av herr Larsson i Västerås m. fl. vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 23 avgivna reservation, (Forts.)
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages ifrågavarande förslag att vila till vidare grundlagsenlig behandling.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna ha utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 49.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tull för två av svenska röda korset införda ångdesinfektionsapparater;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av ett tullmuseum;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående personliga ålderstillägg för år 1921 åt förste byråinspektören å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå P. A. Lindblad och byråinspektören å samma byrå P. B. Rundblom;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personliga ålderstillägg åt vissa fartygsinspektörer;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående ytterligare uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiiruna-vaara och Gällivare malmberg;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av underhållet av Albrektsunds kanal m. m.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för postexpeditören Anna Marin att övergå på den från och med den 1 juli 1920 gällande avlönings- och pensionsstat för postverket; samt

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre extra ordinarie stationskarlen vid statens järnvägar J. G. Lundkvist från viss skadeståndsskyldighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i förordningen den 19 november 1920 om byggnadsskatt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 20, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel.

I denna punkt hade utskottet yttrat sig över vad riksdagens år 1920 församlade revisorer å sid. 234—237 i sin avgivna berättelse om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning anfört ävensom över en av fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning därav till riksdagen avlåten och till utskottet överlämnad skrivelse; och hade utskottet ansett sig böra för riksdagen omförmäla vad i detta ärende förekommit.

Herr Ö h n g r e n: Herr greve och talman! Mina herrar! Min reservation avser egentligen en anmärkning mot utskottets motivering. I riksgäldsfullmäktiges reglemente par. 17, mom. 1 står angivet att riksgäldskontorets kontanta tillgångar skola "såvitt och så länge de icke behöva användas för samma verk åliggande utbetalningar, insättas i riksbanken eller placeras i lätt föröytterliga utländska valutor". Med anledning av denna föreskrift ha statsrevisorerna i sin ordning gjort erinringar mot att riksgäldskontoret det oaktat under år 1919 till penningeförvaltande institutioner utlånat ett belopp av 40 milj. kr. och 1920 ett belopp av 270 milj. kr. Detta ha nu revisorerna ansett stå i strid med föreskriften i den förenämnda paragrafen, men däremot anse fullmäktige att denna åtgärd icke står i strid med nämnda stadgandes anda och mening. Det är således uppenbart att här i första rummet föreligger en tolkningsfråga. Utskottet för sin del delar revisorernas uppfattning och detta så mycket hellre som just denna paragraf tillkommit för att förhindra sådan utlåning från riksgäldskontoret. Riksgäldsfullmäktige ha på detta svarat, för det första att de anse åtgärden överensstämmande med paragrafens anda och mening och för det andra att dessa medel blivit upplånade för att lindra den spänning som skulle uppstå vid skattelikviden och vid årsskiftet. Nu kan åtminstone jag för min del icke förstå, att spänningen skulle minskas genom att medel

utlånas från riksgäldskontoret. Det är ju alldeles givet, att om samma medel genom riksbanken på föreskrivet sätt kommit allmänheten tillgodo, hade spänningen i alla fall blivit utjämnad. Sedermera tyckes det mig som om bankoutskottets utlåtande bleve allt svårtydbarare och i näst sista stycket heter det:

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel.
(Forts.)

”Då emellertid läget på penningmarknaden, såvitt nu kan bedömas, jämväl vid tiden för innevarande års uppbörd av statsskatten kan komma att påkalla åtgärder av enahanda art, som här berörts, och sålunda motivera ett ytterligare undantag från den angivna regeln, har utskottet ansett medgivande böra lämnas fullmäktige att, därest omständigheterna skulle därtill föranleda, vid nämnda tidpunkt använda riksgäldskontorets kontanta tillgångar till tillfällig utlåning åt inhemska penningförvaltande institutioner, dock under förutsättning att fullmäktige i riksbanken därtill lämna sitt samtycke.”

Skulle nu riksdagen utan vidare godkänna bankoutskottets utlåtande utan förändring, så har riksdagen givetvis också indirekt dels godkänt utlåningsåtgärden, dels givit på hand att en likartad utlåning till de penningförvaltande institutionerna skall få ske även under innevarande år. Till vilken fortsättning detta kan leda är bankoutskottet icke kapabelt att med bestämdhet bedöma. Men utvecklingen tycks ha gått mycket raskt, ty, som vi se, var det år 1919 fråga blott om 40 miljoner kr., och 1920 var man redan uppe i 270 miljoner. Att detta icke innebär någon risk för statsverket för närvarande är ju också uppenbart, ehuru väl det synes mig att då så oerhört stora belopp utlånas, låntagarna böra stå en för alla och alla för en. Men är jag rätt underrättad, torde de endast procentuellt ansvara för var sina belopp, och om man fortsätter därmed, kan det nog så småningom bli en viss risk, även om någon sådan för närvarande icke föreligger.

Jag vill med detta endast ha sagt att näst sista stycket i bankoutskottets utlåtande bör utgå, så att riksdagen har fullkomligt fria händer att besluta hur den vill och behagar i detta fall. Jag anser, att om ett sådant medgivande nu bör lämnas riksgäldskontoret, bör riksdagen lämna det och ingen annan. Här synes det ha tillkommit genom en överläggning mellan riksgäldsfullmäktige och riksbanksledningen.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka, att näst sista stycket i bankoutskottets utlåtande över föreliggande punkt måtte utgå.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! För riksgäldskontoret ställer det sig otvivelaktigt ganska likgiltigt, om dess fullmäktige få sitt bemyndigande att använda disponibla medel, på sätt här är fråga om, antingen genom denna motivering eller genom beslut av riksdagen. Jag vill härvid endast framhålla att ett sådant medgivande för riksgäldsfullmäktige synes mig vara oundgängligen nödvändigt. Nu har visserligen den förste talaren här förklarat, att han anser det vara tämligen likgiltigt, huruvida medlen överlämnas till privatbankerna och sedermera till allmänheten, på sätt nu har skett, eller om privatban-

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel. kerna få vända sig till riksbanken, dit medlen anses skola komma direkt, och där få dem genom rediskontering. Det är dock en avsevärd skillnad. Den utjämning, som vid skatteuppbörden på detta sätt kommer till stånd, sker mycket bekvämare och snabbare, därest medlen gå från statskontoret till riksgäldskontoret och sedan direkt till privatbankerna, än om de skola överlämnas från riksgäldskontoret till riksbanken, som sedermera får behandla för sig varje framställning om rediskontering från privatbankerna. Detta är en betydlig skillnad och förorsakar säkerligen ett uppskov på åtskilliga dagar, kanske en vecka; men det är just snabbheten som här är av vikt för allmänheten. Åtgärden är självfallet icke vidtagen för privatbankernas skull, utan för allmänhetens och den allmänna penningrörelsens.

(Forts.)

Det är alldeles riktigt, som den förste talaren sade, att bankerna icke äro gemensamt ansvariga för de medel som överlämnas, utan varje bank för sig. Detta har synts riksgäldskontoret åtminstone tillsvidare tillräckligt. Är det så att riksgäldskontoret icke längre anser detta vara fallet, får riksgäldskontoret ingå i prövning av de försiktighetsmått, som böra vidtagas. Alldeles självfallet är att riksgäldskontoret i dessa avseenden icke vidtager några åtgärder annat än i samråd med riksbanken.

Jag har, herr greve och talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten icke gjorts annat yrkande än i avseende å motiveringen, vartill han strax ville återkomma.

På därefter gjord proposition lades den ifrågavarande punkten till handlingarna.

Vidkommande motiveringen, yttrade herr talmannen, hade herr Öhngren yrkat, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att det stycke, som började med orden "Då emellertid läget", utelämnades.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad och vidare på bifall till herr Öhngrens yrkande, och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

I denna punkt hade utskottet redogjort för vad statsrevisorerna och fullmäktige i riksgäldskontoret anfört beträffande vissa byggnads- och inredningsarbeten i riksdagsbiblioteket och hade utskottet yttrat följande:

"Även utskottet har icke kunnat undgå att finna de kostnader, som nedlagts på här ifrågavarande arbeten, anmärkningsvärt höga. Det synes därför, som om nödig sparsamhet icke blivit i förevarande fall iakttagen.

Vad sålunda i ärendet förekommit har utskottet velat för riksdagen omförmäla."

Greve Lagerbjelke: Det synes mig näppeligen vara rättvist, att bankoutskottet i förevarande fall gjort riksgäldsfullmäktige till syndabockar för den obetänksamhet, som utan tvivel i detta fall blivit begången i fråga om det lokala anordnandet av vårt centrala förvaltningsbibliotek. Riksdagen i sin helhet, bankoutskottet, riksgäldsfullmäktige och, i viss mån, biblioteksstyrelsen få nog i detta fall dela ansvaret.

Utskottet är mycket kortfattat i sitt uttalande. Det lyder så: "Även utskottet har icke kunnat undgå att finna de kostnader, som nedlagts på här ifrågavarande arbeten, anmärkningsvärt höga. Det synes därför, som om nödig sparsamhet icke blivit i förevarande fall iakttagen." För min del kan jag icke finna något som helst kausalsammanhang mellan dessa två punkter. Jag medgiver, att omkostnaderna äro anmärkningsvärt höga, men därav lär icke följa, att orsaken till de höga kostnaderna endast och allenast är, att nödig sparsamhet icke blivit iakttagen. Det kan ha varit många andra omständigheter, som därvid inverkat, och det anser jag varit fallet här. Jag vill framhålla, att riksgäldsfullmäktige i förevarande fråga visserligen blivit hörda åren 1912 och 1913, men icke senare. Fullmäktige avstyrkte då hela förslaget angående anordnande av ett centralt förvaltningsbibliotek. Sedan frågan fallit vid 1915 års riksdag, förekom densamma ånyo vid 1918 års riksdag, vilken på hemställan av bankoutskottet beslöt bibliotekets anordnande. Hade riksgäldsfullmäktige då blivit hörda, hade säkerligen fullmäktige ånyo avstyrkt hela frågan men hade tillika, då lokalfrågan nu var i annat läge, säkerligen verkställt en utredning angående kostnaderna. Jag vill framhålla, att lokalfrågan var i annat läge år 1918 mot förut i så måtto, att första gången var ifrågasatt, att justitieombudsmannens lokaler skulle användas. Detta var icke fallet 1918. Vid nu gjorda beräkning av de omkostnader, till vilka det hela uppgått, medtager bankoutskottet omkostnaderna för anordnande av hela den nu använda lokalen. Detta är dock icke riktigt på den grund, att då frågan var före år 1918 var det avsett, att två av de nu av biblioteket i anspråk tagna rummen skulle användas till särskilt utskott; och då beviljades även på bankoutskottets hemställan för det ändamålet ett särskilt anslag. Detta skall således i varje fall avgå.

Jag får vidare framhålla, att under alla förhållanden måste biblioteksstyrelsen dela ansvaret med riksgäldsfullmäktige för de gjorda utgif-

Ang. vissa
ändrings- och
inrednings-
arbeten i
riksdags-
biblioteket.

Ang. vissa ändrings- och inredningsarbeten i riksdagsbiblioteket. terna, i vad angår kostnaderna för inventarier. Angående dessa hava riksgäldsfullmäktige fattat sina beslut på framställning av biblioteksstyrelsen.

Till sist vill jag framhålla, att fullmäktige gjort vidlyftiga utredningar angående de vidtagna åtgärderna. Det har från bankoutskottets sida icke med ett enda ord antytts, att någon enda av de bestridda utgifterna varit onödig, och icke heller med ett enda ord, att de verkställda ombyggnads- och reparationsarbetena skulle förorsakat större kostnader, än som varit av behovet påkallade, och att sålunda nödig sparsamhet från fullmäktiges sida icke skulle hava blivit iakttagen. Onekligen hava kostnaderna för det hela gått vida över vad från början beräknats, men det anser jag bero på omständigheter som legat utanför riksgäldsfullmäktiges åtgärder. Fullmäktige hava erhållit uppdrag från riksdagen att verkställa de behövliga ombyggnads- och reparationsarbetena, och dessa åtgärder hava fullmäktige på bästa sätt utfört.

Herr Gustafsson: Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, skulle jag egentligen icke behövt svara något, helst som den ärade talaren i sista delen av sitt anförande blev mycket modererad i sitt utlåtande om utskottet. Jag medgiver gärna, att utskottets motivering är mycket kortfattad, men då statsrevisorerna i alla fall vid sin granskning av denna sak gjort en anmärkning, har utskottet ansett sig böra göra ett litet uttalande och därvid förklarat, såsom greve Lagerbjelke yttrade, att det här blir ett ganska stort divisionsansvar mellan riksdagen, riksgäldsfullmäktige och biblioteksstyrelsen i fråga om de ändringar, som i riksdagshuset företagits. Och utskottet ansåg, att fullmäktige bort på förhand undersöka vad dessa arbeten skulle komma att kosta. Att kostnaderna här blivit så höga har här uttalats såsom ett observandum för kommande tider.

För min del skall jag icke vidare förlänga debatten och har inget annat yrkande att göra, än att punkten måtte läggas till handlingarna.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Punkterna 8—10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.*

I en till riksdagen den 25 februari 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 101, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1921 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder — staten måtte gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling, som icke täcktes av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 236, av herr Eriksson i Grängesberg, vari hemstälts,

1:o) att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen, med den ändringen, att betpriset, vid höstleverans av betor fastställdes till 5 kronor 80 öre per deciton och vid vinterleverans till 6 kronor 30 öre per deciton, allt vid en sockerhalt av 16 procent;

2:o) att riksdagen måtte uttala, att sådan garanti, som avsåges i ovannämnda proposition, icke borde ifrågakomma för sockerbetor skördade efter år 1921.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte medgiva,

att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1921 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder med däri av utskottet angivna förändringar — staten måtte gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling, som icke täcktes av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning,

b) att den av herr Eriksson i Grängesberg i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom vad utskottet i betänkandet anført och hemställt.

Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Elisson, Barthelsson, Sederholm och Broander*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet *Nils Hansson*: Innan kammaren upptager det av utskottet gjorda yrkandet i sockerfrågan till behandling, skall jag be att få framlägga de synpunkter, som för mig varit bestämmande vid propositionens utarbetande, samt resultatet av de undersökningar, som pågått samtidigt med detta utarbetande och som först kunnat slutföras under de allra sista dagarna.

Under de tre år jag tillhört sockersakkunnige — de tre åren närmast före det nuvarande — var det sockersakkunniges strävan att söka trygga en inhemsk sockerproduktion i sådan omfattning, att minimibehovet av socker kunde fyllas inom riket. Orsaken till dessa strävanden behöver jag icke erinra om; resultatet av dem skall jag där emot söka i någon mån beröra.

Redan av statsverkspropositionen framgår, att 1919 års betskörd icke räckte till för det egna behovet. Tvärtom, det blev en stor brist. Såsom i statsverkspropositionen upplyses, behövde icke mindre än 60 tusen ton utländskt socker importeras och den sockerimporten, förutom kostnaderna för frakt m. m., kostade icke mindre än 80 millioner kronor. 1920 gjordes därför ansträngningar för att få betodlingen ytterligare utsträckt. Sockersakkunnige föreslogo vissa ändringar, vilka skulle medföra verkan i denna riktning. De räknade med en besädd areal av 42 tusen hektar vid det sydsvenska sockerbolagets fabriker. Man nådde dock icke upp till mer än 41 tusen hektar, beroende på ogynnsam väderlek vid sådden av betfröna. För mellersta Sverige där emot kom man upp till en högsta areal av 4,400 hektar. Betskörden blev därjämte under 1920 mindre god. Det berodde närmast på regnperioden, när betorna sattes i de sydsvenska landskapen, men också på andra missgynnande omständigheter. Resultatet av betskörden 1920 för hela riket var i runt tal 164 tusen ton råsocker. (Jag kommer här framdeles att uttrycka mina siffror i råsocker, därför att statistiken föres på det sättet.)

Hur svarade nu produktionen under 1920 mot den inhemska förbrukningen? Denna senare har av våra mest sakkunnige män på området under de jämförelsevis normala förhållanden, som inträdde då ransoneringen upphörde, beräknats till 180 tusen ton råsocker årligen. Vi befunno oss alltså i det läget, att man behövde räkna med en import av 15 à 16 tusen ton råsocker under innevarande år för såvitt konsumtionen skulle bli normal. Åtskilliga tecken tyda under sista tiden på att konsumtionen icke kan beräknas bli fullt normal. Man har därför hittills icke importerat så mycket socker, därför att man ansett, att möjligen nya förhållanden skulle medföra, att betskörden 1920 skulle kunna fylla behovet. Fördela vi sockermängden per månad, skulle månadskonsumtionen uppgå till omkring 15 tusen ton. Måna-

derna före jul — särskilt oktober, november, december — var konsumtionen större än denna siffra. Efter jul var den lägre, och för ögonblicket är man tveksam, huruvida förra årets produktion kan räcka till eller icke. Vår konsumtion under de sista månaderna har minskats. I vad mån det kan bero på mindre penningtillgång, eller om det möjligen beror på att man håller på att äta upp de sockerlager, som litet var försett sig med, kan icke för ögonblicket avgöras. Först längre fram kan man svara därpå, då man fått mera statistik för den saken.

Då man vill besvara frågan, huruvida vi i år skola sträva efter att odla vårt sockerbehov inom landet eller söka bygga på mindre odling och import av socker, blir det flera saker som böra beaktas.

Första frågan blir, huruvida socker verkligen kan fås utifrån, och den andra: hur ställer sig det inhemska produktionspriset i förhållande till importpriset å socker? Egentligen skulle man här taga upp en jämförelse mellan produktionspriset 1921 och det importpris som kan finnas därefter, då sagda socker förbrukas. Möjlighet att beräkna sagda produktionspris föreligger emellertid icke, och därför får jag, i den jämförelse jag har tänkt lägga fram, räkna med skillnaden mellan det produktionspris vi nu hava och det importpris vi nu närmast hava att räkna med.

Ett fullt exakt pris för 1921 års skörd kan givetvis icke nu beräknas, även om man kan lägga en fast utgångspunkt för sockerpriset, t. ex. det pris som är angivet i Kungl. Maj:ts proposition. Det är andra faktorer, som icke låta sig beräknas — jag pekar på de sjunkande arbetsprisen och ännu mer på de sjunkande prisen på stenkol. Denna beräkning blir således mer eller mindre ofullständig.

De svenska sockerprisen, sådana som de nu stått i partihandeln, kunna vi däremot lägga fram för det närmast gångna året. Vid ingången av 1920 var priset på den sockertyp, som fabriceras mest inom riket eller krossad melis, 1 krona per kg. Jag har här priskurvor, som kunna studeras. Den ena kurvan betyder försäljningspris i parti och den andra råsockrets importpris. Priset i minut ligger 10 à 12 öre över partipriset; med pris per kilo menar jag städse partipriset. Ingångspriset 1920, 1 krona per kg., förhöjdes den 1 februari 1920 med 25 öre. Orsaken till denna höjning var dels ökad produktionskostnad inom riket, dels det ökade priset på importerat socker, till vilket jag strax skall återkomma. Den 10 augusti 1920 höjdes priset ytterligare med 10 öre, närmast för att täcka priset på den stora importen av utländskt socker, för vilket priset låg betydligt över det svenska. I detta prisläge, 1: 35 per kg., står den svenska krossade melisen i denna dag.

När jag tillträdde min nuvarande post och började syssla med denna fråga, var jag på det klara med, att jag icke önskade att, när detta ärende skulle behandlas i riksdagen, man skulle utgå från liknande kalkyler, som vi nöjde oss med föregående år vid beräkning av de ungefärliga kostnaderna för sockerproduktionen för 1920. För att få en fast utgångspunkt erhöles bolagen i uppdrag att uppgöra ett full-

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

ständigt bokslut, som kunde i klara siffror framlägga den statsgaranti, som staten iklätt sig för bolagen. På grund av att sockerkampanjen år 1920 icke slutade så tidigt, att detta bokslut kunde göras till den 31 december, blev bokslutet förlagt till januari månads utgång, och avslutningen pågår nu som bäst. Resultatet, i korthet uttryckt, är det att, när vi för innevarande år räkna med det sockerpris som hittills fastställts för hela sockerproduktionen, så komma vi till ett överskott från statens synpunkt — alltså en fordran hos bolagen — som är så pass betydligt att, om man från den 1 april eller något senare gör en sockerreglering, kan priset sänkas med 15 eller kanske 20 öre för följande del av konsumtionsåret. Då det åligger sockersakunnige att göra en revision av nämnda bokslut, bör det kunna göras en justering som ändrar siffran något. Räknar man med en dylik sänkning av det svenska sockerpriset nu såsom säker, skulle vi komma till ett sockerpris av 1:20 à 1:15 per kg. Jag är böjd att antaga, att det sockerpris, som kommer att uppstå i anledning av det i statsverkspropositionen föreslagna betpriset för 1921 års skörd, också kommer att ligga omkring 1:15 och 1:20, med växlingar, beroende på saker som ännu icke fullständigt kunna beräknas, såsom arbetspris och kolpris, för att icke gå in på annat.

Importpriset på socker har under 1919 legat betydligt över det svenska sockerpriset. Under november och december 1919 hade vi ett importpris på Javasocker, som låg mellan 1:75 och 2 kronor pr kg. Detta importpris är beräknat sålunda, att till det ursprungliga priset å produktionsorten läggas alla de kostnader som följa med sockrets hitförande till riket, vidare tull, accis och försäljningskostnader. Jag räknar i denna kalkyl med vitt Javasocker, dels därför att det sockret användes sådant det hitföres, och dels därför att det är det billigaste som under sista åren stått oss till buds. Det är två olika slags socker man här har att välja mellan, nämligen vitt Javasocker, som kan föras direkt till konsumenterna och gult Kubasocker, som först måste raffineras, vilket gör, att i regeln priset på det senare sockret blir högre. Importpriset på Javasocker, som vid årsskiftet var 2 kronor, steg under de första månaderna 1920 till 2:34 för att under ett par vårmånader ånyo falla ner till omkring 2 kronor pr kg. för att sedan åter stiga. Det stod en kortare tid över 2:60 pr kg. Priset på Kubasocker höll sig högt ändå längre, och då jag i oktober tillträdde posten såsom jordbruksminister, var priset så högt, att jag allvarligt reflekterade på att föreslå ransonering av socker. Orsaken till den bekymmersamma ställningen var utom det höga priset på importsocker, att den svenska sockerbetskörden såg ut att bli synnerligen dålig. Den blev också betydligt under medelmåttan. Situationen blev dock något bättre, enär det visade sig, att sockerhalten i betorna var jämförelsevis hög. Och så kom i oktober det stora prisfallet på utländskt socker, som under november och december föll från över 2 kronor per kg. ända ned till 95 öre, hitfört och färdigt till försäljning i slutet av december. Efter det priset den 20 december nått den lägsta

punkten, har det börjat stiga igen och har för den gångna delen av innevarande år hållit sig några öre över eller under 1:20 pr kg.

Vi stå alltså i detta ögonblick, då vi skola göra en prisreglering på inhemskt socker, i den ställningen, att vi ha alldeles samma pris på importerat socker som på socker av svensk tillverkning. Detta faktiska läge är en sak, som vi böra beakta i ett ögonblick, då vi skola taga ställning till den inhemska sockerbetsodlingen för följande år och till vad staten då kan vilja bjuda såsom garanti.

Det vore visserligen önskvärt, om vi nu kunde överskåda sockerproduktionen också i framtiden. Man har sagt, att före världskriget hade sockerindustrien och betodlingen i Europa och även annorstädes tagit en sådan omfattning, att världen mer än till hälften levde på betsocker. Denna betodling har likväl nu på grund av utav världskriget betingade förhållanden gått tillbaka och rörsockret har kommit att spela en större roll. Det är nog också så, att sockerrörödlingen förbättrats och fabriktionsmetoderna likaså.

Vid beräkning av sockertillgången på världsmarknaden får man också taga i betraktande, att betodlingen här i Europa nu i många länder arbetar under sådana förhållanden, att den icke kan återgå till sin gamla omfattning. Jag erinrar om att världskriget raserat de viktigaste distrikten för betodling i Frankrike, att södra Ryssland, som förut i detta avseende ägt ganska stor betydelse, nu spelar så gott som ingen roll samt att i Tyskland och de mellaneuropeiska staterna det torde dröja länge, innan sockerproduktionen får samma omfattning som förr. Vi hava därför säkerligen att räkna med förhållanden, som i alla fall äro sådana, att man icke gärna tillstyrker åtgärder, som icke trygga produktionen av åtminstone minimibehovet socker inom landet.

Vid frågans behandling inom utskottet har utskottet, med godkännande av formen för statsgarantien för innevarande år, gjort det uttalande, att en dylik garanti icke bör upprepas ett kommande år. Då utskottet således i princip godkänner en speciell statsgaranti för vitbetsodlingen, skall jag icke ingå på någon diskussion angående detaljer härvidlag. Däremot vill jag med några ord beröra det uttalande, som utskottet gör, om att utskottet önskar att detta skulle vara sista året en dylik garanti ställes av staten för ifrågavarande produktion. Mot detta uttalande har jag i princip icke något att invända. Säkerligen är det önskligt, att denna form av statsunderstöd icke utsträcket längre än det oundgängligen behöves. Jag har också såsom ledamot av sockersakkunnige föregående år för min del allvarligt ifrågasatt andra former för statens medverkan till sockerindustriens säkerställanden; men så länge den allmänna produktionen är så rubbad i världen och till följd därav prisen på världsmarknaden så växlande, som jag nyss talade om, har det icke låtit sig göra att övergiva denna form av statsgaranti. Särskilt för innevarande år vill jag starkt ansluta mig till utskottets uttalande om att garantien behöver förnyas, ty utan denna garanti äro vi icke i stånd att inom riket få igång den odling av sockerbeter, som i alla fall, från min syn-

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)*

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

punkt sett, är oundgängligen nödig. Skulle däremot under ett kommande år förhållandena vara så förändrade i nämnda avseenden, nämligen ifråga om världsproduktionen av socker och sockerprisens stabilisering, att man icke behöver räkna med samma vanskligheter som nu, så har jag i princip icke något emot att statsgarantien kommer att falla.

Den andra punkten, där utskottet skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, gäller prisen på sockerbetorna. Utskottet kommer till ett pris av 6 kronor 50 öre per deciton vid höstleverans och 7 kronor per deciton vid vinterleverans. då enligt Kungl. Maj:ts förslag prisen skulle vara respektive 7 kronor 25 öre och 7 kronor 75 öre. De skäl utskottet anför för denna sänkning äro icke för mig tillräckligt övertygande. Utskottet anför företrädesvis, att den allmänna prissänkningen, som för närvarande är förhanden, sannolikt torde komma att ytterligare fortgå. Jag gör likväl kammaren uppmärksam på, att den reduktion, som med anledning av dessa förhållanden kan med rätta genomföras, den är redan genomförd av sockersakkunnige. Agronomen Nannesons kalkyler, som omnämnas i propositionen, voro uppgjorda under november och december månader förlidet år och hans inlaga är dagtecknad den 6 december, således innan vissa prisfall särskilt på artificiella gödningsämnen inträffat. Sockersakkunnige däremot, som ha arbetat under februari månad, ha gjort de korrigeringar, som betingats av det allmänna priset, och de hava ändå kommit till ett produktionspris för sockerbetor per hektar, som med ungefär 70 kronor överstiger den produktionskostnad, som beräknades, då vi förra året bestämde priset för produktionen av sockerbetorna. Men likväl kommer utskottet till det resultatet, att det skulle gå an att sätta priset per 100 kg. betor 1 krona lägre än under föregående år. En dylik nedsättning i produktionskostnaderna skulle med den i propositionen åberopade medelskörden av 26,000 kilo per hektar, uppgå till 260 kronor, och det torde vara ytterligt svårt att placera dessa 260 kronor i kalkylen efter den reduktion, som sockersakkunnige redan företagit i denna kalkyl.

Man har pekat på, att det skulle gå an att reducera arbetskostnaden för betodling. Jag fäster uppmärksamheten på, att arbetet delvis utföres av hos jordbrukarne årsanställda tjänare och att på deras avlöning icke kan ske någon rubbning under tjänsteåret. Från ledande betodlarhåll har också förklarats, att en stor del av betodlarna anse sig bundna av nuvarande avtal även för ackordsarbetet vid betodlingen. För övrigt skulle de rubbningar, som på denna punkt kunde komma ifråga, bli så begränsade, att jag också från denna synpunkt icke vågar gå med på utskottets förslag. Det synes mig alltså riktigt och önskligt, då det allmänna världspriset endast hunnit till jämnhöjd med det svenska sockerpriset, såsom detta nu låter sig beräknas, att nedsänkningen av det svenska sockerpriset sker med stor varsamhet, så att landets sockerbehov må kunna fyllas genom inhemsk odling. Vi ha under kristiden kommit nära detta mål, och genom att nu följa sockersakkunniges förslag kunna vi i det närmaste nå det.

Nu kan en och annan säga: om man icke vill göra inskränkningar i

produktionen inom landet av näringsmedel, så kan man odla annat på dessa för betodling avsedda arealer; vill man icke odla sockerbeter kan man t. ex. odla korn, vilket också sås på våren. På det resonemålet skulle jag vilja svara ungefär så här: sockerbetorna äro de av våra svenska kulturväxter som giva den största näringsmängden per hektar. Betodling kräver mer produktionskostnad, men giver dubbel näringsmängd pr ytenhet mot kornet. Det är den ena synpunkten jag vill peka på. Den andra är den omständigheten, att betorna kräva mycket arbete, tre à fyra gånger så mycket som korn, vilket gör, att i dessa tider av arbetsbrist det torde vara skäl att betodlingen hålles uppe i de bygder, där den nu förekommer. Jag tror också, att när man avgör denna fråga, bör man räkna med de förhållanden, som framkommit i de betodlande distrikten, särskilt i södra Sverige, genom den dåliga betskörden år 1920. Man nådde då en medelskörd av endast 23,000 kg. per hektar, en medelskörd som är icke mindre än 3,000 kg. per hektar under den medelskörd, med vilken man kalkylerat för årets betpris. Med ett pris av 7 kronor 50 öre blev det ofta ett minus på föregående års sockerbetsodling, och vi måste räkna med, att många lantmän med ett lågt statsgaranterat pris bliva mindre benägna att fortsätta odlingen i samma omfattning som hittills. Det är denna olust jag tror vi hava att övervinna innevarande år, och därför få vi icke, om vi skola nå vad vi eftersträva, en utsträckt betodling, göra allt för litet för densamma. Hos sockersakkunnige — jag tror att detta är förut känt inom kammaren — vägrade det mellan två förslag, det ena att behålla status quo, nämligen 7 kronor 50 öre och 8 kronor per deciton vid resp. höst- och vinterleverans, och det andra 7 kronor, resp. 7 kronor och 50 öre, såsom regeringen föreslår. Längre ned i sitt yrkande på nedläggning än till ett minimipris av 7 kronor 25 öre vågade icke någon av de personer gå som arbetade inom kommittén, icke ens de som särskilt representerade sockerkonsumenternas intressen.

Från de synpunkter, jag nu anför, kan jag icke annat än upprepa vad jag sagt, att det är förenat med risk att sänka priset så lågt som utskottet föreslår, och för min del vill jag, på grund av de skäl jag anför, livligt tillråda kammaren att vid sitt beslut i frågan följa Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Barthelson: Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har lämnat en så uttömmande och saklig utredning rörande de på föreliggande fråga inverkande förhållanden, som beröra sockerpris och produktionskostnadernas för betor beräknande, att jag torde kunna helt och hållet bortse från de sifferuppgifter, som rörande dessa förekomma i den kungl. propositionen. Jag skall därför endast inskränka mig till en kritik över utskottets betänkande för att därvid påvisa, varför vi reservanter icke kunnat följa utskottet i dess motivering eller i dess hemställan.

Såsom herr statsrådet redan påpekat, är skälet till statsmakternas ingripande på detta område önskan att säkerställa landets behov av soc-

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

ker. Härtill kommer ytterligare nödvändigheten att inom landet just nu producera dessa varor med hänsyn till den rådande arbetslösheten och med hänsyn till vår valuta. Det kan icke annat än på ett avsevärt sätt skada vår handelsbalans, om vi nödgas importera under nästkommande år för ett eller ett par hundra millioner kronor socker. I andra kammaren har av herr Bernhard Eriksson avlämnats en motion, åsyftande dels nedsättning av statsgarantien till 5 kronor 80 öre och 6 kronor 30 öre vid resp. höst- och vinterleverans, och denna motion har på utskottet gjort ett så kraftigt intryck att, såsom utskottet säger, det känt sig tveksamt, om det skulle kunna vara med om att lämna någon garanti för framtiden. Vad är det då för skäl som herr Bernhard Eriksson anför för en så kraftig nedsänkning? Jo, säger han, det finnes ingen svårighet att nu införa socker från utlandet, och denna import kommer icke att medföra fara för vår valuta på grund av de fallande prisen å varor och det stigande penningvärdet, och så vill han dessutom, att ingen statsgaranti skall förekomma efter år 1921. Utskottet har dock känt sig litet tveksamt rörande motionärens motivering, såsom framgår av dess betänkande. Där framhålles faran av en avsevärd minskning i landets sockerproduktion samt faran av en väsentlig minskning av sockerbetsodlingen med därav följande stegrad import och därigenom uppkommande ogynnsam inverkan på handelsbalansen, och slutligen nämner utskottet, att arbetslösheten också innebär en viss fara. Om nu riksdagen skulle följa utskottet, skulle detta, enligt vad jag har hört uppgivas, medföra en sänkning av sockerpriset av cirka 5 öre per kg. Jag frågar: står denna vinst, denna sänkning i priset av 5 öre i någon rimlig proportion till den risk man löper, den risk utskottet självt så kraftigt framhållit. Enligt utskottets motivering har utskottet självt svarat nej på denna fråga, men det hindrar icke att utskottet kommer till ett annat resultat; det har genom en kompromiss kommit till det resultat, i avseende å statsgarantien, som herr statsrådet nyss nämnde. Men utskottet nöjer sig icke blott med denna nedsättning av statsgarantien för nästkommande år, utan yrkar också på bifall till herr Bernhard Erikssons hemställan, att någon statsgaranti efter 1921 icke må förekomma. För min del har jag i utskottet framhållit det oriktiga i att redan nu för kommande år bestämma över saker, som då skola hända. Jag tycker man bör låta var dag hava sin egen plåga, såsom det heter, och jag kan icke tänka mig annat än att ett sådant yttrande från riksdagens sida skulle komma att menligt inverka just på betodlingen här i landet. Omöjligen kan man säga, att det ligger något stimulerande för denna odling i ett sådant yttrande från riksdagen. Emellertid, när man läser detta utskottsutlåtande och läser motionärens motivering, så kan man icke undgå att tänka på vad som hände i riksdagen 1917, då frågan var före om bestämmande av sockerpriset genom bestämmelser rörande sockerproduktionen här i landet. Då framhölls i denna kammare från motståndarna, att någon fara för bristande tillgång på socker var det visst icke, tvärtom

fanns det mycket socker i landet. Resultatet av riksdagens beslut fingo vi se året därpå, och jag behöver icke tala om, huru vi då hade det ställt med sockertillgången här i landet, ty det känna vi alla till. Man framhöll, att en stimulering av betodlingen skulle få till följd, att vi finge för litet spannmål odlad, men man betänkte icke att just betodlingen, genom den intensiva skötsel den bereder åt jorden, ger möjlighet att vinna största möjliga spannmålsproduktion, det vill säga att betodlingen sålunda befördrar en mycket hög avkastning även av den spannmål som odlas på samma jord. Huvudsaken var då att få priset nedsatt, och samma förhållande tycks det vara nu. Man har glömt de lärdomar man fått.

Sedan har herr statsrådet framhållit — och även utskottet omnämner denna sak — faran för arbetslöshet. Det synes mig ändå som om vi, speciellt nu i riksdagen, borde akta oss för att fatta några beslut, som kunna föranleda ytterligare arbetslöshet utöver den som redan finnes, då vi ha att vänta en kunglig proposition om betydande miljonanslag för nödhjälpsarbeten här i landet. Ett beslut enligt utskottets hemställan kan enligt mitt förmenande medföra avsevärd inskränkning i betodlingen och därigenom framkalla ytterligare arbetslöshet. Jag tycker därför att enbart denna omständighet borde mana till yttersta försiktighet ifråga om dessa förhållanden.

Vidare har herr statsrådet rörande produktionspriset påpekat, att betodlarna äro bundna genom avtal med såväl de fasta arbetarna som med de tillfälligt lejda. Jag vill i detta sammanhang erinra om en post bland produktionskostnaderna, vilken, såvitt jag förstår, icke är upptagen i sockersakkunniges utlåtande, och den är resekostnaden för alla de tusentals betrensare, som skola resa till och från sina arbetsplatser. För mig har uppgivits att enbart denna kostnad uppgår till omkring 20 kronor per hektar. Jag kan naturligtvis icke själv yttra mig i denna fråga med sakkunskap, men jag har dock ansett mig böra framhålla, att denna kostnad icke synes vara medtagen, en omständighet som även torde kunna på något sätt kompensera det förhållande, som man bläst upp, att gödningsämnena nedgått i pris. Vad detta beträffar synes mig troligt att betodlarna redan för länge sedan gjort sina uppköp därav, således innan prisfallet inträffat.

Av vad jag nu sagt torde framgå, att utskottets förslag och följden därav icke stå i rimligt förhållande till den risk, som landet i sin helhet löper genom att man motsätter sig vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Jag och mina medreservanter hava icke velat taga på vårt ansvar att vara med om "det spel om tolvskillingar", som här förekommit i utskottet — för att använda en ledamots uttryck — utan vi ha hållit oss till de sakkunniges utredning, på vilken Kungl. Maj:ts proposition är grundad. Man må icke glömma att denna utredning är gjord av opartiska personer, personer som icke äro producenter på detta område — det finnes visserligen två betodlare bland dem, men huvudparten av dessa sakkunnige kan i alla fall anses representera konsumenten

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen (Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

terna; de siffror och uppgifter man anfört emot deras utlåtande äro endast antaganden och påståenden, som icke ha minsta beviskraft. Vid sådant förhållande, herr greve och talman, får jag yrka bifall till reservanternas förslag och sålunda avslag på utskottets hemställan.

Herr Ingeström: Såsom jordbrukare är jag långt från blind för den betydelse sockerbetsodlingen har för vårt land, och jag skulle vara den siste att vara med om att medverka till ett beslut, som i nämnvärd grad minskade landets sockerproduktion. Jag inser också tillfullo betydelsen av den arbetsförtjänst som sockerbetsodlingen medför; det är icke mindre än 20 miljoner kronor som här årligen utbetalas. Men jag kan icke förneka, att för mig står det synnerligen klart, att denna produktion bör för framtiden säkerställas efter ekonomiskt sounda linjer och att icke sådana störande, tillfälliga ingrepp må göras, som här är fråga om. En lugn och normal utveckling av sockerindustrien är säkerligen för såväl denna industri som för landet i dess helhet en största betydelse. Jag är också övertygad om att detta är en mening, som delas av majoriteten i kammaren, vilken majoritet helt visst är med om att skriva under vad utskottet yttrar angående statsgaranti för framtiden, då utskottet säger att, "därest av någon anledning statens medverkan till den inhemska sockerproduktionens stödjande framdeles skulle anses böra ifrågakomma, denna bör beredas i annan form än genom statsgaranti". Jag tror mig veta, att det i denna kammare finnes en del ledamöter, särskilt de som äro personligen intresserade i sockerbetsodlingen och sockerindustrien, som i allmänhet är emot ett sådant uttalande och gärna äro med om en fortsatt socialisering av denna näring, och jag kan icke hjälpa att det uttalande herr statsrådet nyss gjorde icke lugnar de farhågor i detta avseende, som åtminstone jag hysar. Såsom det nu är ställt pressas riksdagen så att säga från två sidor. Å ena hållet säger man: här måste betodlingen hållas uppe, vi måste ha en stor produktion av sockerbetor, och därför böra vi betala betorna med, såvitt jag förstår, ett jämförelsevis högt pris; göra vi icke det, minskas betproduktionen och då få vi också betala sockret dyrare, ty då betodlingen minskas få fabrikena tillverka för litet socker, och då blir sockret, på grund av de ökade kostnader som detta drager, dyrare. Således blir, huru vi än bära oss åt, sockret dyrt. Detta är en sällning som för framtiden måste bli ohållbar, en ställning, som vi så fort möjligt är, böra söka komma ifrån. Och då är — det kunna vi väl ena oss om — utskottets förslag mera ägnat att verka i sådan riktning att vi förr komma från detta missförhållande.

Sockersakkunnige hava här kommit till ett pris på betorna av 7 kronor 25 öre per deciton vid höstleverans. Jag skall nu icke ingå på dessa produktionskostnadsberäkningar, jag vill blott för min del säga, att varken dessa eller några andra kostnadsberäkningar på jordbrukets område verka på mig övertygande; därtill har jag alltför mycket sysslat med sådana beräkningar. Man har emellertid kommit till ett pro-

duktionspris av 6 kronor 84 öre per deciton, men efter som man anser det vara nödvändigt att fortfarande utsträcka betodlingen till en del mindervärdiga arealer, har man ansett sig böra bestämma priset till minst 7 kronor 25 öre. Alltså, för att denna lilla sämre del av betarealen fortfarande skall odlas, måste denna stora merkostnad komma de arealer till godo, där efter gjorda beräkningar betor borde utan förlust kunna odlas med ett betpris av endast 6 kronor 84 öre! Jag kan icke förstå annat än att detta ur såväl nationalekonomisk som jordbruksekonomisk synpunkt är en beräkningsmetod som är alldeles orimlig, och skulle man följa samma metod beträffande spannmålsodlingen, blir ju konsekvensen, att efter som man odlar råg och vete på en hel del dåliga arealer, bör man öka produktionspriset med 20 procent för att odlingen å dessa arealer må kunna bära sig, men en sådan konsekvens kan i alla fall icke vara rimlig.

Herr statsrådet nämnde också, beträffande arbetskostnaden, att denna skulle vara bunden, varför den omständigheten, att arbetslönerna inom landet äro i nedgående, således icke bör tagas hänsyn till vid beräkandet av arbetslönerna. En sådan uppfattning kan jag under inga förhållanden dela, ty meningen är väl här att ställa betodlingen på ett sådant ekonomisk plan, att den vid jämförelse med andra odlingar blir fullt lönande. Vid andra odlingar får man betala efter de uppgjorda arbetsprisen även när prisen å jordbruksprodukter falla, och man får då driva denna odling även om den blir mindre lönande. Huvudsaken för oss här är att ordna det så, att betodling, i jämförelse med andra odlingar kommer att bära sig.

Jag kan icke heller dela herr statsrådets uppfattning, att den omständigheten att 1920 års skörd var så klen och dålig för betodlarna skall vara på sätt och vis avgörande för oss att taga dessa kalkyler så att säga så högt i toppen. Herr statsrådet framhöll, att denna 1920 års dåliga skörd lämnat kvar olust bland betodlarna. Ja, denna olust är nu ännu större bland jordbrukare i mellersta och övriga delar av Sverige, när det blir fråga om spannmålsodling, till följd av de låga och osäkra spannmålsprisen; vi skola väl icke böja oss bara för olusten i Skåne.

Då jag nu ansluter mig till ett pris av 6 kronor 50 öre, så har jag icke så mycket sett på dessa produktionskostnadsberäkningar, som vi möjligen komma i tillfälle att under förmiddagens topp närmare granska, utan jag har gjort jämförelse mellan den allmänna prisnivån och särskilt prisstegringen på jordbruksprodukter. År 1917 voro sockerbetsodlarna nöjda med 2 kronor 95 öre per deciton vid höstleverans — räknat efter samma grunder som nu — och med endast 20 öres tillägg vid vinterleverans. År 1918 voro de nöjda med 5 kronor 10 öre och fingo 30 öres tillägg vid vinterleverans. Sedermera 1919 kom man upp till ett pris av 7 kronor 50 öre med 50 öres tillägg vid vinterleverans. Det sedvanliga tilläggspriset för varje överskjutande tiondels procent sockerhalt höjdes 1919 från 2 öre till 3 öre per deciton. År

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

1920 var sockerpriset lika högt eller 7 kronor 50 öre och nu föreslår utskottet 6 kronor och 50 öre. Om man utgår ifrån den allmänna prisstegringen från 1914 borde sockerbetspriset nu jämfört mot före kriget vara 225 à 250 procent högre, vilket ger oss ungefär 6 kronor 50 öre. Göra vi sedan en jämförelse med alla övriga jordbruksprodukter före och efter kriget, skola vi finna, att sockerbetsodlarna med ett pris av 6 kronor 50 öre per 100 kilogram bliva ekonomiskt bättre ställda än de, som t. ex. odla spannmål. Under sådana förhållanden och särskilt med tanke på att vi måste för att hava utsikt att under den närmaste framtiden komma ifrån denna garanti sätta sockerbetspriset på en sådan nivå, att det för ett kommande år kan vara möjligt för sockerbetsodlarna att komma överens med sockerfabrikerna, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr J es p e r s o n: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av det anförande, som hållits här av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet skall jag icke ingå i några detaljuppgifter angående det ärende, som vi här förehå, utan hålla mig till en allmän betraktelse i fråga om denna angelägenhet.

Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerbruksbolagen har jordbruksutskottets majoritet icke ansett sig kunna följa Kungl. Maj:ts förslag ifråga om det pris, som skulle utbetalas till betodlarna, nämligen 7 kronor 25 öre per deciton för höstleverans och 7 kronor 75 öre vid vinterleverans för sockerbetor om 16 % sockerhalt, utan i stället föreslagit 6 kronor 50 öre och 7 kronor vid resp. höst- och vinterleverans. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har stött sin framställning på sockersakkunnigas enhälliga utlåtande, vilka sakkunniga efter en mycket noggrann utredning och undersökning av de kostnadsberäkningar för produktion av sockerbetor, som utförts av agronomen Nannesson, kommit till det resultat, att priset, som år 1920 var 7 kronor 50 öre och 8 kronor, kunde sänkas till nyssnämnda 7 kronor 25 öre och 7 kronor 75 öre, men icke lägre, om en betodlingsareal skulle erhållas, som under någorlunda gynnsamma förhållanden kunde tillgodose landets behov av socker, så att någon nämnvärd import därav icke skulle behöva ifrågakomma. Man kan sålunda påstå, att sällan har någon fråga varit föremål för en så grundlig utredning, innan Kungl. Maj:t framkommit med proposition därom. I motion har herr Eriksson i Grängesberg yrkat på ett ännu lägre pris, nämligen 5 kronor 80 öre och 6 kronor 30 öre, huvudsakligen på det skäl, att vi icke längre äro avspärrade från importmöjlighet av socker, som vi enligt motionären "*tack vare världskriget*" varit under flera år. Jag tycker icke att världskriget varit något att tacka för, och sockerbetsodlarna kunna icke heller känna sig vidare tacksamma för de villkor, under vilka de måste bedriva betodlingen dessa krigsår, bundna som de voro av fleråriga kontrakt i början, och sedermera av riksdagens bestämmelser, som höllo ned priserna för att kunna tillgodose lan-

det med billigt socker. År 1917 prutade riksdagen ned betpriset genom gemensam votering, så att sockret blev 3 öre billigare, men följden blev minskad sockerbetsodling och import av socker, som kostade staten många miljoner, ty konsumenterna skulle fortfarande ha billigt socker. Om riksdagen nu skulle följa utskottet, är det min övertygelse, att innevarande år sockerbetsodlingen skulle minskas, samt import bli på nödvändig, vilken skulle skada vår handelsbalans, och dessutom under nuvarande världspolitiska händelser icke vara säkerställd, vilket ännu en gång kunde medföra sockerbrist i landet och därav följande konsekvenser. Dessutom medför minskad betodling också minskade arbetstillfällen för betskötare, vilket icke är önskvärt under rådande arbetslöshetstider, såsom utskottet ävenledes framhållit. Det lägre sockerpris, som skulle åstadkommas genom utskottets förslag gent emot Kungl. Maj:ts proposition, skulle bli icke fullt 5 öre per kilogram och betyder ganska litet i den allmänna hushållningen, ty med en årskonsumtion av 25 à 30 kilogram per individ, blir det ju icke mycket över 1 krona per år och person. Dessutom är det icke alldeles säkert, att man vinner detta lägre pris, ty en minskad betodling kan för sockerfabrikerna medföra ökade tillverkningskostnader av socker, och i någon mån höja sockerpriset, då fabrikerna skola hava tillverkningskostnaderna täckta. Utskottet påstår i likhet med motionären, att de produktionsberäkningar, som lagts till grund för den kungl. propositionen, äro väl höga, men har ej påvisat, i vilka fall så är förhållandet, och deras påstående kan sålunda ej vederläggas på annat sätt än genom hänvisning till sockersakkunnigas utlåtande, däri utförlig kritik av agronomen Nannesons produktionsberäkning förekommer, och man kommer till det i kungl. propositionen föreslagna betpriset 7 kronor 25 öre och 7 kronor 75 öre.

Motionären anser det orimligt, att de garanterade betpriserna avse att helt täcka produktionskostnaderna, och förmenar, att denna odling liksom en stor mängd andra näringar måste drivas med någon förlust. Men man kan väl knappast begära, att lantmannen skall i nämnvärd utsträckning bedriva en odling, som han vet alldeles säkert medför förlust, och vilken är så riskabel som sockerbetsodlingen. Sockerbetsskörden 1920 utgör det bästa beviset på denna risk, ty det övervägande antalet betodlare fingo vidkännas en avsevärd förlust — för hela betodlingen uppgående till omkring 6 miljoner kronor — vilket icke stimulerar till odling detta år, om betpriset sättes så lågt som utskottet föreslagit.

Ett beslut i riksdagen i enlighet med utskottets förslag nödgar även betodlarna att söka erhålla billigare arbetspris för betornas skötsel, och med kännedom om arbetarnas krav på förhöjt pris detta år, kan man förstå, att en uppgörelse på basis av nedsatt arbetspris icke kommer till stånd utan strid. Detta kommer att avhålla många lantmän från betodling i större omfattning, emedan det antagligen dröjer långt ut på våren, innan överenskommelse om skäligt arbetspris kan

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen. uppnås, om ens någonsin, och betfröet måste sås, medan jorden är tjänlig därför, om normal skörd skall kunna erhållas.

Socketbetsodlingen inom landet har medfört många direkta och indirekta fördelar genom högre jordkultur och beredande av arbetstillfällen åt en mängd personer, vilka ofta nog ej äro fullt arbetsdugliga till vilka arbeten som helst. Sockerfabrikerna hava ävenledes satsat en mängd arbetare och bevarat åt landet stora kapitalbelopp, som annars skulle gått till utlandet, försämrande vår handelsbalans. Jag anser därför, att det icke kan vara rimligt, att dessa näringsgrenar skola av riksdagen behandlas så njuggt, att de nått och jämnt kunna existera. Under krigsåren skulle landet nödgats nästan helt och hållet undvara socker — och det, som kunnat importeras, skulle betingat ett orimligt högt pris — om vi icke haft den inhemska fabrikationen och även kunnat producera råvaran därtill. Detta tycks redan vara glömt, oaktat ett upprepande av dessa avspärrningsförhållanden visst icke är omöjligt, ty de kunna inträffa inom nära kommande tid t. ex. genom krig mellan Amerika och Japan.

Riksdagen har de säkraste och bästa grunder för sitt handlingssätt, om den följer den kungl. propositionen, och man kan med skäl säga, att i utskottsbetänkandet har man, såsom ett gammalt ordspråk säger, låtit snålheten bedraga visheten, ty dessa få ören per kilogram socker, som nedprutningen innebär, betyda icke mycket för hushållen. Man fick ofta under kristiden höra, även från mindre bemedlade håll, uttryck av förargelse över att icke kunna få den sockerkvantitet, som man önskade, och att det ej betytt något, om priset varit ett par ören dyrare.

Herr greve och talman! På nu anförda grunder ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Elissons m. fl. reservation.

Herr R o s é n: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framhöll med skärpa nödvändigheten av, att kammaren går med på Kungl. Maj:ts förslag, för att vi skola kunna trygga vårt sockerbehov. De sakkunniga tyckas emellertid icke vara lika övertygade om, att det behövs, ty de säga i sitt utlåtande, att samma ofrånkomliga och rent samhälleliga behov, som under exempelvis åren 1917—1919 betingat den svenska sockerbetsodlingens kraftiga främjande för fyllandet av ett oundgängligt sockerbehov, föreligga visserligen icke nu. Det är andra synpunkter, som de sakkunniga lagt på frågan. Om det nu är så, som herr statsrådet och andra säger, att man icke vill odla sockerbetor, därför att det icke lönar sig, så vill jag vördsamst fråga: vad ämna de skånska jordbrukarna odla? Ty det är de skånska jordbrukarna, som det i första hand och huvudsakligen gäller. Vi ha under behandling i bevillningsutskottet ett förslag om skydd för spannmål av olika slag, ty det lönar sig icke heller att odla spannmål i Skåne utan förstärkt skydd. Vidare hava vi förslag om skydd för po-

tatis, ty det bär sig vidare icke att odla potatis i Skåne. Ytterligare ha vi förslag om skydd för frukt, ty det lönar sig icke att odla frukt i Skåne, och dessutom hava vi förslag om skydd för "jordbruksprodukter av andra slag". Det lönar sig över huvud taget icke med någon odling på den feta skånska jorden!

Jag har haft den uppfattningen liksom de flesta av herrarna, att man borde försöka komma ifrån kristidslagstiftningen någon gång, och nu förevarande ärende är icke annat än en kristidslagstiftning. Jag vill erinra om, att då förslag första gången framlades — jag tror att det var år 1913 — av en socialdemokratisk motionär, att riksdagen skulle börja bestämma betpriset, mottogs förslaget icke med någon vidare förtydning. Man spillde icke ett ord på motionen i någondera kammaren. Men nu vill man ha kvar denna kvarleva av kristidslagstiftningen. Varför? Jo, därför, så vitt jag förstår, att denna lagstiftning givit odlarna en god och säker inkomst och dessutom aktieägarna om icke precis någon gulaschvinst, så dock en säker inkomst och ledningen för sockerfabriksaktiebolagen en mycket god inkomst. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang meddela en notis som nyligen förekom i pressen och som väckte allmänt och berättigat uppseende, om den senaste bolagsstämman beslut rörande arvoden åt styrelsen i svenska sockerfabriksaktiebolaget. Vid stämman höjdes arvoden till de båda direktörerna från 40,000 kronor till 60,000 kronor. När alla andra skola hava sina löner nedpressade, fingo dessa herrar en förhöjning med 50 procent av lönen, som redan förut icke kan sägas vara dålig, enär den var högre än den själva statsministern har. Vidare höjdes styrelsens arvoden så, att ordföranden skulle ha 15,000 kronor och varje styrelseledamot 10,000 kronor, och till dessa blygsamma belopp kommer 1,5 procent tantiem på nettovinsten före avskrivningen. Detta gör, att ordföranden får minst 30,000 kronor om året och varje styrelseledamot minst 25,000 kronor, för att de sitta på några sammanträden. Det är icke många sådana om året, det är jag övertygad om. Tycka herrarna, att det är lämpligt att fortfarande tillåta, att svenska folket uppskörtas på detta hänsynslösa sätt — jag kan icke beteckna det på annat vis — när man tänker på, att regeringen tillkallat "mellanhandsakkunniga" för att se efter, om våra minuthandlare möjligen taga något öre för mycket i ersättning för varuförmedlingen?

Priset på sockerbetor, enligt utskottets förslag 6 kronor 50 öre, är enligt min uppfattning så högt, att om icke betarealen begränsas, komma vi att få en överproduktion av socker detta år. Köpförmågan är antagligen, det förstär var och en, betydligt mindre under den närmaste tiden än den varit under sista året. Följaktligen blir konsumtionen mindre, och jag förmodar, att man får ett överskott, så att sockerbolagen liksom för några år sedan kunna exportera socker. Men bolagen kunna icke få så mycket betalt för exportsockret, som för det socker, vilket de sälja i Sverige, då man kan köpa socker i utlandet för 75 öre per kilogram, vartill kommer tull. Jag tycker för min del, att riksdagen

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

borde snarast möjligt låta mellanhavandet mellan sockerfabrikanterna och betodlarna uppgöras av dem själva utan statsmakternas medverkan.

Då man talat så mycket om produktionskostnaderna, kan jag icke underlåta att med ett par ord beröra den saken. Jag vill säga, att jag har samma uppfattning, som de sakkunniga uttalade år 1913, nämligen "att åtskilliga poster, som tillsammans bilda betodlarnas totala produktionsbudget, låta sig endast med svårighet någorlunda exakt beräknas." Det är nog alldeles riktigt. De siffror, som nu anförs som produktionskostnader, stämma emellertid i vissa avseenden mycket väl med dem, som lågo till grund för 1913 års beräkning. Om man jämför procentfördelningen av kostnaderna inom de olika huvudposterna år 1912 och nu, så finner man, att åtskilliga kostnader, procentuellt sett, jämväl sjunkit. Så uppgingo år 1912 gödselkostnaderna till 28 % av betodlarnas hela omkostnad, medan dessa kostnader nu endast draga 21 %. Arbetskostnaden, den mänskliga arbetskraften, drog då 44 %, men nu bara 42 %. Nu har man dock åberopat, att det är arbetskostnaden och framför allt gödselkostnaden, som stigit så oerhört under dessa år. År 1912 tror jag, att man använde den billiga galiziska arbetskraften, och då man nu använder den dyrare svenska arbetskraften, blir procenten mindre än den var 1912. Dragkraften är i båda fallen lika, 13 %. *Men det, som ökats, är "övriga kostnader".* Amortering av byggnader och dylikt har ökats från 15 % till 24 %. I denna post hava agronom Nanneson och andra sakkunniga stoppat in åtskilligt, som undandraget sig bedömande, och jag tror, att jag vågar stämpla denna post såsom för högt tilltagen.

Priset på socker är så pass högt för närvarande, att det behöver och bör nedbringas högst väsentligt. Då här göres gällande, att det icke är så dyrt, vill jag meddela, att jag telegraferade för ett par dagar sedan till ett par fjällbyar i Västerbottens län för att få reda på sockerpriset, och på en av dessa platser kostade sockret 2 kronor och på den andra 2 kronor 40 öre per kilogram. Detta pris gällde bitsocker. Visserligen tillämpas maximipriset, men det är de dryga fraktkostnaderna, som förorsaka den kolossala ökningen. Huru kommer det sig, att det är en så stor skillnad mellan priserna i södra, mellersta och norra Sverige? Sådan skillnad förekom icke förr under normala tider. Varför? Jo, därför, att förut betalade sockerfabriksaktiebolaget frakten till alla järnvägsstationer, men sedan staten tagit hand om den här "affären" och sköter om alla uppgörelser och bestämmer priserna, har sockerfabriksaktiebolaget slutat upp att betala frakterna. De som bo längst upp i Sverige få därför betala mycket mera för sockret än alla andra. Herrarna förstå, att den, som representerar bygder, där folket får betala sådana oskäliga belopp för en nödvändighetsvara, kan icke vara med om att garantera vare sig odlarna i Skåne eller ledarna för sockerfabriksaktiebolaget alltför höga intäkter.

Jag läste för ett par dagar sedan, för övrigt var det den 28 februari, i "Vårt land och folk" en liten bit, som jag skall be att få läsa upp

några få rader ur. Det står där: "Allmänheten får ej bibringas den föreställningen, att samhället räddas med 20 % nedsättning av arbetarnas löner", skriver f. d. bruksdisponenten Karl E. Öhman i Dagens tidning och tillägger dessa välbefogade ord: "Alla omkostnadskonton måste pressas ned. Bränslet måste ned. Frakterna måste ned. Allt är kuggar i det ekonomiska maskineriet och allt måste sammanhånga. Men därför får ej den ena vänta på den andra. Nedsättning måste ske samfällt över hela linjen." Jag skall icke läsa upp fortsättningen av hr Ö—s yttrande. Vad "Vårt land och folk" säger om detta uttalande, är följande: "Detta är samma syn på frågan, som bonderörelsen företräder. Men det synes vara lång väg kvar, innan insikt om dessa nödvändigheter hinner tränga in hos våra gamla partier." Jag ber att få anmäla, att jag tillhör ett av de gamla partierna, men jag har den uppfattningen, att det sagda är fullt riktigt alltsammans. Jag beklagar bara, att det nya parti, som "Vårt land och folk" företräder, icke självt har omfattat detta program, när det gäller sockerbetsodling och spannmålsodling, utan endast när det gäller arbetares och tjänstemäns löner.

Jag ber, herr talman, på grund av den uppfattning, jag har i denna fråga att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Elisson: Herr greve och talman! Då jag är en bland dem, som icke kunnat biträda utskottets förslag, anser jag, att jag bör tillkännagiva de skäl, som varit vägledande för mig, när jag anser, att Kungl. Maj:ts proposition bör bifallas. Inom utskottet ha alla varit ense om att även för innevarande år en viss garanti bör givas för att på så sätt säkerställa betodlingen, ty om icke det göres, så kan man lätt riskera, att betodlingen kommer att minskas. Jag tror icke, som den siste ärade talaren, att vi behöva riskera, om man antager det av Kungl. Maj:t föreslagna priset, att betarealen blir för stor. Tvärtom kunna vi befara med de dryga arbetskostnader, som äro förenade med de stora riskerna, att betarealen ändock kommer att minskas. Men alla äro ju ense om, att det är önskligt i så stor utsträckning som möjligt, att den nuvarande betarealen bibehålles, så att man icke behöver riskera att importera allt för mycket. Men ordnar man det icke så, att priset blir någorlunda tillfredsställande, är det tydligt, att många draga sig för de stora kostnaderna, och på så sätt minskas betarealen.

Vad nu beträffar själva priset på sockerbetorna, antingen det blir det av regeringen föreslagna 7 kronor 25 öre eller det resultat, som utskottet kommit till, så blir, enligt vad sakkunniga ha meddelat, skillnaden mellan sockerpriserna icke så stor. Det har upplysts, att det gör icke mera än 4 à 5 öre per kilogram socker, och då är jag förvissad om, att den stora allmänheten, som icke odlar betor, hellre betalar dessa 4 à 5 öre per kilogram för att vara förvissad om att kunna erhålla den sockerkvantitet, som de äro vana vid och icke behöva gå tillbaka till de tider, som vi för icke så länge sedan hava bakom oss.

*Ang. v'ss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

Sedan är det en annan sak. Herr Ingeström framhöll, att vilken odling vi än slå oss in på, så är den icke lönande, och i varje fall skulle spannmålsodlingen icke vara lönande. Rörande andra delar av vårt lantbruk, veta vi icke vilka priser, som vi under detta och kommande år skola få. Men vad själva betodlingen beträffar, veta vi på förhand, att så och så mycket kostar det och det priset få vi. Men det är icke bestämt för någon annan gren av lantbrukshushållningen. Herr Rosén tryckte på den satsen, att man skall pressa ned allting, och han citerade en tidning här, som skulle särskilt representera lantmännen. Men vi få väl dock säga, att det icke finnes något område, där man icke tycker, att produktionskostnaderna skola bliva täckta, vare sig det gäller industrien eller andra näringar av vilket slag de vara må.

Vad nu gäller särskilt betpriset, så anser jag, att det finnes vissa skäl, som tala för att för betodlingen mer än för någon annan odling garanteras visst pris, ty om man följer de utredningar, som äro verkställda angående lantbrukshushållningen, så visa dessa, att det finnes ingen annan odlingsväxt bland våra vanliga, som giver så mycken näringsenhet per tunnland som sockerbetan. Ser man ur ekonomisk synpunkt, är det tydligt, att en sådan odling, som ger största antalet värdeenheter eller näringsenheter per tunnland, bör man i så stor utsträckning som möjligt beflita sig om. Ehuru det visar sig, att sockerbetan i regel ger mer än våra vanliga odlingsväxter, är dock odlingen av densamma för- enad med betydligt större risker, ty gödsel- och arbetskostnaderna äro större för sockerbetan än för andra odlingsväxter. I händelse missväxt inträffar, som t. ex. förra året, blir den risk, som lantbrukaren får vid- kännas, bra mycket större än, om han hade odlat andra växter, vilka icke draga så stora omkostnader. Med anledning av dessa förhållanden an- ser jag det icke vara staten värdigt, när den skall hava sin hand med i den ena eller andra näringen, att den bjuder ett mindre pris än vad, som kan anses utgöra produktionspriset. Nu kan man tvista om, vilket som är det rätta produktionspriset på sockerbeter. Men jag har icke vågat eller kunnat komma till det resultatet, att sakkunnigeförslaget är för högt. Vidare har gjorts den invändningen, att priset borde kunna sättas lägre på den och den siffran, men någon bestämd, direkt hållpunkt, som man kunnat peka på, har icke framkommit. Då så är förhållandet, har jag ansett, ehuru jag alls icke har några egna intressen i denna fråga, ty jag har aldrig odlat sockerbeter och kommer säkerligen aldrig att göra det, att de, som odla dessa sockerbeter, skola hava sina kostnader täckta, emedan sockerbetan är en av våra viktigaste odlingsväxter.

Det är också en annan sak att tänka på, nämligen, att just i dessa tider, som vi leva i, råder arbetsbrist, som hotar att bli särskilt omfat- tande. Jag är förvissad om, att i händelse betarealen minskas på grund av lägre pris och går tillbaka med en fjärdedel eller tredjedel av sin nuvarande storlek, så skulle det bliva ganska kännbart för de många småbrukshem och arbetarefamiljer i de trakter av södra och mellersta Sverige, som äro vana vid denna extra förtjänst och nu icke kunna få

den. Just därför och även ur den synpunkten, att det är ett ekonomiskt spörsmål att räkna med, har jag icke kommit till annan uppfattning än, även om jag ser saken både från producent- och konsumtionshåll, att det i de kristider, som vi genomleva, är nyttigare, om riksdagen går med på, vad Kungl. Maj:t har begärt, än om den går på utskottets linje.

Därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. gjorda reservationen.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Herr Pålsson: Herr greve och talman! Man förstår så väl oppositionens svaghet, åtminstone som den hittills kommit till synes, i denna fråga, då man läser det enhälliga kommittébetänkandet, som föregick framläggandet av denna kungl. proposition och man har för övrigt hört det klarläggande anförande, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här i dag har hållit. Däri nämnda skäl äro så starka, att man förstår, varför herr Rosén, som annars är ganska styv i sifferbevisning, icke vågat framkomma med någon anmärkning i sak utan blott i förbigående gjort vissa jämförelser mellan 1913 års beräkningar och dessa, som nu äro gjorda. Herr Roséns huvudsakliga yttrande kan sägas vara uttryck för en viss nyfikenhet, då han syntes mest intresserad för, vad de skånska jordbrukarna skulle använda sin jord till i händelse omröstningen gick dem emot, och om de då skulle upphöra med sin sockerbetsodling. Det kan i detta ögonblick knappast ges svar på denna fråga. Herr Rosén får stilla sin nyfikenhet och ge sig till tåls. Visar det sig, att det blir en så olycklig utgång, som herr Roséns avslagsyrkande innebär, är det tydligt, att man måste på allvar nere i Skåne under påsktiden bestämma, vad som skall sås på jorden för nästa år. Icke blir det så stor betareal som i fjol. Man har utgått ifrån, att medelavkastningen för den skånska betodlingen skulle vara 26,000 kilogram per hektar. En sådan medeltalssiffra betyder ju att i verkligheten, en mycket stor areal, varpå odlas betor, skall giva mindre per hektar än denna medeltalssiffra, 26,000 kilogram. Det är ju bevisat, att medeltalet av fjolårets skörd var betydligt mindre än dessa 260 deciton betor, som man räknat med, att odlingen skulle giva per hektar. Det blev endast 210 deciton per har. Således får man på en rätt stor areal där nere en mindre avkastning än vad här beräknas och man får sålunda mindre inkomst än vad här nämnes. Sattes lägre betpris än Kungl. Maj:t föreslår, så blir även betodlingen mindre nästa år. Det erkännes gärna att det finns jord, som faktiskt är så lämplig för betodling att man därpå kan med förtjänst odla betor även till det låga pris, som utskottet här föreslagit. Men denna areal och skörden därifrån bliver, om endast denna bästa jord skall bära betor, så liten, att en import till Sverige av ett stort antal deciton socker bliver alldeles nödvändig under året. Det är trakten vid Trelleborg, Lund, Hälsingborg och Kristianstad, som kan sägas vara särskilt lämplig jord för sockerbetsodling och å vilken man kan betäcka en högre skörd än det medeltal som nämnts, men den andra och större arealen,

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

som användes för sockerbetsodling, är icke så passande för odlingen, och där får man betydligt lägre skörd än på dessa bättre jorدار. Det skulle då kunna inträffa, om sockerpriset nedsattes till vad utskottet föreslagit, att man får en så inskränkt betodlingsareal, att en mycket stor sockerimport nödvändiggöres. Änskönt den stora sockerbetsodlingen, som högt betpris amimerade till, har man under år 1919 nödgats importera 60 miljoner kg. socker till en kostnad av 80 miljoner kronor. När det nu i år skall vara sista gången som staten reglerar denna sockerprisfråga, är det då verkligen skäl att gå med på en nedsättning av betpriset enligt utskottets förslag, då man icke därigenom säkerställer sockerbetsodlingen utan tvärtom, och då man faktiskt med ganska stor visshet kan förutse, att det kan bli för 100 miljontals kronor, som man nödgas importera socker för innevarande och nästkommande år. Priset på utländskt socker har sjunkit; och det är f. n. billigare än vårt svenska socker, men vad hindrar, att priset, innan den nya skörden kommer i marknaden, kan stiga igen. Man svävar i okunnighet, huru priset kan ställa sig i framtiden beträffande såväl sockerbetspris och andra priser. Det kan hända, att om man nu betalar ett mindre pris för betor och därigenom minskar betarealen, vi sedan för importerat socker få betala betydligt högre pris, än vad vi nu kunna föreställa oss. Även en socialdemokrat har motionerat i denna fråga, hans motion innebär en ytterligare nedsättning i betpriset. Icke mindre än 1 krona 70 öre lägre pris per deciton av fjolårspriset. Efter denna motion skulle medelskörden per har komma att minska i värde med 472 kronor under fjolårspriset.

Den socialdemokratiska motionären inaugurerar således en kamp mellan betodlaren och hans arbetare, ty man kan icke begära, att denna minskade inkomst av 472 kronor per har skall bäras endast av betodlarna. En del bör väl överföras på minskade arbetspris, och då är man inne på samma vidlyftiga lönekamp inom lantbruket, som för närvarande håller på att grusa industrien. Man bör även tänka på, att detta betpris, som den socialdemokratiska motionen föreslår, ävenledes tvingar till en mycket stor nedsättning i betodlingsarealen. Om denna går ner med halva antalet har, av vad som odlades förra året, skulle det göra 10 miljoner kronor mindre i inkomst för arbetsklassen i de trakter av vårt land, där betodling bedrives.

Vilka synpunkter och bevis framföras då i denna motion såsom skäl för att nedsätta betpriset? Inga! Man säger blott, att då allt annat går ned, bör också sockerpriset gå ned. Sockerpriset kommer att gå ned utan att nedsättning av betpriset föreligger. Sockerimporten har höjt sockerpriset till fjolårets höga pris. Då nu importpriset är sänkt sjunker sockerpriset av sig självt 15 öre per kg. En nedsättning av fjolårets pris till vad Kungl. Maj:t föreslagit i år skulle endast utgöra $\frac{1}{2}$ öres nedsättning per kilogram socker av försäljningspriset, om man räknar med att 25 öres nedsättning i betpriset sänker sockerpriset med $1\frac{1}{2}$ öre. Greve Hamiltons förslag innebär en nedsättning av 3 öre per

kilogram, och bifaller man utskottets förslag, skulle det bliva ytterligare 1½ öres nedsättning per kilogram socker. Tillsammans innebära dessa förslag en nedsättning av endast 6½ öre på sockerpriset per kilogram. Det socialdemokratiska betpriset nedsätter sockerpriset med 1½ öre per kilogram och ändå kräver dessa en våldsam nedsättning av betpriset. Är det verkligen värt att se så smått på denna fråga, att, för att kunna spara för konsumenten dessa 6½ à 8 öre per kilogram socker, som här föreslagits, man skulle utsätta sig för att få betodlingsarealen minskad med ty åtföljande arbetslöshet även bland betarbetarne. Vore det icke bättre, att man i år stannade vid det pris, som Kungl. Maj:t föreslagit och som är så väl motiverat i de sakkunnigas utlåtande? För min del anser jag ett annat beslut vara ett språng ut i det okända, som kommer att bringa ekonomisk olycka över stora delar av landet. Därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Den sista ärade talaren slutade sitt anförande med att betona, att ett bifall till utskottets förslag skulle vara ett språng i det okända. För min del har jag svårt att fatta, hur en sådan överdrift kunnat komma fram. De sakkunniga i denna fråga ha i sitt utlåtande beräknat, att den verkliga omkostnaden för odling av sockerbetor uppgår till 6 kronor 84 öre per hundra kilogram. Därför hade betpriset bort stanna vid 6 kronor 84 öre, men med hänsyn till den dåliga skörden i fjol har man velat kompensera litet; och nu föreslår utskottet, att man skall garantera ett betpris av 6 kronor 50 öre, d. v. s. 34 öre mindre än vad de sakkunniga kommit till i sin kalkyl. Är det verkligen någon måtta i påståendet, när man säger, att en sådan liten sänkning av priset innebär ett språng ut i det okända, som man över huvud taget icke kan beräkna verkningen utav. Det väsentliga i denna fråga är icke själva priset på betorna, utan att man på detta område liksom på andra kommer ifrån de av kristiden skapade förhållandena, just dessa förhållanden, som framtvingade från statsmakternas sida garanterad produktionskostnadsersättning för vissa slag av spannmål och socker m. m. Det var en företeelse, som man under kristiden kunde vara med om, men som icke minst jordbrukarna själva, så snart kristiden var över, ville ha slut på. Den ärade talaren på Hallandsbänken, tillhörande ett parti, som kraftigare än varje annat stritt emot varje statsingripande på olika områden, har nu på detta område stritt lika tappert för att hålla kristidstillståndet kvar just på denna punkt, d. v. s. ifråga om betodlingen. Nej, det väsentliga ligger i, att man, såsom också jordbruksutskottet har yttrat i sin motivering, bör ha en avveckling av denna sak, men med hänsyn till de säregna förhållandena, särskilt med hänsyn till att jordbrukarna måste bestämma sig redan på våren och att odlarna måste då hava klarhet, hur det skall bliva, kan man icke gå med på att nu helt avveckla, vilket varit riktigtast. Så länge denna industri förefinnes i enskild drifts-

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

form, måste man också söka på enskild väg ordna dessa förhållanden. Under sådana förhållanden hade det varit naturligt, att man omedelbart sökt komma ifrån det nuvarande tillståndet och låtit odlarne och fabrikerne själva komma överens om det betpris, som skall gälla. Då emellertid frågan så sent förelagts riksdagen, att en avveckling genom ett beslut i den riktningen nu komme alltför hastigt, har åtminstone jag för min del sett i detta uttalande, som här föreligger, en förhoppning, att en avveckling kan i år påbörjas genom en liten jämnkning i betpriset och samtidigt i det utlåtande, som bifogats utskottets utlåtande, ser jag en förhoppning om, att det skall vara sista året, som man behöver i denna form garantera betodlingen.

En annan ärad talare från den skånska provinsen, nämligen herr Jespersion, började sitt anförande med att framhålla, att han icke skulle giva sig in på sakfrågan utan hålla sig till en allmän betraktelse, och jag får erkänna, att när han kom till slutet av sitt tal, så var det nog mera en allmän betraktelse än någon verklighet, när han t. ex. påstod, att betodlarna förlorade direkt 6 miljoner kronor på betodlingen. En annan betodlare viskade mig då i örat, att det var ett par miljoner för mycket. Jag vet icke, varpå herr Jespersion stöder dessa beräkningar och om över huvud taget betodlareföreningen har så specificerade kalkyler på den punkten, att de kunna säga, huru många miljoner de förtjäna eller förlora. I vilket fall som helst är det klart, att om man räknar som herr Jespersion och även andra, så säger man, att det är naturligt, att då betskörden var dålig i fjol, skall den bli dålig även i år. Det kan hända, men ingen kan svara för väderleksförhållandena. Ser man emellertid på medeltalet för fyra eller fem år, så kan man säga, att det är högst sällan, som missväxt i så hög grad inträffar två år å rad. Naturligtvis finns det icke någon säkerhet för, att det icke kan ske, men troligt är det icke.

Ja, det kan icke skada, att kammaren erinrar sig vad betpriset var som gällde i Sverige före kriget. Det betpris, som garanterades odlaren enligt kontrakt, var då 2 kronor 20 öre per hundra kilogram betor vid höstleverans och 2 kronor 40 öre för hundra kilogram betor vid vinterleverans. Det pris, som enligt utskottets förslag nu skulle utgå, är 6 kronor 50 öre per deciton vid höstleverans och ytterligare 50 öre till vid vinterleverans. När man ser på dessa siffror, skall det mycket mod till att komma och påstå, att denna garanterade siffra, 6 kronor 50 öre, är så oskäligt liten, att därmed odlingen av betor på mindre god jord nödvändigtvis skall upphöra. Jag kan för min del icke annat än finna, att det önskvärdaste hade varit att gå med på vad som i den socialdemokratiska motionen påyrkats eller att man på detta område hade hållit fast vid den grundsatsen, att man överallt skall söka att få ned prisnivån med 20 %. När arbetsgivarna här i riket genom lockout eller andra föreskrifter hade beslutit sätta ned arbetslönerna med 20 %, när sockerfabriksbolaget den 1 mars proklamerade, att de 16 öre per timma, som de gävo arbetarna föregående höst, de 16 örena kunde de utan vi-

dare ta igen den 1 mars och arbetarna tvingades att nöja sig därmed, då reste sig ingen protest, då hörde man inte herrarna Pålsson, Jespersen m. fl. protestera mot denna sänkning av arbetarklassens nivå. Det är därför klart, att om man på sådana områden nödgas se en sådan pressning av löneförhållandena som här är fallet, så ligger det i sakens natur att man här icke stillatigande kan se på, att för viss slags odling skall av statsmakterna garanteras ett pris som skall vara lika med det under den värsta kristiden. Naturligtvis kommer man att göra gällande att vi härmed medverkat till en pressning på arbetslönerna på jordbrukets område, men klart är, att med denna lilla sänkning av betpriset, som här vidtagits från 6 kronor 84 öre till 6 kronor 50 öre per hundra kilogram, d. v. s. 34 öre per hundra kilogram, kan man icke enligt vår mening motivera något försök från betodlarna att pressa ned lönerna för dem, som skola sköta betorna. Det är, såsom herr Rosén anförde, riktigt, att största ökningen för betodlingen kommer på övriga omkostnader. Om man ser på dessa produktionskostnadsberäkningar, som här göras, så finner man där en post för driftsledningen. Den är motiverad möjligen på de större herrgårdarna, men betodling kan drivas i mycket mindre skala på en jord om tre till fem tunnland, där ingen driftledare förekommer, varför denna siffra i många fall kan anses vara mycket problematisk. Därför tror jag, att det bör sägas ifrån i riksdagen i dag, att när man söker från betodlarnas sida pressa ned lönerna för arbetet på grund av denna lilla sänkning av betpriset, har man gått över gränsen för vad som kan anses vara tillåtet, ty det måste sägas ifrån, att arbetskraften för betodlingen icke betalas i samma proportion som man garanterat betpriset. Det vanliga arbetspriset före kriget var 90 kronor per tunnland i den skånska provinsen och enligt samma avtal nu 240 kronor per tunnland. Om det skulle vara samma ökning i arbetspriset, som för betpriset, när det sättes till 6 kronor 50 öre per 100 kilogram, så skulle arbetspriset bli tre gånger så mycket som förut, och det skulle i detta fall vara 270 kronor. Det är alltså en arbetslön, som är 30 kronor per tunnland mindre än vad det borde vara med hänsyn till vad betpriset kommer att bli enligt det förslag, som jordbruksutskottets majoritet här framlagt.

Jag vill till sist varna riksdagen eller kammaren att gå längre än jordbruksutskottet föreslagit. Varför? Jo, därför att man icke kan se denna fråga isolerad för sig. Är det icke lika viktigt, att man slipper inköpa vete från utlandet. Behovet av vete är lika viktigt som sockerbehovet. Om man sålunda går ut från, att man, för att slippa köpa socker från främmande länder, vilket, såsom herr Jespersen betonade, leder till försämrade valuta, måste garanteras ett pris, som skall täcka kostnaderna för odling, då måste man också fortsätta och garantera, ty det är lika dåligt att lämna ifrån sig miljonerna i Amerika för vete som för socker. Slår man in på denna väg att garantera ett pris, som skall täcka produktionskostnaden för att stimulera produktion, så måste man fortsätta. Det är en motionär i andra kammaren, som

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

påstår, att omkostnaderna för att producera ett kilogram smör äro 7 kronor 85 öre. Varför skola icke de, som ha ladugårdsskötsel, få en garanti av 7 kronor 85 öre för varje kilogram smör, som produceras, ty även smöret är ett viktigt livsmedel! Skola vi fortsätta på den vägen, att produktionskostnaderna skola garanteras bli täckta, så måste de bli täckta vid de olika slagen av odling. Vi kunna icke ställa den ena odlingen i ett annat läge än den andra. Då hava de alla lika rätt att kräva garanti, ty det är ju i huvudsak samma produktion det gäller. Konsumenterna kunna också kräva garanti för sitt livsuppehälle. Jag tror, att försiktigheten i dag bjuder, när det gäller denna sista kvarleva av kristiden, att stanna vid, att man framför allt icke går längre, än vad jordbruksutskottet här föreslagit. Helst hade jag önskat, att den socialdemokratiska motionen gått igenom. Jag tror icke, att det varit förenat med någon risk, men då jag tror, att det är utsikt att vinna enighet på andra linjer, så kan man ju vara med om att rösta för något mera, än vad man i själ och hjärta skulle vara sinnad att göra, och med hänsyn till denna viktiga sak nämligen att få ett slut på denna statsgaranterade produktion, som är det sista, som återstår, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr S e d e r h o l m: Det är icke många år gångna sedan svenska folket med tacksamhet och tillfredsställelse konstaterade, att inom vårt land kunde produceras huvudmassan av det socker, vårt folk behövde. Det var en trygghet då för oss att veta, att vi icke voro beroende av importen från främmande länder, utan att åtminstone den väsentligaste delen av Sveriges sockerbehov kunde fyllas från egen jord. För mig står det klart, att den proposition, som här föreligger, icke är annat än ett utslag av samma åskådning som då, nämligen önskan att trygga vår självförsörjning av ett så viktigt ämne som socker. Det är också från den synpunkten, som åtgärden bör mätas. Kan propositionens förslag medföra detta, då är huvudsyftet därför vunnet. Kan det icke vinnas, äro alla åtgärder i den riktningen bortkastade.

De sakkunnigas utlåtande grundar sig på en noggrann och enligt min uppfattning fullt opartisk och grundlig utredning, om vad som verkligen skulle vara produktionspriset. Här hava en del talare framställt anmärkningar, men dessa innebära enligt min mening endast ett ytligt misstänkliggörande av kalkylerna, icke på något vis ett ådagaläggande av deras oriktighet. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än godtaga dessa beräkningar såsom riktiga och såsom lämpliga och nödvändiga att läggas till grund för vad som den verkliga produktionskostnaden kan beräknas till. När nu staten vill vidtaga en åtgärd för att trygga sockerbetsodlingen, synes det mig vara alldeles tydligt, att därest man icke pålägger jordbrukarne odlingsplikt eller skyldighet att leverera en viss mängd sockerbetor, så måste man se till, att odlarna själva av egen drift uppehålla den sockerbetsodling, som för produktionens syfte är nödvändig.

Varje gren av jordbruket är ju liksom varje annan näring beroende av, att man kan driva den med ekonomisk fördel eller åtminstone så att den ekonomiskt går ihop. I händelse så ej sker, om kalkylerna eller beräkningarna härför icke grunda sig på en sådan förutsättning, så kommer varje i ekonomiska ting sunt tänkande jordbrukare att söka utnyttja sin jord på annat sätt. Det är det som gör, att varje åtgärd, som icke äsyftar att garantera jordbrukarna åtminstone deras självkostnader för en sådan odling som den här ifrågavarande, har alla utsikter att misslyckas. För mig står det alltså fullkomligt klart, att varje åtgärd, som ej tager sikte på detta som huvudmål, är meningslös. Den kan icke föra till målet. Jag kan, som jag nyss nämnde, icke frångå, att de föreliggande kalkylerna äro tillräckligt väl grundade för att vara normerande för beräkning av betpriset, och under sådana förhållanden anser jag också, att man på dessa kalkyler måste grunda de åtgärder, som staten skall vidtaga för tryggheten av sockerbetsodlingen. Det har sagts, särskilt i utskottet men även här i kammaren, att man måste se till, att prisnivån går ned, och att jordbrukarna måste bära sin andel i denna prisnivåns nedgång genom att deltaga i prisnedsättningarna, och även jag delar denna uppfattning. Men här föreligger en annan synpunkt, i mina ögon avgörande, och det är att uppehålla sockerbetsodlingen vid den kvantitet, som landet behöver. Jordbrukarna få ju bära sin andel av förlusterna vid prisnedgången på en hel del andra långt viktigare områden.

Här har sagts, att det vore synnerligen önskligt, att denna form för garanterande av sockerbetsodlingens nivå måtte upphöra. Jag delar fullkomligt denna uppfattning. Den är en reminiscens från kristiden. Den innebär tvång på alla områden, tvång på sockerbolagen, tvång på den fria prisbildningen och tvång på jordbrukarna med avseende på deras avsättning och konkurrens med utlandet ifråga om sockret. Jag kan alltså i likhet med flera föregående talare ej finna annat än synnerligen önskvärt, att denna metod för sockerbetsodlingens skyddande eller uppehållande övergives, och jag kan i det fallet fullständigt biträda vad utskottet uttalat. Men jag är övertygad om, att sockerbetsodlingen allt fortfarande har så pass stor betydelse för vårt lands självförsörjning, att det alltjämt kommer att bli ett viktigt statsintresse att finna andra, lugnare, bättre, för den fria utvecklingen lämpligare former för sockerbetsodlingens skyddande än den nuvarande. Under sådana förhållanden ber jag få yrka bifall till reservationen under uttalande av min anslutning till vad utskottet här anfört med avseende på upphörandet av den nuvarande formen av statsgaranti för sockerbetsodlingen.

Herr von Sneider: Herr talman! Sedan herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i sitt inledande anförande redogjort för de synpunkter på frågan, som han anlade, skall jag begränsa mig till att replikera några av de föregående talarna. Jag vill dock säga med avseende å statsrådets anförande, att de synpunkter han lade på frågan

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen. helt och fullt delas, vill jag tro, av alla dem, som i år deltagit i sockersakkunnigas arbete.

(Forts.)

Av herr Ingeström, som först talade för utskottets ståndpunkt, gjordes gällande, att de produktionskostnadsberäkningar, som verkställdes, i allmänhet icke kunde vara tillfredsställande, och han tillkännagav för sin del, att han över huvud taget icke satte sin tillit till något sådant som produktionskostnadsberäkningar för jordbrukets del. Jag vill då erinra kammaren om att denna synpunkt tidigare icke delats av riksdagen själv. År 1917 skrev nämligen riksdagen till Kungl. Maj:t och begärde, att dylika produktionskostnadsberäkningar skulle verkställas. Denna skrivelse grundade sig på en motion, som begärde dylika beräkningar för brödspannmålen vidkommande. Själva klämman går i denna riktning, ty motionen behandlades av tillfälligt utskott, och vi veta, att ett dylikt icke får utvidga ramen för ett yrkande, men i motiveringen säger man ifrån, att man väl inser, att en ensidighet skulle komma till stånd, om man begränsade sig till beräkningar rörande brödspannmålen, utan borde dessa beräkningar omfatta de olika förnödenheter, som frambringas av jordbruket. Dessa undersökningar ha sedermera satts i gång av lantbruksstyrelsen, och ett års beräkningar ligga till grund för de produktionskalkyler, som nu framläggas för betodlingen. Det är ett år, säger jag, som de på statens egen försorg gjorda undersökningarna omfatta, men däremot finnes det fleråriga beräkningar gjorda enskilt initiativ av de bokföringsföreningar, vilkas arbete granskats och bearbetats av herr Nannesson. Dessa kalkyler ha även under flera år, som sockersakkunniga arbetat, legat till grund för deras beräkningar, och hittills ha dessa beräkningar icke föranlett några ändringar eller anmärkningar ifrån riksdagens sida utav den art, som har kommit dem till del i år. Tillika vill jag säga, då jag under alla år deltagit i dessa arbeten, att vi gått fram med betydligt större skärpa och kritik över gjorda kalkyler i år, då vi ansett, vilket vi sagt ifrån, att den situation, i vilken vi nu befinna oss, gör en sådan åtgärd naturlig. Dock ha vi icke kunnat komma lägre än vi ha gjort. Jag förstår, att det kan förvåna en och annan, att vi till slut komma med till och med något högre produktionskostnader per hektar än förra året. Men detta är beroende på två orsaker. Den ena har förut påpekats: höjningen i arbetskostnader. Den andra sammanhänger med det försämrade läget i övriga avseenden på jordbrukets område. Man har nämligen, sedan man beräknat produktionskostnaderna för själva betorna, därifrån dragit värdet av biprodukterna: betmassa, blast och melass, vilka tillkomma jordbrukarna eller de få återköpa till billigt pris. När nu värdet av animala produkter sjunkit, har även värdet av dessa avfallsprodukter sjunkit, och sålunda har man fått sänka de summor, som man förut för dessa produkter har krediterat brukarna. Detta är orsaken till det resultat, vartill man har kommit.

Man har i den föregående debatten icke gått in i några detaljer av kalkylerna, och därför skall icke heller jag göra det. Jag skall vänta därmed, tills detaljanmärkningar eventuellt komma att framdras, då det

skall bli mig ett nöje att redogöra för de synpunkter vi haft och vad som legat till grund för varje enskild post. Det yttrades emellertid av herr Ingeström, att han icke kunde godkänna det pris vi satt på den mänskliga arbetskraften. En del arbetare i jordbruket vore visserligen bundna genom avtal, men han kunde dock inte godkänna, att man upptog den avtalade avlöningen. Jag kan inte förstå ett sådant resonemang, ty då jordbrukarna förra hösten i sin tjänst antagit personer, som skola arbeta under hela den tid betodlingen i år pågår, från vår till höst, och deras lön är fastställd, kan man inte frånga, att detta är en verklig produktionskostnad och att det belopp, vartill den upptagits, icke kan sänkas. Jag kan försäkra, att vi gått igenom varenda post, som ingår i den stat, som arbetarna skola ha, och vars värden äro beroende av ändringar i priset på naturaprodukter. Den kontanta lönen är däremot bestämd.

Vad sedan ackordsarbetet beträffar, ha vi upptagit den kontanta avlöningen till dessa arbetare förra året, men vi ha icke upptagit de eventuella naturaförmåner, som ha kommit dem till del. Man har exempelvis icke upptagit resekostnaderna. Otvivelaktigt finnes här sålunda en viss marginal, som pekar till att tynga ner kostnaderna och icke tvärtom. Vi ha lämnat sockerbolagen tillfälle att granska herr Nannesons beräkningar och mot dem göra de invändningar, som från deras sida kunde vara att göra — detta gäller såväl det stora som det lilla bolaget. Naturligtvis ligger det i bolagens intresse, att betpriset inte för högt upptrives, och man kunde sålunda vänta sig, att de skulle ingå i en noggrann kritik av beräkningen. De ha emellertid icke kommit till några avsevärda skiljaktigheter. På en punkt, rörande gödselkostnaderna, ha de gjort det, men på ett sådant sätt, att man icke kan giva vitsord åt deras kritik. Men jag skall inte här gå in på den frågan. Rörande kostnaderna för ackordsarbete vill jag däremot påpeka, att bolagen räknat med högre kostnader än Nannesson och de sakkunniga; det stora bolaget med 512 kronor 50 öre och det lilla bolaget med icke mindre än 615 kronor.

Det yttrades i en kritik från herr Roséns sida, att de övriga kostnaderna eller allmänna omkostnader skulle ha stigit i starkare proportion än kostnaderna för arbetskraft och gödsel från år 1912 tills i år. Ja, det är ju mycket möjligt, beroende då på den noggrannare bokföringen för alla de poster, som ingå i detta konto; icke minst den post, som han häntydde på, har naturligtvis stigit ganska ansenligt, eller kostnaderna för underhåll av byggnader och inventarier, en utgiftspost, vilken, som vi veta, stegrats i ofantlig grad på senare åren.

När man inlåter sig på en allmän kritik och ett misstänkliggörande från jordbrukarnas sida, vilket jag finner särskilt beklagligt, av produktionskostnadsberäkningar av denna art, vill man i allmänhet göra gällande, att de produktionskostnadsberäkningar, som industrien uppgör, i viss mån böra tillmätas mera vitsord. Jag tror knappast man kan säga, att detta är berättigat, när kalkylerna, som i detta fall, vila på ett bokföringsresultat. Inom varje gren av en verksamhet, det må vara jordbruk

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

eller industri, uppstå naturligtvis svårigheter för dylika beräkningar, när det är olika alster som tillverkas och icke en enda standardartikel, då man ju på öret kan säga vad den *har* kostat. När det åter gäller olika produkter, måste fördelningen av många gemensamma kostnader ske med ledning av det egna omdömet, varför någon visshet att man uppnår ett absolut riktigt resultat ej vinnes. Detta gäller nu beräkningen av kostnaderna för vad som en gång tillverkats. När det sedan gäller att beräkna vad produkten i framtiden kommer att kosta, uppkomma samma svårigheter för industri och jordbruk, i det att de faktorer, som gemensamt åstadkomma produkten, få beräknas till den kostnad man anser den belöpa sig till vid tidpunkten för tillverkningen. Detta ha vi nu gjort, så gott vi kunnat. Vi ha emellertid icke ansett oss kunna göra annat än föra fram kostnaderna till den tid, då beräkningen gjordes, och detta står i överensstämmelse med vad som ägt rum under föregående år. Under föregående år ha vi haft en jämnt stigande kostnadskurva. När då beräkningen gjordes i februari eller januari, har man inte räknat med den stegring, som antagligen skulle inträffa under våren, sommaren och hösten, när odlingen skedde. Detta har givetvis lett till att de faktiska kostnaderna ha överskridit de beräknade under dessa tider. Då anse vi, att det varit skäligt, att nu, när man är på den nedåtgående vägen, tillämpa samma principer och räkna med kostnaderna sådana de äro den dag som i dag är och icke ta hänsyn till framtiden.

Medan jag är inne på detta spörsmål, vill jag påpeka, att det motstånd, som reses mot det föreslagna priset, delvis torde bero på den föreställningen, att betodlarna under de gångna åren skulle ha varit särskilt gynnade. Jag vill då säga, att detta, av den anledning jag berört, icke kan vara förhållandet. Ty när betodlarna inkommit med sina anspråk, och beräkningarna gjorts, har det skett på grundval av det föregående årets kostnader. När sedan priset på alla övriga produkter stigit, ha betorna betalats med ett pris, som grundat sig på det föregående årets kostnader.

Herr Rosén berörde ett spörsmål här, som jag endast som allra hastigast skall gå in på, då det inte har med detta ärende att göra. Det kan möjligen bli tillfälle att komma till det senare, då vi väl få en sockerdebatt även nästa onsdag på grund av det förslag, som då inkommer från bevillningsutskottet och som särskilt lär beröra bolagens ställning. Men jag vill erinra om att i det uppdrag, som lämnats oss, ingår även en granskning av bolagens räkenskaper under den tid garantien gällt, och detta har icke varit möjligt att göra, då det endast är några dagar sedan vi från det stora bolaget fått dess bokslut för den 31 januari, och vi ännu icke fått något från det mellansvenska bolaget. Men jag vill erinra om, att statsgarantien omfattar endast av Kungl. Maj:t godkända utgifter för betornas förarbetande. Därvidlag blir det möjligt för oss såväl som för Kungl. Maj:t att fästa sig vid de spörsmål, som berördes av denne talare.

Nu har av utskottet sagts ifrån, att man inte mer än i år vill fort-

sätta med statsgarantien. Jag tror, att även bland oss sakkunniga den uppfattningen allmänt varit rådande, att en sådan avveckling skulle vara högelingen önskvärd. I det utlåtande, som avgavs förra året, sade vi särskilt ifrån, att vi hyste den önskan, att frågan om statens förhållande till bolagen tidigt under året skulle upptagas till prövning liksom spörsmålet, huruvida garantien icke kunde avlösas av något annat sätt för samarbete. Detta gjorde vi av den anledningen, att vi ansågo, att bolagens ekonomiska skötsel i längden kunde vedervågas, då bolagen icke hade något direkt intresse av hur företagen sköttes, om de i varje fall voro garanterade för sina utgifter och för sin utdelning. Jag vill säga, att jag icke har någon praktisk anledning att rikta någon sådan anmärkning mot dem, men ett fortsättande för längre tid av dessa förhållanden innebär naturligtvis en risk, som bör förebyggas. Då jag emellertid av dessa skäl gärna biträder utskottsutlåtandet i dess förkastelsedom över garantien, vill jag emellertid säga, att jag icke tror, att staten eller allmänheten under de år garantien varat förlorat något på denna form av statsingripande, ty om någon annan form skulle ha valts, exempelvis tull, hade denna varit omöjlig att på förhand bestämma på sådant sätt, att den icke kunnat leda till mycket stora vinster för bolagen. Nu ligger det i Kungl. Maj:ts hand att lämna bolagen vad dem för deras arbete rätteligen tillkommer.

Aug. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Som kammaren torde ha sett, slutar vår kostnadsberäkning på 6 kronor 84 öre pr deciton betor. Jag vill därvidlag erinra om att här ett avdrag blivit gjort, som icke gjorts under föregående år. Man har förut, när man kommit till ett slutresultat, sagt, att detta är ett medelpris för sockerbetor med 16 % sockerhalt, och sedan har man lämnat odlarna den särskilda inkomst, som har kunnat erhållas genom tillägget för den högre sockerhalten. Vi ha däremot, när vi ha kommit till vårt slutliga resultat, låtit det gälla för den antagliga medelsockerhalten hos betorna och därefter, för att komma till grundpriset för betor med 16 % sockerhalt, dragit ifrån det genomsnittliga tillägget för högre sockerhalt under tre år. Detta har belöpt sig till 50 öre. Sålunda är detta en 50-öring, som förut icke har iakttagits. Då är även att märka, att de tre sista årens sockerhalt har varit särskilt hög, så att den genomsnittliga sockerhalten för de tre åren med 1,59 % överskridit 16 %, under det att de föregående årens sockerhalt höll sig omkring 16,5 %. Sålunda ha de tre sista åren i genomsnitt visat 1 % högre sockerhalt. Vad som sedan skall betalas utöver dessa 6 kronor 84 öre är naturligtvis något, som de sakkunniga haft svårare att bedöma, då det faktiskt gäller, hur frågan uppfattas inom producerande kretsar i betodlardistriktet och kommer an på den större eller mindre lusten fortsätta odlingen. Men naturligtvis har det på oss utövat ett ganska stort inflytande, att bland dem, som på detta område äro speciellt sakkunniga, d. v. s. skåningarna, alla betodlare, oberoende av politisk ställning och oberoende av om de tillhört de större odlarna eller varit småbrukare, alla ansett priset 7:25 vara önskvärt.

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

Av herr statsrådet nämndes i andra kammaren, att något olika meningar rått bland de sakkunniga om priset. Jag kan säga, att jag från början tänkte mig ett pris av 7 kronor, och att andra åter ville bibehålla status quo eller 7 kronor 50 öre. Vi uppnådde enighet, vilket för övrigt var ganska lätt, omkring kr. 7: 25 och jag tror, att starka skäl finnas för bibehållande av denna ståndpunkt. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den reservation, vilken ansluter sig till den kungl. propositionen.

Herr Tr ä f f: Det är redan ordnat så mycket i denna fråga, och jag tror inte, att de ytterligare inlägg, som komma att göras, torde kunna verka övertygande i den ena eller andra riktningen.

Jag har ju deltagit i frågans behandling inom utskottet och har därvid från början intagit den ståndpunkten, att jag helst skulle ha velat gå på motionärens linje. Orsaken därtill är den, att man vid en ingående granskning av sakkunnigas förslag till kostnadsberäkning inte kan undgå att konstatera, att det på en hel del punkter mycket väl skulle kunna tänkas en nedprutning, utan att man kan säga, att man därmed ginge någons rätt för när. Vidare har jag gjort det, därför att jag tror, att på denna grundval ytterligare skulle kunna prutas 10 % — det tror jag inte är alltför högt tilltaget — då dessa betodlare med det pris de sakkunniga kommit till ju skulle bli fullständigt befriade från verkningarna av de allmänna prissänkningar, som eljest göra sig gällande på alla möjliga områden, och det vore väl inte för mycket begärt, att även de i någon mån skulle få så att säga biträda vid denna prissänkning. Emellertid blev man under utskottets behandling av frågan på det klara med, att det ur många synpunkter vore synnerligen lämpligt att gå fram på en gemensam linje, i all synnerhet som ingen meningsskiljaktighet förelåg därom, att detta vore sista året som denna garanti borde ifrågakomma. Under sådana förhållanden resonerade jag som så, att det skulle betyda mindre, om man under detta övergångsår betalade några ören mer än som enligt ens inre övertygelse egentligen vore riktigt. För den skull gick jag med på detta pris av 6 kronor 50 öre, som i realiteten, om man tar i betraktande den höga sockerhalten under de tre sista åren, måste ökas med 48 öre, varigenom man kommer till ett pris av 6 kronor 98 öre, förutsatt givetvis, att sockerhalten blir densamma som under föregående år, vilket man knappast behöver befara, då sockerhalten under de tre sista åren ju med 1,59 % överstigit det beräknade grundtalet 16 %.

Jag vill nu i någon mån gå in på anledningen, varför jag ansett en nedprutning av 10 % på de allmänna produktionskostnader per hektar, som de sakkunniga beräknat, vara motiverad. Jag skulle vilja peka på några punkter därvidlag.

Först och främst skulle jag då vilja påpeka — vilket ju inte kan förnekas — att priset på konstgödningsämnen, åtminstone vad superfosfat beträffar, i närvarande stund gått ned med 2 kronor, alltså en ut-

veckling i rätt riktning. Nu måste, efter vad man kan förstå, en ytterligare prissänkning ske på detta område, men det är möjligt, att betodlarna i år inte kunna dra någon fördel av en dylik. Jag räknar dock med denna prissänkning på 2 kronor såsom ett faktum, som icke kan förnekas.

Sakkunniga tala vidare om den mänskliga arbetskraften. Även om man därvidlag går ut ifrån den ståndpunkten, som jag måste intaga, att man icke vill följa någon annan linje än den avtalsenliga, så måste man i varje fall säga sig, att den mänskliga arbetskraften under alla förhållanden blir billigare, därför att de olika kostnaderna för dessa arbetares uppehälle ju komma i ett helt annat läge, när dessa betor skola levereras, än i närvarande stund. Detta måste ovillkorligen, utan att någon nedprutning av själva dagavlöningen behöver ske, föra med sig, att dessa kostnader faktiskt bli lägre än de sakkunniga beräknat. Det kan inte heller förnekas, så vitt jag förstår.

Vidare finnes det en punkt, där det talas om dragarekostnad. Där har man i sakkunnigas förslag kommit till samma belopp som herr Nanneson, nämligen en beräkningsgrund av 320 hästtimmar. Men naturligtvis påverkas också priset på dessa hästtimmar i varje fall av det allmänna prisläget. Jag kan inte finna annat än att detta är ofrånkomligt. För resten kan jag inte riktigt förstå, hur de sakkunniga kommit till siffran 80 öre, ty de förklara ju själva, att de vid sina beräkningar inte kommit högre än till 70 öre i stället för herr Nannesons pris, 81 öre. Men så kommer någonting oförklarligt, i det att de säga, att de på grund av vissa omständigheter, på grund av att hästtimmarna måste debiteras högre för denna tid, ha lagt på 14 % på priset för hästtimmarna under betodlingstiden, varigenom de sålunda komma till ungefär samma belopp som herr Nanneson, trots att de vid sina beräkningar fått fram siffran 70 öre. Jag menar, att om man inte absolut bestämt kan bevisa, att just 80 öre är den rätta siffran, är det väl för mycket sagt, att den siffra de sakkunniga kommit till är den absolut rätta, ty dessa siffror, som här frampressats, kan man under alla förhållanden diskutera om. Det finnes ingen möjlighet i världen att på detta sätt taga ut en del av en produktion och säga, att just denna del av produktionen kostar så och så mycket. Det är ju alldeles tydligt, att även om de siffror, som här frambragts, vore beräknade av aldrig så sakkunniga personer, de under alla förhållanden skulle kunna diskuteras i oändlighet, och det vill jag absolut påstå, att nog kan man diskutera, huruvida den ena eller andra siffran *här* är den rätta.

Vidare har man en post, som heter "driftsledning", som ju berörts förut under debatten. Jag må säga, att även härvidlag gäller detsamma som jag yttrade nyss, att nog kan det diskuteras i oändlighet, om det belopp man kommit till för dessa driftstimmar är det rätta, ty dessa driftstimmar, i detta ords rätta bemärkelse, kunna förekomma på en gård, men behöva inte absolut nödvändigt förekomma på en annan. Och under alla förhållanden, om nu dessa driftstimmar skola tagas med i be-

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

räkningen, är det väl så, att om på en gård exempelvis finnes en inspektor, har han väl i allmänhet en stor del av sin avlöning in natura, och priset på dessa naturaprodukter, det hoppas och tro vi väl allmänt, torde komma att sjunka ytterligare. Sålunda är detta en post, vars riktighet faktiskt inte kan bevisas, utan man kan tänka sig, att även dessa siffror i verkligheten komma att ställa sig lägre.

Vidare ha vi en post som heter "döda inventarier". Ja, det är ju också en punkt som man kan diskutera om. Jag skall inte där anföra någon exakt siffra, som jag skulle vilja påstå vore den rätta, utan jag skall, ehuru med tvekan, godtaga de sakkunnigas förslag i den punkten, men jag vill även härvidlag säga, att nog kan en beräkningsgrund för de döda inventarierna på exempelvis 128 kronor per hektar diskuteras i oändlighet.

Om man nämligen tänker sig, att den med betor beodlade arealen är 50 hektar, blir det i alla fall 640 kronor, som kommer enbart på betodlingen för dessa döda inventarier. Det är givet, att man icke kan få en fullständigt exakt siffra, som man ovillkorligen måste hålla sig till, utan den kan fluktuera.

Sedan kommer jag till en annan post: underhåll av byggnader. Den är av mindre betydelse, och jag skulle icke fästa mig vid densamma, om den icke vore av alldeles säregen art. Där har det märkvärdiga inträffat, att de sakkunniga kommit till väsentligt högre belopp för i år än för 1920. Då var nämligen det beräknade priset 16 kronor lägre än det pris man kommit till för 1921. Det måste väl ändå i högsta grad förvåna, att man kan beräkna, att priset för 1921 skall ställa sig högre än för 1920, ty det är intet tvivel underkastat, att icke toppriset på detta område nåddes under 1920. De sakkunniga torde icke kunna förneka, att redan när de fattade sitt beslut, hade en hel del utgifter på detta område sjunkit, och priset kunde ha satts till samma belopp som 1920, om icke lägre.

Ja, detta är en fragmentarisk kritik av själva de siffror, som de sakkunniga kommit till. Som jag emellertid förut yttrade, vill jag ju icke bestämt påstå, att den siffra jag anför, 10 %, är den rätta avprutningen, ty jag sade ju nyss, att man kan diskutera denna sak i det oändliga. Det kan bli olika siffror, 10, 12 och 15 %. Huvudsaken är i alla fall, att jag fått konstatera, att de sakkunnigas siffror äro sådana, att jag är övertygad om, att man på de olika punkterna icke kan bevisa deras riktighet, utan att det inträtt ett annat läge, som gör, att kostnaderna skulle kunna beräknas lägre.

Nu ha de sakkunniga i fortsättningen av sitt utlåtande kommit till detta prisläge genom att de beräknat en produktionskapacitet av 26,000 kg. per hektar, för den skånska betodlingen nämligen, och så ha de därigenom fått fram en beräknad medelskörd för tre år. Om man endast skulle tagit 1919 och 1920, hade siffran blivit ännu högre; då hade den uppgått till 27,000 kg. Jag kan icke underlåta att i samband med denna punkt behandla de inlägg, som gjordes, dels av jordbruksministern och

dels, tror jag, av herr Pålsson. Det sades, att om man skulle beräkna efter 1920 års skörd, så hade siffran blivit lägre. Men vi ha intet bevis för, att det i år blir samma skörd som 1920, utan man kan likaväl tänka sig, att skörden i år kommer att bli större. När man har medelsiffran för tre år, kan man snarare anse denna för riktigare, så att man således bör hålla sig till 26,000 kg. som det normala. Man har som sagt för åren 1918—1920 kommit till ett pris av 7 kr. 25 öre. Nu ansåg ju utskottet, på grunder, som jag delvis anfört, att man mycket väl skulle kunna pruta med 10 %.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Man kan ju icke gärna undgå att på tal om denna prissättning även taga andra näringar i betraktande. För min egen personliga del har jag faktiskt, på den lilla rörelse jag bedriver, under den närmaste tiden räknat med förlust, innan mera stadgade förhållanden på prissättningens område inträda. Då vore det, tycker jag, orimligt begärt, att de skånska betodlarna skulle vara försäkrade att icke blott gå fria för varje förlust, utan de skulle dessutom kunna inhösta den vinst, som det allmänna prisläget givetvis kommer att bereda dem, innan dessa betor skola levereras. Jag anser det fullkomligt orimligt, att de skola ha denna garanti, medan man på tusen andra håll har att räkna med kolossala svårigheter, då utsikterna för den kommande tiden te sig allt annat än ljusa. Jag kan icke förstå, att dessa skånska betodlare, som yttrat sig här i dag, verkligen kunna göra gällande sådana åsikter, som att det skulle kunna gå därhän, att de i mycket stor utsträckning skulle komma att upphöra med betodlingen.

Det är även ett annat förhållande, som jag icke kan underlåta att påpeka. Vi ha ju ett gemensamt intresse att bli av med dyrtiden, men icke kan det väl sägas, att man medverkar därtill genom att följa de sakkunnigas förslag att garantera produkterna av en viss näring ett pris, som utesluter alla möjligheter att komma bort från kristidens toppris. Detta har naturligtvis återverkningar på en hel del områden, och enligt mitt förmenande skulle det vara mycket olyckligt. Man måste givetvis se frågan i stort, inse nödvändigheten av att bringa ned det allmänna prisläget, vilket i sin mån gör, att man med större effekt kan uppträda konkurrenskraftigt på exportmarknaden. Om vi ej kunna det, skola vi aldrig komma ifrån dyrtiden.

Ja, herr greve och talman, jag skall icke längre uppehålla tiden. Jag skulle dock vilja bemöta några yttranden, bl. a. beträffande sockerpriset. Det är klart, att man kan säga, att sockerpriset för närvarande nästan står i nivå med priset på importerat socker. Däremot kan man icke säga, att så kommer att bli fallet under hela detta år. Vad priskurvan för socker beträffar, har jag av en av de sakkunniga fått en del siffror, som visa fluktuationerna på detta område. Sålunda betalades för exempelvis amerikanskt socker år 1914 25 öre; den 15 maj 1920 stod det i 2:41, den 1 december i 61 öre och den 1 mars i år i 72 öre fritt Göteborgs hamn. Det pris, som jordbruksministern kom till, var givetvis beräknat med tillägg av tull och skatt ävensom försäljningsavans av 12 öre. Jag skulle

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen. (Forts.) tro, att hans och mina uppgifter beträffande själva grundpriset ungefär stämma överens. Men icke kan man väl då säga, att man för hela året måste räkna med ett pris, som ungefär motsvarar den kostnad, som det i Sverige framställda sockret betingar.

Jag skulle även vilja draga en konsekvens av herr Jespersons uttalande i denna sockerfråga. Han sade nämligen, att det vore alldeles onaturligt, att man från socialdemokratiskt håll ens kan föra på tal att sänka priset på betorna med 1 krona, när det icke gör mer än 5 öre på sockerpriset. Ja, är det — vilket jag knappast skulle vilja tro — någon verklighet bakom dessa siffror, så måste jag säga, att det torde vara något galet i driften hos sockerbolagen, ty då bleve följden, att om sockerbolagen finge betorna för intet, skulle sockerpriset i alla fall ställa sig högre hos bolagen än man kunde importera det för. Även om man finge betorna för intet, skulle priset för sockret bli 90 öre.

Herr Pålsson sade bl. a.: Kan det vara rimligt, att man från socialdemokratiskt håll gör gällande, att betodlarna måste gå till kamp mot sina arbetare i lönefrågan? Vad bleve konsekvensen av detta? Nej, man har icke gått ut från denna förutsättning. När jag beräknade 10 % nedprutning, avsåg jag icke, att denna nedprutning skulle drabba ackordslönerna eller löner i övrigt, utan den gällde andra utgifter.

Hur man än ser denna fråga, kan jag icke förstå annat än att det belopp, som jordbruksutskottet kommit till, absolut bör täcka omkostnaderna för betodlingen till den grad, att man, om man icke är alltför oresonlig, dock måste erkänna, att detta pris mycket väl bör kunna godtagas för det kommande året. Därför gick jag, som sagt, med på detta förslag som en övergångslinje. Jag tror det är lyckligt och vill instämma med dem, som förut uttalat sig för att vi måtte få bort denna garanti, så att vi även på detta område kunna komma tillbaka till normalare förhållanden.

Då jag som sagt, herr talman, icke kunnat bli övertygad om, att de skäl, som anförts mot utskottets förslag, äro av den bärande art, att de förmått mig intaga någon annan ståndpunkt, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr greve och talman! Det torde icke vara mycket att tillägga utöver vad som redan är sagt i denna fråga, och jag skall icke heller tillåta mig att nämnvärt förlänga debatten. Till att börja med vill jag emellertid inlägga en gensaga, först och främst emot den siste ärade talaren, men även emot en hel del andra, som här ha talat endast om Skånes betodlare. Det är ju i alla fall dock så, att betodlingen är rätt mycket utbredd även i Halland, Blekinge, Småland, Gottland och Västergötland, och om herr Träff vill se sig omkring i sitt eget län, kan det hända, att han träffar på betodlare även i Östergötland.

Vad sedan beträffar sockerbetsodlingens utveckling här i landet, torde vi väl ändå vara ense om, att vårt folk står i stor tacksamhets-

skuld till de personer, som tagit initiativ till såväl odlingen av sockerbeter som fabrikationen av socker hos oss. Och denna tacksamhetskuld borde väl särskilt nu komma fram, då man ju under den långa kristid, som vi genomlevat, väl har kunnat konstatera och därför borde ha i friskt minne, vilket ofantligt gagn vårt land i dess helhet haft av, att vi hade denna stora och viktiga produktion förlagd inom våra egna gränser. Vad sedan beträffar betodlingen under kristiden, torde också här vara tillfullo ådagalagt och bekant för alla, som äro något initierade i förhållandena, att den ingalunda varit på något sätt gynnad under kristiden utan tvärtom hört till de grenar av vårt jordbruk, som varit hårdast tillbakasatta, dels genom de kontrakt, som betodlarna redan vid kristidens början uppgjort och som fortlöpte under den första tiden, och vidare på grund av det behandlingssätt, som frågan rönt under tiden, i det man gjorde upp prisregleringarna långt i förväg, under det omkostnaderna ständigt stego. Man kan ju även om sockerindustrien säga, att den icke på något sätt fått lov att utnyttja kristidens möjligheter till särskild vinst, utan dess vinst har ju varit beskuren, så att denna industri nätt och jämnt fått sina omkostnader täckta. Det torde då icke vara någon orimlig begäran, när såväl jordbruket som industrien utan egen medverkan kommit upp till en hög prisnivå för sina produkter och under denna tid snarare givit förlust än vinst, att man då söker få en mjuk övergång till normala förhållanden. Det är väl ingalunda så, att det är jordbruket, som i sin mån bidragit till att vi kommit upp till denna höga prisnivå på alla områden. Inom jordbruket ha vi ju haft maximipriser på nästan alla produkter under kristiden, och det har sålunda icke på något sätt kunnat självt bidra till att höja prisnivån. Men industrien har under denna tid haft lysande konjunkturer. Man har på detta sätt drivit upp omkostnaderna; man har icke velat ha någon arbetsinställelse eller på något sätt velat göra avbrott i sin verksamhet under krisåren, och en följd därav har blivit, att prisnivån ständigt gått upp. Nu får man naturligtvis i viss mån lida för att man låtit utvecklingen gå fritt i en viss riktning. Vi se nu, hur industrien har det ställt inom stora områden. Man kan icke längre hålla det hela flytande. Det ena stora företaget efter det andra nödgas sluta upp eller i högsta grad inskränka sin verksamhet, och vi ha ju redan i vårt land en mycket stor arbetslöshet. Ja, vissa industrier tvingas helt enkelt att vidtaga mycket bryska åtgärder för att slippa bli alldeles ruinerade. Men inom jordbruket är det ju ytterligt svårt att hastigt lägga om verksamheten, och det går ej heller att helt inställa densamma. Man kan ju i viss mån så småningom lägga om produktionen, men det går icke på fjorton dagar eller en månad, utan därtill behövs årtal.

På det håll, där man kanske starkast påyrkar en sänkning av prisbildningen på sockerbeter, torde det icke vara obekant, att jordbruksarbetarna på sista tiden på grund av tidsförhållandena betydligt ökat sina krav på avlöning, och jag tror, att ledningen för dessa jordbruksarbeters organisationer står i rätt god kontakt med vissa representan-

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.*
(Forts.)

ter här i riksdagen, som nu yrka på nedsättning av priserna. Jag undrar ändå, om man icke går litet grand väl ensidigt tillväga, då man, samtidigt som man vill söka hålla prisnivån på arbetsprestationer högt uppe, önskar pressa ned priserna på lantmannaprodukter. Jag tror, att jordbrukarnas ekonomi icke är sådan, att det länge går att på det sättet försöka pressa ned prisnivån. Det ekonomiska läget i vårt land giver ju för närvarande anledning till allvarsamma bekymmer. Man hyser ju på vissa håll den bestämda, förutfattade meningen, att man skall gå ned till den gamla prisnivån, det må på det ekonomiska livets område hända vilka olyckor som helst. Men det kan dock hända, att man så småningom får intaga en annan hållning till dessa spörsmål. Vi veta ju och få dagligen upplysning om, huru andra stater runt omkring oss omgärda sig med skydd för att kunna hålla sin egen produktion uppe. Jag undrar, om det går för sig, att ett litet land som vårt intager en särställning i detta avseende, att man låtsas om ingenting, tager emot produktionsöverskott från andra länder och köper, så länge man har pengar att köpa för. Snart går här halva nationen med armarna i kors och bara konsumerar de andra ländernas produktionsöverskott. I längden kan detta icke gå för sig, utan man måste se till, att få produktionen i gång och hålla det hela flytande. Hur skulle det bli på vissa andra områden, om man ginge tillväga på detta sätt? Vid beviljandet av anslag till järnvägsbyggnader och stora nybyggnader skulle konsekvensen av den hållning, som man på visst håll vill intaga, bliva den, att man infordrade noggranna kalkyler på vissa omkostnader, vad arbetskostnaderna vore vid byggnadsföretag och andra nyanläggningar, varefter riksdagen skulle förklara: vi bevilja penningar, men det får icke betalas ut mer än så och så mycket i arbetsomkostnader och materialkostnader. Hur ginge det då? Ja, det kan ju hända, att priserna så småningom skulle gå ned på det sättet, men jag tror, att det är alltför bryskt att gå tillväga så. Man får nog ha en mjukare övergång.

Huru nu betodlarna komma att ställa sig till frågan om priset, om det blir enligt Kungl. Maj:ts proposition eller efter utskottets förslag, är ju ytterligt svårt att säga, men jag tror dock, att den risk man löper genom att göra en avprutning på Kungl. Maj:ts proposition är så pass stor, att den icke uppväges av de lättnader i utgifter, som den enskilde konsumenten får. Att räkna med lägre arbetskostnader för detta produktionsår torde icke vara möjligt, därför att jordbrukarna ju gjort upp avtal med sina arbetare. Dessa avtal gälla ju till den 1 november nästa år, och det torde väl icke vara någon, som vill, att vi skola bryta dessa avtal, utan de få väl stå för den tid de äro uppgjorda. För övrigt ber jag få säga, att särskilt om man tar hänsyn till den längre arbetstid, som är tillåten i jordbruksarbetet här i landet, och om man jämför jordbruksarbetarnas avlöningar med de avlöningar, som lämnas i industriarbete, stå de förra i sådan nivå, att det icke är skäl att yrka på, att just jordbrukarna skola pressa ned sina priser alltför mycket.

Här ha ju vidare gjorts invändningar mot kalkylernas riktighet,

och kritiken har varit framme och velat nagelfara vissa siffror. Men jag tror icke att det tjänar mycket till att här under debatten föra fram en eller annan dylik siffra, utan man torde icke ha någon anledning tvivla på, att sakkunniga som granskat dessa kalkyler sett saken från olika sidor. När man vet sammansättningen av dessa sakkunniga, ser man ju, att både olika politiska partier där varit representerade och särskilt konsumenterna haft en mycket stark representation.

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

Ja, herr greve och talman, då jag har den uppfattningen, att man i dessa tider, särskilt kritiska i ekonomiskt avseende, bör betänka sig mer än en gång, innan man bidrager till att vårt importbehov ytterligare ökas och svårigheterna för vår inhemska produktions igångsättande förvärras, tror jag det finnes goda skäl för att man försöker få ett bifall till den kungliga propositionen. Man får ingalunda betrakta detta så, som om det skulle särskilt gynna de enskilda jordbrukarna, och om man ser på jordbruksutskottets utlåtande, framskymtar det icke heller i detta något som tyder på någon särskild ömhet om den enskilde individen, utan vad det talar om är att utsikterna ifråga om importen ännu äro tämligen osäkra, och att handelsbalansen skulle bli lidande på en ökad import, och vidare ha vi särskilt nämnt arbetslösheten såsom en faktor att räkna med.

Herr greve och talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Elisson m. fl. framförda reservationen.

Herr J o h a n s s o n, K a r l, i Sölvedal: Jag skall icke ingå på några närmare detaljer av frågan, då den redan blivit så ingående diskuterad. Jag skall endast tillåta mig påpeka ett par särskilda förhållanden. Herr Bernhard Eriksson framhåller i sin motion, att det skulle vara obehöfligt att driva betodling i de trakter, där jorden ej är av allra bästa beskaffenhet. Statistiken visar emellertid, att det skulle vara detsamma som att inskränka betodlingen till ett minimum. Det är nämligen så, att icke alla fabriker i Skåne lyckats uppnå så avsevärt högre resultat än andra fabriker, i varje fall icke så mycket över medeltalet. Jag tillåter mig nämna några siffror beträffande de resultat för 1920, som uppnåtts av fabriker i de landsdelar, som man anser sämst lottade. Sockerutredningen visar, att för år 1920 kostnaden per hektar av betarealen uppgick till 1,832 kr. Med en medelskörd av omkring 22,000 kilogram per hektar skulle en förlust uppstå på flere miljoner, varav cirka fem miljoner, som betodlarna ensamma skulle få vidkännas. I de sämre lottade landsdelarna ställer det sig så, att t. ex. i Halland förlusten för 1920 på varje hektar betodlad mark uppgår till 395:75 kr., på Gottland till 340:63 och i Blekinge till 363:23 kr. eller för 892 hektar till icke mindre än 288:23 kr. endast i detta lilla län. Några skånefabrikers betodling är ungefär lika illa ställd, t. ex. Örtofta, Ängelholm och Karpalund. Man skulle tro, att betodlingen just på den skånska slätten skulle vara säkerställd vart år. Så är emellertid icke förhållandet. Det kan hända såsom 1920, att den som mest olämplig an-

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

sedda jordmån kan lämna det allra bästa och rikaste resultat. Så har förhållandet varit 1920 med t. ex. Köpingsbro sockerfabrik, som lämnat ända till 26 ton per hektar, det högsta någon fabrik i Sverige lämnat. Det är emellertid bevisat, att det är omöjligt att fastslå såsom en norm, var sockerbetan bäst går till och bäst lönar sig att odla. Naturligtvis är det på Skånes fetaste och bästa jord som den i de flesta fall går bäst till, men det har visat sig av exempel, att förhållandet även kan vara omvänt.

Jag vill med detta ha pekat på, att man icke kan utgå från att inskränka betodlingen till vissa provinser bara därför att den fetaste jorden där är till finnandes. För att komma fram till ett någorlunda gott genomsnittresultat, som vårt land behöver årligen, tror jag det är nödvändigt att hålla samtliga fabriker i gång. Det har meddelats mig av herr Vennersten, att i Kungl. Maj:ts och sockerbolagets överenskomelse ingår att, så länge staten är med om sockerregleringen, alla svenska fabriker skola hållas igång. Däremot torde bolaget ha klart för sig, att när den fria konkurrensen åter tillämpas, ingen anledning finnes för bolaget att driva de fabriker, där icke resultatet ställer sig ekonomiskt. Dessa fabriker äro till antalet nio. Tolv fabriker skola kunna avverka hela landets betskörd. Om jag tänker på det län, jag själv tillhör, nämligen Blekinge, så vet man, att Karlshamns sockerfabrik är en av dessa fabriker, som av sockerbolaget kallats för överflödiga. Skulle denna fabrik indragas, känner jag det som en plikt att säga, att det skulle vara en stor förlust såväl för jordbrukarna som arbetarna icke endast på betfälten utan även i fabrikerna och även för det samhälle, där fabriken är belägen, vilket under lång tid inrättat sig därefter.

Det finns nämligen också en annan sida av saken, som jag vill peka på, och det är den förknippning som råder mellan sockerbetsodlingen och arbetarfrågan. Vi diskutera varje dag sinsemellan den upprörande händelsen, att det ena tiotusentalet personer efter det andra drivas till arbetslöshet. Min uppfattning är, att om betpriset, såsom det ifrågasatts, sänkes så avsevärt, som här av utskottet föreslagits, betodlingen kommer att bli så betydligt nedsatt, att man kan befara, att arbetsbristen även inom den kategori, som omfattar betodlare och betplockare, blir mycket kännbar. I det sammanhanget vill jag nämna, att betskötseln i mycket stor utsträckning bedrives av så att säga mindervärdigt folk, personer som i ett eller annat avseende äro mindre arbetsföra, kvinnor och barn, fiskarbefolkning o. s. v., som icke kunna få sin utkomst på annat lämpligt sätt. Det har av byråchefen Nyström framhållits i bevillningsutskottet vid ett tillfälle, att arbetskostnaderna i jordbruket för det löpande året ha stigit med ungefär 20 % av fjol-årets. Det har påpekats från annat håll, att arbetsprisen måste sjunka på grund av rådande förhållanden. Jag vill då fråga: Kan det vara möjligt att sänka arbetspriset för betfolket under vad det var i fjol, när det ökats för andra med 20 %? Skulle man kunna tänka sig att sänka detta arbetspris med 20 %, skulle denna kategori ju arbeta för 40

% lägre arbetslöner än den del av befolkningen, som driver övrig jordbruksskötsel. Detta anser jag för min del otänkbart, och jag vill särskilt pointera önskvärdheten av, att vi finge behålla ungefär samma arbetspris som industrien. Det är icke så, att jordbruksarbetarna i första hand böra slå ned på sina pris. Jag anser nämligen, att dessa pris icke äro att tumma på, utan böra bibehållas såväl för denna kategori som den övriga inom jordbruket arbetande befolkningen.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, yrka bifall till reservanternas förslag i sin helhet.

Herr Wohlin: Herr vice talman! En rad av framstående praktiska jordbrukare från olika delar av landet har redan behandlat detta ärende ur jordbrukarsynpunkt och granskat de produktionskostnadsberäkningar, som här äro föremål för diskussion. Ingen av dessa praktiska jordbrukare har kommit till annat resultat än det, till vilket de sockersakkunniga kommit. Endast en representant för Värmland har hyst en avvikande uppfattning, men då jag i hans anförande sökte finna skäl för den nedsättning i produktionskostnaden, som av honom förordades, fann jag inga faktiska uppgifter eller verkliga siffror, som han lade till grund för sin uppfattning, utan det var blott allmänna uttalanden om att en allmän prisvikande tendens förekommer och att man med hänsyn därtill borde kunna räkna med lägre produktionskostnader. Detta är dock icke något verkligt bemötande av de sakkunnigas förslag, vid vars uppgörande som bekant såväl producent- som konsumentintresset varit företrätt. Herr Ingeström yttrade i en debatt under föregående riksdag i någon fråga på tal om den ståndpunkt, som intogs av ett par jordbrukare här i kammaren, att dessa, såsom han uttryckte sig, icke vore praktiska jordbrukare utan snarare "politiska jordbrukare". Det förefaller mig, som skulle detta uttalande i dag i någon mån kunna tillämpas på den ärade Värmlandsrepresentanten själv.

Vad nu den föreliggande frågan beträffar ser jag densamma icke som en isolerad specialfråga, utan såsom ett led i ett större sammanhang, nämligen vår näringspolitik över huvud under de övergångsår, vari vi nu leva. Jag vill då uttala som min uppfattning, att jag självfallet i princip delar den åskådning, som kom fram i den ärade representantens från Västerbotten anförande, vari han yttrade sig mycket kraftigt till förmån för frihet inom näringslivet. Även jag hyser förhoppningen, att vi en gång skola komma fram till ett sådant tillstånd, att alla regleringar både av nu föreslagen art och av andra former skola bli överflödiga, ty näringsfrihetens grundsats är en grundsats, som jag för min del tror kommer att förbli den lyckligaste för vår ekonomiska politik även i framtiden. Men även om man principiellt har denna uppfattning och sålunda icke med synnerligt nöje biträder förslag till regleringar med införselmonopol, maximipriser och därmed sammanhängande kontrollbestämmelser, så måste man dock erkänna — och det har icke

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

från något håll, så vitt jag vet, inom den svenska riksdagen under krisåren bestritts — att man under upprörande tider, när förhållandena ej äro normala, kan vara tvungen att frångå denna grundsats och i nödtvång tillgripa regleringsåtgärder. Jag vill säga gentemot den ärade representanten från Västerbotten, vilkens självständiga ståndpunkter inom det politiska livet jag i mångt och mycket respekterar, att såvitt jag förstått från jordbrukarnas sida under de gångna krisåren ingen protest rests mot att regleringar av livsmedelsproduktionen vidtagits, utan det missnöje, som dessa år kommit till uttryck, har varit ett missnöje med det sätt, på vilket dessa regleringar i vissa hänseenden genomförts, särskilt beträffande maximiprisens bestämmande och förfoganderättslagens tillämpning. Alla jordbrukare, med vilka jag talat, ha förklarat, att en viss reglering varit nödvändig under dessa år med hänsyn till de konsumerande folklagens intressen. Men har man denna uppfattning, så följer därav att en dylik reglering måste anses såsom nödvändig även under fortsättningen av det kristillstånd, vi tidigare genomlevat. Jordbruket eller livsmedelsproduktionen intager en fundamental plats i landets hushållning och i de ännu oroliga tider, vari vi leva, att det är av vikt att tillse, att åtminstone minimibehovet av livsmedel kan tillgodoses inom landet, särskilt med hänsyn till händelser, vilka man ej kan förutse. Jag vill också erinra därom, att krigsberedskapskommissionen, i vilken konsument- och frihandelsintresset var starkt representerat, gjorde en särställning mellan jordbruket och andra näringar just i den riktningen, att kommissionen ansåg det synnerligen viktigt, att livsmedelsproduktionen bleve skyddad. Krigsberedskapskommissionens första betänkande innehåller beträffande regleringar av näringslivet intressanta uttalanden, att om någon näring under den på krisåren följande tiden skall vara i behov av skydd, så är det just jordbruket. Då man bedömer denna fråga, får man vidare beakta, att vi inför de våldsamma prisfall, som ägt rum icke minst på jordbruksprodukterna kunna befara en verklig jordbrukskris i vårt land av betydande dimensioner. Krisen har redan framträtt i enstaka fall av obestånd, vilka under den närmaste tiden torde komma att efterföljas av ytterligare många fall av obestånd och konkurser, icke minst bland de mindre jordbrukarna i vårt land. Det är nog så, att jordbruksnäringen, såsom ock lantbruksstyrelsens officiella räkenskapsresultat för vårt jordbruk visar, arbetar under vida trycktare ekonomiska förhållanden, än de ärade representanterna för städernas konsumtionsintressen föreställa sig. Man behöver i det fallet endast erinra om att nettoavkastningen eller förräntningsprocenten för jordbruk under tio hektar i de sydsvenska produktionsområdena under det i övrigt mest gynnsamma bokföringsåret 1917—1918 icke uppgick så högt som till 2½ %, och man har sig tämligen väl bekant, att under efterföljande produktionsår förräntningsprocenten sjunkit långt under denna siffra. Bokföringen för sistförflutna året visar i många fall ett resultat lika med noll och i många fall minus. Man har att räkna med direkt förlust på jordbruket, icke

minst bland de mindre jordbrukarna t. o. m. i vår gynnsammast ställda provins Skåne. Herr Gustaf Nilsson erinrade om, att i dessa kalkyler medtagits en driftsledarlön av blygsamma dimensioner, och syntes, såsom jag fattade hans anförande, anse att någon dylik driftsledarlön för det mindre jordbruket över huvud icke bör beräknas. Han står då på samma ståndpunkt som en av folklushållningskommissionens mest framskjutna medlemmar på sin tid, då denne förklarade, att nettovinsten av jordbruket i Sverige, "det är trevnaden att få bo på landet". Då denna trevnad är tvivelaktig under de ekonomiska förhållanden, som nu råda, tror jag nog, att herr Gustaf Nilsson måste erkänna, att man för den trevnadens upprätthållande är nödsakad att beräkna någon liten driftsledarlön även inom det svenska jordbruket.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Jag kan mycket väl förstå de synpunkter, som från konsumenternas håll göra sig gällande i denna fråga, särskilt med hänsyn till den omfattande arbetslöshet, som existerar, icke minst i våra nordligare landsdelar, från vilka protesterna mot denna kungl. proposition i första rummet synas komma. Jag förstår dessa synpunkter, men jag vill dock till de ärade representanterna för denna tankegång hemställa, om det icke är rätt, som det så många gånger sagts under krisåren, att det är bättre att få en nödvändighetsvara, om ock till något högre pris, än att icke få den nödvändighetsvaran alls, vilket sistnämnda kunde bli följden av ett alltför starkt och hänsynslöst förfarande gentemot viktiga grenar av livsmedelsproduktionen. Det är, mina herrar, i denna stund ett allvarligt läge i världen. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har redan i sitt anförande framhållit, huru stora delar av den europeiska sockerproduktionen för närvarande äro ur räkningen i följd av det gångna kriget. Vi stå i denna stund inför händelser av en art, som kanske äro allvarligare än mången föreställer sig. Jag anser med hänsyn härtil, att man ej kan betrakta kristidstillståndet såsom en förfluten tid, utan vi leva fortfarande i ett tillstånd av kristid i världen. Under sådana förhållanden är det av vikt för varje land, som vill värna om sin befolkning och sina nationella rättigheter, att icke på livsmedelsproduktionens område bli i allt för hög grad beroende av främmande länder, utan, om så skulle behövas, nödtorftigt kunna försörja sig självt. Jag finner det vara en ganska stor djärvhet av herr Rosén att i dessa dagar gå så långt som till avslagsyrkande på hela denna reglering, vilket avslagsyrkande, om det skulle bli kammarens beslut, skulle resultera i en högst väsentligt minskad produktion av detta viktiga näringsmedel med ty åtföljande beroende för vårt land av importen från främmande länder och deras maktspråk. Jag läste senast i går några uppseendeväckande telegram om huru man på bestämmande håll ställer sig till de under kriget neutrala ländernas hållning inför ett nytt ekonomiskt krigstillstånd i världen. Jag tror, att vilken åsikt man än hyser om vårt lands ståndpunkt i de konflikter, vari vi kunna indragas, man kan vara ense därom, att den ställning, vi vid kommande kritiska tillfällen kunna intaga, i icke ringa mån är beroende på vilket självför-

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

troende vi kunna utveckla. Men detta självförtroende är i sin mån beroende på, i vilken utsträckning vi känna oss i stånd att med egna tillgångar förse vårt eget folk med livets oundgängligaste nödtröft.

Ur dessa allmänna synpunkter tror jag att det är ett riksintresse och ingalunda något ensidigt producentintresse, som ligger till grund för önskemålet om sockerproduktionens upprätthållande i den omfattning, som i den kungl. propositionen är föreslagen och som endast kan ske därest de i propositionen föreslagna priserna komma betodlarna tillgodo. Ur dessa allmänna synpunkter är det också, som jag tillåter mig yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Sandler: För att tillmötesgå herr Wohllins önskan att denna fråga måtte ses i ett större sammanhang skall jag alldeles avstå från att beröra de anmärkningar, som även jag kan ha att göra gentemot de produktionskostnadsberäkningar, som här föreligga och som varit föremål för mycket resonemang under den föregående debatten. Huvudfrågan är dock icke denna, huruvida man utgår från den ena eller andra av dessa siffror, utan det förefaller mig, att huvudfrågan, som man först borde haft att besvara, är den frågan: Duger över huvud hela denna tankegång att lägga till grund för statsmakternas beslut rörande sockerpolitiken? Jag skulle särskilt vilja ställa den frågan till den föregående ärade talaren, vilken som bekant ej blott är politiker utan även ekonom, ehuru det vill synas, som om han ibland företrädde huvudsakligen den förra sidan av sitt väsen.

Den fråga jag skulle vilja framställa är denna: Är det över huvud befogat att, sedan man kommit ifrån kristidens nödläge — jag skall senare komma tillbaka till spörsmålet, huruvida den tiden redan är inne — garantera produktionskostnaderna? Alla ha tidigare gått ut ifrån, att vi ha kristiden och dess olika åtgärder bakom oss, och att det nu gällde att så hastigt som möjligt återkomma till vad man brukar kalla "normala" förhållanden. Är det från allmän ekonomisk utgångspunkt en rimlig ståndpunkt, att statsmakterna säga till producenterne — det må vara betodlare, sockerförädlare eller något annat: var god och kom med edra produktionskostnadskalkyler, så skola vi underkasta dem den granskning vi kunna med ledning av den sakkunskap vi förfoga över, och sedan skola vi garantera er, att ni få igen alla produktionskostnader. Det är den frågan jag vill, att man på allvar skall ställa för sig. Jag tror, att en nationalekonomiskt orienterad politiker såsom den förra ärade talaren borde haft särskild anledning att ställa frågan på det sättet. Är det rimligt att säga, att betodlarna skola ha sina produktionskostnader täckta? Sockerbolaget som förädlar sockret, skulle likaledes ha garanti för att det får en viss procent — jag talar ej om vilken — i utdelning på sitt aktiekapital, och bakom detta ställes statsmakten som garant.

Jag vill då först och främst erinra därom, att denna produktions-

kostnad för betodlingen icke är en siffra utan många. Det beror ju helt och hållet på, hur mindervärdig mark man vill låta komma till användning för denna odling och hur mycket socker man vill ha tillverkat i Sverige resp. hur mycket man kan skaffa till billigare pris från annat håll.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Herr Wohlin säger sig företräda näringsfrihetens grundsats. För min del har jag lärt mig ur enkla ekonomiska kompendier, att det som är själva livsnerven i det s. k. kapitalistiska samhället, det som driver det framåt och det man alltid åberopat sig på till förmån för det samma, är det tvång att nedbringa produktionskostnaderna, som näringsfriheten och den fria konkurrensen för med sig. Då trodde jag, att en ekonomiskt särskilt orienterad ledamot av kammaren skulle ha anledning att för sig ställa den frågan: är det verkligen på denna punkt man skall bryta ned näringsfrihetens system genom att säga, att staten ställer sig som garant bakom produktionskostnaderna, och därmed följaktligen, så vitt jag förstår, bryta av ryggen på det som utgör själva grunden för det ekonomiska framåtskridandet i vårt nuvarande samhälle? Efter mitt sätt att se är det en mycket egendomlig metod att gå till väga att låta det privata initiativet för övrigt förfoga över produktionen, låta betodlarna driva sin produktion och sockerbolaget bedriva sin verksamhet såsom en privat näring, men sedan ställa staten bakom och säga: vi garantera, att produktionskostnaden skall täckas. Varifrån vill man, om man företräder denna synpunkt, hämta grund för sin tro, att det över huvud skall bli något ekonomiskt framåtskridande? Jag vill kalla detta för det rena försörjningssystemets princip och jag tror, att det är en ekonomiskt så bakvänd politik, som man över huvud kan tänka sig, den som man här slagit in på och som har sitt prydligaste kännetecken i förslaget om en statens garanti till sockerbolaget för att deras aktieägare skola få en viss utdelning.

Om en sådan grundsats även under normala förhållanden är ekonomiskt farlig, kan jag icke se annat än, att den i en period som den nuvarande är fullständigt orimlig, ty det som karaktäriserar den nuvarande perioden är just det oerhört snabba priset på världsmarknaden och även i vårt land. Att i en sådan period av snabbt fallande priser hävda för vare sig den ena eller andra producentkategoriens vidkommande, att de skola få igen i penningar räknat vad de lagt ut i produktionskostnader: vad betyder detta? Om det ligger någon förnuftig mening i detta tal, så måste det betyda, att vi över huvud taget icke skola ha något prisfall. Vi skola ställa statsmaktens hela auktoritet och alla dess maktmedel bakom för att förhindra priset. Man måste nog medgiva, att där står den svenska statsmakten inför en oöverkomlig uppgift. Jag tror, att vi, även om vi besluta aldrig så mycket i den vägen, ändå icke skola kunna förhindra, att de starka ekonomiska makter, som på andra håll i världen utlösa priset, också till sist komma att göra sig gällande även i vårt land.

Om man nu måste tänka sig, att den vägen går utvecklingen, då

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

frågar jag: är det någon reson uti att föra ett sådant resonemang, att därav, att betodlarna lagt ut så och så mycket i produktionskostnader, skulle följa, att de inom en tid, i mars månad nästa år, skulle få tillbaka i penningar, vad som motsvarar produktionskostnaderna. Om prisnivån faller, så följer därav, att vi få ett nytt och högre penningvärde, och detta är en omständighet, som man icke bör förbise i en riksdag, som har att som en av sina viktigaste frågor behandla penningpolitiken. Vi befinna oss icke i en period med stabilt penningvärde. Om vi t. ex. nu räkna ut produktionskostnaderna och säga, att betodlarna skola ha ersättning i penningar för dessa kostnader och vi i mars månad nästa år få ett högre penningvärde, så komma betodlarna i verkligheten att få ett realvärde, som kan vara högst betydligt högre än produktionskostnaderna. Man skall icke bara se på, vad man lagt ut i produktionskostnader, då man skall avgöra det ekonomiska resultatet av innevarande års jordbruksdrift. Det måste också bero på prisläget på alla möjliga varor, som vederbörande komma att köpa.

Jag vill nu ställa kammarens ledamöter inför en fråga. Om det resonemang man för, att producenterna lida förlust, om de icke i penningar få igen, vad de lagt ut i produktionskostnader, skulle föras ut över hela linjen, där ett allmänt prisfall gjort sig gällande, skulle ju alla producenter komma att förlora och hela mänskligheten bli ruinerad genom det allmänna prisfallet. Jag ber kammarens ledamöter tänka efter: är det någon, som allvarligt tror på möjligheten av allmän ruin på grund av ett allmänt prisfall? Om så icke är förhållandet, så är det ett fel i den ovan nämnda tankegången. Vad man förbisett är, att vi icke ha något stabilt penningvärde. Om det, som producenterna få igen, är en mindre penningssumma än den de lagt ut i produktionskostnader, få de igen skillnaden därigenom, att prisen på alla möjliga andra saker sjunkit. Vad det belopp är värt, som betodlarna i slutet av året eller i mars månad nästa år få igen, är beroende på, huru mycket man i realiteten då kan köpa för dessa penningar. Jag måste sålunda mycket energiskt bestrida det berättigade uti att tala om någon förlust, enbart därför att producenterna icke få sina produktionskostnader täckta i penningar räknat.

Det har framhållits såsom ett huvudskäl, varför betodlarna borde få denna garanti, att det i annat fall kunde hända, att vi finge importera socker, och detta skulle vara skadligt för vår handelsbalans. Det är egendomligt, att då och då och särskilt då frågan icke står på dagordningen angelägenheten av att vårda vår valuta skymtar fram. Det har däremot vid tidigare tillfällen, då själva denna fråga stått på dagordningen, visat sig, att intresset för densamma inom kammaren varit minimalt. Men då och då vid lämpliga tillfällen, då det gäller helt andra spörsmål, kommer den argumenteringen fram, att vi för att vårda valutan böra förfara så eller så, i detta fall sörja för att vi icke skola behöva importera socker. Det skulle icke förvåna mig, om man ibland dem, som understött detta resonemang, en annan gång skulle få höra det resonemanget: vi

kunna icke fastställa något program för den svenska valutapolitiken. Jag vill erinra om, att bakom ett sådant argument, att man ur valutasympunkt icke bör importera socker, måste ligga en bestämd föreställning om vad som skall vara målet för svensk valutapolitik. Det skall bli högst intressant att under loppet av april månad se, huruvida de, som skrivit under detta utskottsbetänkande, äro beredda att inlösa, vad detta uttryck måste anses innebära, nämligen att man vill bevara och om möjligt höja den svenska valutans värde. Om man nu vill detta, frågar jag: är det icke ett underligt sätt att tillämpa detta valutaprogram, att man, istället för att, såsom det förefaller mig naturligast, medverka till, att priset får ha sin gång och därigenom på det mest naturliga sätt höja den svenska valutans värde, ställer sig på den ståndpunkten, att vi skola garantera först den ena och sedan kanske också den andra producentgruppen dessa så kallade produktionskostnader i penningar räknat. Om man utvidgar detta resonemang och tillämpar detsamma även på andra produkter, skulle följden bli, att alla svenska producenter skulle garanteras att få tillbaka i penningar räknat sina produktionskostnader. Huru tror man det i så fall skulle gå med strävandet att höja den svenska valutans värde? Jag tror därför, uppriktigt sagt, att man bör betrakta hela denna del av utskottets betänkande mera såsom ett allmänt talesätt än som ett uttryck för en uppfattning, som man är beredd att genomföra.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen. (Forts.)

Vad som synes mig vara huvudsynpunkten är, att frågan numera faktiskt ligger i ett helt annat läge än den gjorde under kristiden. För min del har jag, trots de betänkligheter man kan ha haft rörande konsekvenserna, icke haft något att erinra mot, att man under den värsta kristiden resonerade som så: vi måste ha socker, vi kunna icke skaffa det från utlandet, utan vi betala vad det kostar, för att i tillräcklig mängd kunna producera socker inom landet. Vi befinna oss icke längre i denna situation; och då den föregående ärade talaren försökte måla upp bilden av den nuvarande situationen sådan, att man på den grund borde rösta för den önskade garantien åt betodlarna, vill jag bara göra denna fråga: varför är detta resonemang tillämpligt endast och speciellt på sockerfrågan? Är man beredd att taga konsekvenserna i alla möjliga avseenden av denna splitter nya teori, att vi kommit tillbaka till kristiden igen och böra bereda oss att upptaga samma anordningar som då? Jag kan ställa frågan rakt på sak: är man beredd att återupptaga ransoneringen? Ty, om det vore allvar med detta tal, att det nu är så svart runt omkring oss i världen, att vi böra betrakta sockerfrågan på ungefär samma sätt, som vi gjorde för 3 å 4 år sedan, då vore det en rimlig, för att icke säga nödvändig konsekvens härav, att vi, trots den impopularitet ett sådant beslut skulle föranleda inom det svenska samhället, sade rent ifrån, att det vore nödvändigt att åter införa sockerransonering. Är man icke beredd att taga denna konsekvens eller vill man kanske icke ens höra talas om densamma, så bevisar det, att man i sitt hjärta icke tror på de

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

svartmålningar, som här göras för att få en lämplig bakgrund för ett beslut i en viss riktning.

Den för mig avgörande frågan är: befinner vi oss under kristidens abnorma situation eller icke? Besvarar man denna fråga med ja, så följer därav icke blott, att man kan reflektera på att bifalla detta förslag utan även en hel del annat, som jag icke tror, att denna kammare är villig att reflektera på. För min del är jag av den övertygelsen, att frågan ingalunda gäller: huru skola de svenska konsumenterna få sitt minimibehov av socker täckt, utan frågan är: vill riksdagen vara med om att bereda betodlingen även på sådana marker, som erkännas vara för ändamålet ganska mindervärdiga, det skydd, som de sakkunniga anse för det ändamålet nödvändigt? För min del måste jag säga mig, att starka skäl tala för ett avslag på den här föreliggande kungl. propositionen. Jag har verkligen personligen den uppfattningen, att det vore önskvärt, att vi redan i år komme till en avveckling av denna bedrövliga statsgaranti, som man givit sockerbolagen och betodlarna. Nu är ju läget sådant i riksdagen, att det icke finnes någon resonans för ett sådant yrkande, och jag skall därför icke framställa det. I en blivande votering kommer jag själfvallet att föredraga utskottets förslag framför reservationen. Men jag vill uttrycka den uppfattningen, att man redan i år bort komma till en avveckling av den här ifrågakavande statsgarantien.

Herr Ingeström: Herr talman! Då jag i början av denna debatt tillät mig att yrka bifall till utskottets hemställan, tillade jag, att jag ansåg, att kammaren icke behövde känna sig tveksam om, huruvida 6 kronor 50 öre per deciton skulle vara en tillräcklig ersättning åt betodlarna. Jag berörde icke i detta mitt anförande de kalkyler, som uppgjorts — jag sade, att dem fäste jag mig icke så mycket vid — utan jag uppdrog en jämförelse mellan sockerbetsprisen, sådana de voro före kristiden och sådana de borde vara under nuvarande konjunkturer. Då emellertid från den ärade talaren på södermanlandsbänken uttalades, att ingen anmärkning framkommit mot dessa kalkyler, utan endast ytliga misstänklighöanden, och då slutligen professor Wohlin, som vanligt visande mig den uppmärksamheten att ägna mitt uttalande sitt intresse, fordrade siffror, har jag velat yttra några ord.

Professor Wohlin kallade mig i detta sammanhang en politisk jordbrukare, men jag vill säga, att beträffande den procent politik, som ingår i mitt verksamhetsområde, jag icke under några förhållanden kan upptaga tävlan med herr Wohlin. Jag ber kammaren om ursäkt att jag efter det högstämnda nationalekonomiska föredrag, som den föregående ärade talaren här hållit, nödgas föra diskussionen ned från detta höga plan till jordbrukets realiteter. Jag ber kammarens ledamöter taga i betraktande sidan 15 i den kungl. propositionen, där produktionskostnadsberäkningarna återfinnas.

Vi finna där såsom den första posten kreatursgödsel. Innan jag

närmare ingår på de särskilda posterna, vill jag påpeka, att man, då man gör dylika produktionskostnadskalkyler, näppeligen kan göra dem utan en viss förutfattad mening. Antingen drives man att lägga denna produktionskostnad på ett något så när högt plan eller också att bringa ned den. I det läge, som jordbruket för närvarande befinner sig uti, förefaller det mig naturligt, att man vid dessa kalkyler utgått ifrån beräkningsgrunder, som lämnat relativt låga siffror. Men det är en egendomlig tillfällighet, som gör, att produktionskostnaderna, som under år 1920 beräknats till 2,024 kronor, under år 1921 också utgöra 2,024 kronor eller precis samma belopp.

Jag börjar med posten kreatursgödsel. Den sakkunnige experten har ansett, att man i år bör använda en annan beräkningsgrund än den, som under föregående år användes. Bara detta uttalande, att man bör övergå till en annan beräkningsgrund, synes mig giva stöd åt min uppfattning, att man icke alltför mycket får fästa sig vid dessa siffror. De sakkunniga stanna emellertid vid en gödselkostnad av 147 kronor per hektar, varvid de beräknat halva kostnaden på betskörden och den andra hälften på efterföljande skördar. Men då vi veta, att priset på de olika beståndsdelarna, kväve, kali och fosforsyra, som ingå i konstgödseln, sjunkit, varför också kostnaderna för konstgödsel därför ansetts böra nedsättas från under år 1920 beräknade 322 kronor per hektar till 274 kronor per hektar under år 1921, och i kreatursgödseln ingår samma beståndsdelar som i konstgödseln, så frågar jag: varför skall kreatursgödseln under år 1921 ha lika stort värde som under år 1920? Då kostnaderna för konstgödsel sänkts, kan jag icke finna annat än att det riktigaste varit, att även kostnaderna för kreatursgödsel sänkts med 30 eller 40 kronor. Herr Wohlin ropar alltid efter siffror, där är ju en siffra att börja med.

Sedan träffa vi posten konstgödsel, för vilken kostnaden beräknats till 274 kronor. Jag frågar först: ha vi något faktiskt bevis för att betodlarna föra på konstgödsel för 274 kronor eller den mängd, som här uppgives. Enligt uppgifter, som jag under hand anskaffat, göra en del det, under det att en annan del minska denna mängd med ungefär 10 %. Se vi närmare efter, huru denna beräkning gjorts, så finna vi, att hela kostnaden, 274 kronor, lagts på betskörden. Se vi sedan efter huru mycket kväve, kali och fosforsyra betorna taga ur jorden, så visar det sig, att endast av fosforsyra finnes det kvar i jorden 34 kilogram av de 60 kilogram, som man lagt på. Av kväve och kali finnes också en del kvar i jorden efter den beräkningsgrund man gjort.

Så komma vi vidare till arbetskraften. Beträffande denna kan jag icke vara ense med de sakkunniga, då de beräknat arbetskraften efter de löneavtal, som nu gälla, och att de löneavtal, som i framtiden kunna tänkas bli ingångna, skola ingås efter samma grunder som föregående år. Skola vi då kunna bedöma produktionskostnaderna riktigt, så måste vi bredvid ha kalkyler rörande korn-, havre- och veteodling och därvid beräkna samma höga arbetskostnader, då helt säkert utslaget kommer att

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen. (Forts.) bli till sockerbetsodlingens favör i långt högre grad än man tänkt sig.

Vidare komma vi till kostnader för dragarna, vilka på grund av billigare häst- och foderpris nedgått, sedan man förra året gjorde beräkningar rörande desamma. Men icke desto mindre har man utan någon anledning ökat dragarkraften med 14 % och säger: Vi behöva under år 1921 14 % mera hästtimmar än vi behövde under år 1920.

Beträffande driftsledning och ackordsarbete förefaller det mig, som om avlöningen relativt sett bleve högre än under år 1920. Kostnaderna för driftsledningen har man beräknat till 140 kronor, men häri ingår värdet av de naturprodukter, som inspektorer, förvaltare eller jordbrukarna själva åtnjuta. Då dessa naturprodukter år 1921 måste sättas betydligt lägre än 1920, blir det kontanta överskottet för innevarande år större än 1920.

Jag skall stanna vid dessa anmärkningar och icke vidare ingå på de övriga kostnaderna, som naturligtvis äro svåra att bedöma, då man icke har några primäruppgifter att tillgå. Men endast de anmärkningar, jag framställt, äro tillräckliga för att visa, att vi gott kunna sätta betpriset till 6 kronor 50 öre och ändå få odlingskostnaderna fullt betäckta.

Herr von Sneidern: Då nu tvenne talare, som tillhöra jordbruksutskottet, gått in på detaljer i kostnadskalkylen, nödgas jag något belysa densamma ur de synpunkter, som för de sakkunniga varit bestämmande.

Herr Ingeström riktade en del anmärkningar mot beräkningen av gödselkostnaderna i så måtto, att han ansåg, att desamma upptagits till högre belopp, än som bort ske. Särskilt vände han sig emot, att hela kostnaden för den mängd konstgödsel, som man nedlagt på jorden, lagts på betskörden och att man icke räknat med verkan på följande skördar. Vad herr Ingeström sade därom, att en mindre kvantitet konstgödsel på sina håll kunde användas, äger nog sin riktighet, men i så fall riskerar den odlaren att få mindre skörd. Herr Ingeström påpekade, att herr Nanneson använt sig av en annan metod för beräkningen av kostnaden för den naturliga gödseln än den, som vi av vissa skäl fallit tillbaka på, eller den av honom förut använda. Herr Ingeström, som ju är lantbrukslärare, vet väl, att man kan räkna på det sätt, att man beräknar de näringsämnen, som en skörd tager från jorden, och att man till densamma måste bringa *minst* lika mycket. Det var på det sättet herr Nanneson gick till väga. Han räknade ut, vad betskörden i rötter och blast tog från jorden; han räknade ut det i gödselenheter efter de olika kvantiteterna kväve, fosforsyra och kali. Sedan han kommit till en viss slutsumma, inräknar han däri först konstgödseln och vad som återstår lägger han på den naturliga gödseln. När nu prisfallet på konstgödsel inträffade under det vi arbetade, fick herr Nanneson rätta sina beräkningar, som gjordes i december, och då inträffade det förhållandet, att med sin beräkningsmetod kom han till exakt samma siffror, som vi

här på andra vägar kommit till. Men i den Nannesonska nya beräkningsmetoden räknar man som synes med att konstgödsels hela värde upptages av betorna. Med några efterverkningar kan man inte räkna. Då vår totala gödselkostnad är densamma, kunna vi därför ej heller räkna med någon konstgödsels efterverkan.

I samband därmed får jag även vända mig mot herr Träff. Jag hörde av honom, att han skulle ha fått den upplysningen av en firma, att priset å superfosfat blivit sänkt. Jag vill naturligtvis ej bestrida den uppgiften, men jag fick nyss en uppgift från en så stor firma som lantmännens riksförbund, att för dem var denna sänkning främmande. Skulle den vara verklig, så är det någonting, som har inträffat alldeles nyligen.

Vad den mänskliga arbetskraften beträffar, så bestrider herr Ingeström fortfarande, att man får räkna med avtal, som träffats. Ja, det är för mig fullkomligt oförståeligt, huru man skall kunna bestrida, att jordbrukarna äro tvungna att utbetala de löner, som en gång äro avtalade. Vad åter dragarkostnaderna beträffar så har även däremot rikstats en del anmärkningar, såväl nu av herr Ingeström som förut av herr Träff. Vi hava beräknat det sänkta priset å hästar, det sänkta priset å underhåll av desamma, och då ha vi kommit ned från det Nannesonska priset till omkring 70 öre per timme. Det var då, men så säger herr Ingeström att vi sedermera lagt på något. Ja, det ha vi gjort, men på grund av det resultat, som framgår av den bokföring, varpå hela beräkningen vilar. Under den tid, då arbetena för betodlingen äro som störst, dels på våren och dels på hösten, då kräves så mycket dragare av jordbrukarne, att de i stor utsträckning måste hålla sig med ett större dragarantal än som varit behöfligt, om betodlingen å egendomen ej ifrågakommit. Detta motiverar att för hästdagsverken eller hästarbetstimmar för betodlingen räkna med något högre kostnad, eller 14 % över den normala kostnaden. Vad sedan övriga kostnader beträffar, så har det tidigare gjorts anmärkning mot driftsledningen. Driftsledningen är beräknad så, att man beräknar ett större pris per hektar där, varest arbetskostnaderna i övrigt äro större, där alla kostnader för skörden äro större, och med ett mindre pris på andra arealer. Följaktligen går det ej att multiplicera med antalet hektar, som odlas av varje brukare, utan det blir olika för varje odling. Nu säger herr Ingeström, att man skulle ha tagit hänsyn till de fallande prisen i framtiden. Jag vill då svara, att just det ha vi icke gjort, utan vi hava räkna med prisen, som de ställa sig för närvarande, och vi anse, att det i denna situation icke bör räknas med fallande priser, liksom man under föregående år aldrig tog i beräkning den stegring i priserna, som då ägde rum. I det sammanhanget vill jag också tala om den fasta arbetarestammen, för vars naturalön man anser prisen böra sänkas. Även vi voro inne på den tankegången, och vi funno då, att i staten för den skånska jordbrukaren ingår exempelvis en viss kvantitet stenkol, och vidare ingår där en hel del spannmål. Ja, priset på stenkol har nu sjunkit, men vi upplystes om att stenkol brukar levereras till de fasta arbetarne redan på hösten, och då kunde man natur-

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfabriksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

ligtvis ej taga det nuvarande priset, utan vi måste räkna med det pris, som gällde i höstas. I Skåne tröskar man vidare tidigare än upp i landet och kan således genast sälja vad man fått tröska och behålla vad man behöver till stat. Det kan därför icke vara rätt att räkna med det pris, som nu gäller för säden, utan man bör ta det som gällde vid tröskningen och tiden för försäljningen.

Jag vill erinra mig, att herr Träff även anmärkte på de döda inventarierna och underhållet av byggnader. Ja, dessa uppgifter vila på bokföringsresultaten och vi hava icke på grund av eventuella blivande prissänkningar gjort några ändringar. Det är ju att hoppas att år 1920 skall vara toppunkten på prisskalan, men som herrarne se är det ej många kronor, varom man här kan tvista.

Den allmänna förklaringen till den lilla höjning av priset per hektar, är den jag förut angivit. Det är höjningen i arbetspriset och det minskade värdet av de produkter, som återgå till odlaren, och för vilka denne krediteras, d. v. s. avfallsprodukterna blast, betmassa och melass.

Detta rörande detaljerna. Sedan har frågan blivit belyst på ett större och mera vittfamnande sätt i det anförande, som hölls av herr Sandler. Han varnade kammaren, då han påstod, att man genom ett antagande av detta förslag skulle binda sig för en princip, som kunde göras tillämplig på näringslivets andra områden. Jag tror, att man måste säga, att det är ett försök att skrämma kammaren, ty betodlingen och sockerindustrien, som under hela kristiden på ett alldeles särskilt sätt behandlats av staten, intar en särställning. Herr Sandler yttrade, att han ej hade någonting att erinra emot, att man under den värsta kristiden hade gått tillväga på sätt som skett. Nej, det tror jag det, när därigenom erhöles ett pris för konsumenterna, som avsevärt understeg det på världsmarknaden rådande. Jag tror, att den lilla tabellen borta på väggen är en kopia av den större, som finnes i andra kammaren, och som visar, huru man genom statsingripandet har för den svenska konsumenten under alla dessa år ernått ett pris, som högst väsentligt understigit det på världsmarknaden rådande. Om man vill driva frihandel, så får man icke göra detta på det sätt, att den endast är till nytta för konsumenterna, men icke tillåter producenterna att utnyttja situationen, när ett tillfälle erbjuder sig. Jag har aldrig motsatt mig de anordningar, som blivit gjorda under kristiden. De hava varit nödvändiga för att hjälpa konsumenterna. Men nu skulle man göra sig skyldig till en orättvisa, om man i den situation, som nu är, bara skulle säga, att "nu har möhren gjort sin plikt, nu kan möhren gå". Det är ej en börda, det förslag som nu föreligger, som det är meningen att år efter år lägga på konsumenterna. Det är ett övergångsstadium, som vi nu genomgå, och vi anse, att statsgarantien är för året önskvärd. Jag kan säga, hur statsgarantien kom till. Det var 1919, då sockerbolaget för att upprätthålla sockerproduktionen begärde, att det skulle uppläggas en större garantifond till säkerhet vid ett eventuellt prisfall å den utländska marknaden. Den ekonomiska situationen för staten gjorde det nödvändigt att fonden

skulle skapas genom höjda sockerpris. Det rörde sig om ungefär 40 miljoner. För att undvika alltför stegrade sockerpris tillgreps då i stället garantien.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen. (Forts.)

Herr Sandler vände sig även med ett allmänt resonemang mot tillvägagångssättet att på grundval av produktionskostnadskalkyler begära statens skydd. Ja, men vad är detta annat än vad alltid förekommer, när man kommer in på det brännande spörsmålet om frihandel och protektionism, som jag naturligtvis ingalunda vill, att diskussionen skall föras in på. Det är endast formen för statsskyddet som nu är en annan. Även då, när det gällt tullar på socker, som det förut har varit fråga om och som föranlett de, det tyckes, vart fjärde år återkommande sockerstriderna här i riksdagen, även då har det gjorts produktionsberäkningar över vad den inhemska betskörden skall kosta, och vad tillverkningen av socker bör kosta och på grundval av dessa beräkningar har man sedan sökt att forma ett tullskydd. På samma sätt beträffande andra varor. Sedan får bedömas huruvida skydd skall lämnas eller ej. Är det en industri, är det en odling, som man anser böra uppmuntras och upprätthållas här i vårt land, så skyddar man den. Varom icke, så lämnar man ej skyddet, och den frihandelssynpunkt, som av många anses vara den riktiga, blir då den rådande.

Det nu föreliggande förslaget är emellertid ett övergående fall, ett speciellt fall, och det kan ej lyckas och bör ej lyckas att med fruktan för konsekvenser, som härav skulle bli följden, skrämma kammaren eller riksdagen. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Wohlin: Mitt anförande hade åtminstone den gynnsamma följden, att herr Ingeström utförligt fick angiva de skäl, på vilka han grundade sin åsikt om det lägre betpriset. De skälen hava nu bemötts av den nästföregående talaren, och därpå ämnar jag ej ingå. Endast några korta repliker till herr Sandler. Herr Sandler uttalade sig på ett kraftigt sätt till förmån för en friare näringspolitik och jag tar fasta på detta uttalande med så mycken större tillfredsställelse, som herr Sandler är ordförande i socialiseringsnämnden, och jag således till följd av detta uttalande kan hoppas på ett gynnsamt resultat av denna kommittés utredningar i framtiden. Herr Sandler har alldeles rätt i att det är en politik av ondo under normala tider med införselmonopol, statsgarantier och maximipriser. Men här gäller det ej normala tider utan en övergångsperiod, och en övergångsperiod av ganska kritisk art, och under denna tid kunna åtgärder vara riktiga, även om de under normala förhållanden äro ekonomiskt bakvända, som herr Sandler uttryckte sig.

Herr Sandler förde vidare frågan in på valutapolitikens område. Med hänsyn härtill skall jag inskränka mig till att säga, att jag tror det är farligt att profetera om penningvärdets ställning i framtiden. Jag vill vidare säga, att då herr Sandler frågade, "om det var någon, som på allvar trodde, att människorna skulle bli ruinerade genom ett all-

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

mänt prisfall", så tillhör jag verkligen dem som på allvar tro, att åtskilliga av människorna bliva ruinerade genom ett allmänt, hastigt och våldsamt prisfall. Visserligen blir det icke de, som hava sina fasta och säkra löner i penningar, men det blir de, som producera varor, vilkas produktionskostnader äro baserade på högre varupriser och högre arbetslöner och som plötsligt finna, att värdet, i penningar räknat, på deras produkter hastigt faller. Då det här är fråga om en övergångsperiod och då denna period är av sådan osäker art, så har man all anledning att söka genom lämpliga åtgärder förebygga, att en så viktig och stor del av Sveriges samhällsmedborgare som den svenska jordbruksbefolkningen blir genom detta hastiga prisfall utsatt för de allvarligaste svårigheter. Det är nog icke jordbrukarnas mening att rida spärr emot prisfallet, men de hava en viss rimlig önskan att åtgärder av modere-rande inflytande på prisfallet måtte vidtagas, så att icke detta faktiskt träffar dem på ett sådant sätt att de bryta nacken av sig, vilket skulle bliva fallet ifråga om många av dem, därest inga dämpande åtgärder vidtagas.

Naturligtvis är det icke alls någon konsekvens av den ståndpunkt, jag här företräder, att i dag förorda en sockerransonering. Därom är ju nu icke alls tal. Det hindrar emellertid icke att om förhållandena i världen skulle utveckla sig i en ogynnsam riktning det givetvis längre fram i tiden skulle kunna tänkas bliva tal om en sådan åtgärd. Nu ligger emellertid huvudvikten på att icke förfara så, att landets tillgång på detta viktiga näringsmedel äventyras, och detta kan enligt min mening endast ske, om man säkerställer den betodling, som är beräknad i Kungl. Maj:ts proposition, och denna betodling kan endast säkerställas, såvida det av Kungl. Maj:t föreslagna betpriset blir av riksdagen godkänt.

Herr S a n d l e r: På mina reflexioner angående mänsklighetens ruinerande genom ett allmänt prisfall har herr Wohlin svarat blott det, att *åtskilliga* enligt hans uppfattning kunna bliva ruinerade på ett mycket hastigt prisfall. Jag skall be att få instämma. Naturligtvis kan det hända; men jag har icke hört, att det har anförts någon som helst bevisning i den riktningen, att det skulle komma att hända i det fall, som nu föreligger till diskussion. Hela den synpunkt, som jag tillåtit mig föra in i resonemanget — frågan om den inverkan det har, att vi hava ett variabelt och icke ett stabilt penningvärde — hela denna synpunkt har förbisetts i den undersökning, som företagits.

Att jag tillåtit mig här uttala mig i valutafrågan beror uteslutande därpå, att detta argument har av utskottet framförts såsom ett skäl till förmån för utskottets ståndpunkt i fråga om statsgarantien, och jag har då velat konstatera att, om det skall vara någon mening med det, man måste hava ett visst valutaprogram, och då leder detta till vissa av mig angivna konsekvenser.

Till sist vill jag beträffande herr Wohlins farhågor rörande sociali-

seringsnämndens arbete bara göra den reflexionen, att jag är uppriktigt förvånad över att någon kunnat föreställa sig det, att man skulle börja med att angripa näringsfrihetens system på den enda punkt, där det kan göra någon nytta. För min del ber jag åtminstone att få fullständigt frisäga mig ifrån en sådan uppfattning som att jag skulle vilja angripa näringsfriheten *enbart* på den punkten. Om herr Wohlin har haft några farhågor i den punkten, kunna de farhågorna nu vara stillade, men jag ber fortfarande få vidhålla, att jag för min del är mycket förvånad över att de, som pretendera på att vara principiella anhängare av näringsfrihetens system över hela linjen, att de vilja begränsa det och förhindra dess verkningar just på den punkt, där det, enligt allas uppfattning, dock kan göra någon nytta.

Ang. viss garanti för de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

Herr statsrådet H a n s s o n: De sockersakkunniges utredning ävensom de av dem framlagda kalkylerna hava varit föremål för så mycket resonemang, att jag icke skall gå in på dem vidare, men jag vill endast här såsom förutvarande ordförande bland sockersakkunnige vitsorda, att på den punkten är under föregående år liksom nu nedlagt mycket arbete och det torde vara svårt att göra dessa kalkyler mera tillfredsställande. Efter de anföranden, som herr von Sneidern här haft, skall jag icke angående denna sak ingå på några detaljer.

Det har ifrån ett visst håll sagts, att man skulle kunna avveckla statsgarantien för sockerbetsodlingen redan innevarande år. Jag tror mig med mitt inledningsanförande hava visat, att detta icke har varit möjligt. Jag har nyligen vidrört, att jag kände det som en svår fråga att avgöra, om vi stode inför en ny sockerransonering de första dagarna i november. I detta sammanhang nämnde jag, att priset på importsocker då stod så högt, att, om den kalkyl över skörden, som då förelåg, hållit streck, det skulle hava kostat vårt land 70 à 80 miljoner kronor att klara oss över detta konsumtionsår. Sedan dess kom det en period med ett så väldigt fall på det importerade sockret att man icke kunde tänka sig att utan någon form av statsgaranti åstadkomma några överenskomelser mellan sockerfabrikanterna och betodlarna. Därefter kom det en ny period, under vilken priset å importsockret åter steg så att det kom ungefär i jämnhöjd med det svenska sockerpriset, men nu var tiden så långt liden, att med den väg, man har att vandra, för den händelse den ifrågasatta statsgarantien icke längre kan godtagas, få vi för tidsutdräktens skull ingen sockerbetsodling i behöflig omfattning under innevarande år. Jag har velat säga detta som svar på de ord, som föllö angående denna sak.

Jag vill bekänna, att jag under debatten med uppmärksamhet lyssnat på vad som anförts särskilt från konsumenthåll, utan att detta kunnat övertyga mig om att den prisnedsättning är välbetänkt, som utskottet föreslagit. Jag vill peka på det faktum, att såsom de demonstrerade priskurvorna visa, vi genom statsgarantien under de gångna åren lyckats hålla sockerpriset i vårt land betydligt lägre än i våra grannländer och

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

lägre än om vi icke haft statsgaranti. Denna har visserligen varit en nödfallsåtgärd — vi må vara överens därom — och den må bortskaffas så fort ske kan; men nu ser jag ingen annan möjlighet än att behålla den även under innevarande år, varom vi också torde vara i stort sett så gott som ense. Men vilja vi nå det resultat, som med denna garanti åsyftas, det vill säga faktiskt skaffa oss en betodling, som fyller ungefär det minimibehov, som vi behöva för det kommande året, så får jag ännu en gång säga, att jag icke ser någon annan råd än att nu besluta följa den kungl. propositionen även i frågan om betprisets läge.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att där- under yrkats dels att vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt skulle bifallas, dels att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas, dels ock att såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkan- den och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hem- ställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de båda övriga yrkandena med hemställan huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen, och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontrapro- position antaga bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Votering begärdes emellertid även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningspro- position av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jord- bruksutskottets utlåtande nr 24 antager bifall till Kungl. Maj:ts fram- ställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 61.

I följd därav uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

*Ang. viss
garanti för
de svenska
sockerfa-
briksaktie-
bolagen.
(Forts.)*

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver företagna omröstningen befunnos rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 77;
Nej — 42.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 143, angående telefon- och telegramavgifterna för tiden från
och med den 1 juli 1921 m. m.;

nr 148, angående dels ytterligare låneunderstöd till järnvägar mellan
Brittatorp och Sävsjöström samt Sävsjöström och Älghult, dels ock stats-
lån till järnväg mellan Mellerud och Billingsfors;

nr 150, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt
lindrande av nöd;

nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§
i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande
på landet; samt

nr 158, angående anslag till anordnande vid kommunikationsverken
av arbeten för bekämpande av arbetslösheten.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: Då *Ang. konflikt
nu en ny världskatastrof står under uppsegling, frågar mången sig, var mellan vissa
det fredsstiftande folkförbundet är till finnandes och vilka initiativ det stormakter.*
ämnar taga för att bringa reda i oredan.

Vid närmare eftertanke förstår man emellertid, att något sådant
initiativ har att kämpa med svårigheter. Det är nämligen folkförbun-
dets bestämmande makter, som själva engagerat sig i det nya företaget.
De övriga länderna äro ju i stort sett vasaller, vilka nu liksom tillföre
ängsligt fråga sig vad som kan för dem vara tillåtet eller icke.

Ur ofullkomlig mänsklig synpunkt må tilldragelsen måhända vara
en ödesbestämd konsekvens i uppgörelsen mellan segrare och besegrade.
En del fransmän påstå ju ock, att deras land är ännu mer ruinerat än
Tyskland och att deras folk i själva verket är mera tyngt av skatter än
tyskarna och att det är detta förhållande de vilja ha utjämnat.

Inga statsmän synas emellertid förstå på något håll, att det endast
är mildheten och mildhet på alla händer, som kan läka sårerna för alla och
skapa ett bestående världsherravälde för rätten.

Ang. konflikt
mellan vissa
stormakter.
(Forts.)

Att grunda ett folkförbund på grundvalen av en ännu ouppgjord segerfred är ock, så vitt jag förstår, en stor vansklighet. Ett människornas förbund kan knappast komma till stånd på ett varaktigt sätt, annat än genom överenskommelse mellan alla om ett gemensamt kärleksfullt program. Nu är emellertid Sverige medlem i det kanske för tidigt grundade folkförbundet. Det sades, att anslutningen till detsamma även innan fredsuppgörelsen var definitiv dikterades av en önskan att vara med om att förbättra förbundet. Dagens tilldragelser innefatta en ofantlig uppfordran till en sådan verksamhet. På grund härav tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande spörsmål:

1:o) Ämnar svenska regeringen i någon form påkalla folkförbundets medling i anledning av den nya världskatastrof, som hotar genom konflikten mellan ententen och Tyskland? eller

2:o) Har svenska regeringen för avsikt att i stället av eget initiativ och efter samråd till äventyrs med riksdagen rikta en vädjan till världens stater att samråda om en utrikespolitik, som förekommer dylika nya hotelser mot mänskligheten och inleder en ny tid, där även människornas samveten få någon talan i fråga om gestaltningen av folkens och individernas öden?

På gjord proposition medgavs att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Vid föredragning av de vid sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna blevo propositionerna nr 150 och 158 på begäran bordlagda, varemot de övriga hänvisades, nr 135—139 samt nr 143 och 148 till statsutskottet, nr 142 till bankoutskottet, nr 144 till behandling av lagutskott, nr 145 till konstitutionsutskottet samt nr 157 till jordbruksutskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 81, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för uppförande för telegrafverkets räkning av byggnader för vissa överdragsstationer.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag, nr 79, till riksdagens förordnanden för kommitterade för tryckfrihetens vård.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående grundlagsändring i syfte att befästa publicitet i utrikespolitiska förhandlingar och avgöranden m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; och

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tillägsstatens för år 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen, dels ock i proposition nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om kapitalökning för statens domäners fond, ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 26, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående rösträtten vid vägstämma; och

nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för vissa innehavare av lastautomobiler att bidra till underhåll av allmän väg; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utsträckning av lagstiftningen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom till att avse jämväl äborätt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade
dels Kungl. Maj:ts skrivelser:

nr 159, med tillkännagivande att bebådad framställning till riksdagen angående anslag å 1922 års riksstat till bestridande av vissa kostnader för ägodelningsrätter icke kommer att föreläggas riksdagen; och

nr 160, med tillkännagivande att bebådad framställning till riksdagen i ärende angående uppförande av nya ekonomihus vid den till central-

fängelset vid Mariestad hörande jordbruksfastigheten icke kommer att föreläggas riksdagen;

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 131, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetarna O. Å. Thelander och J. D. Carlsson;

nr 132, angående pension å allmänna indragningsstaten åt hästskötaren K. F. Almqvists änka, Alma Helena Almqvist, född Hane;

nr 133, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre verkmästaren vid kronobageriet i Karlsborg E. W. Boustedts änka, Lovisa Boustedt, född Jansson;

nr 134, angående pension å allmänna indragningsstaten åt maskinisten M. B. B. Albins änka, Bengta Albin, född Andersson;

nr 149, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 154, angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden m. m.;

nr 155, angående anslag för täckande av under år 1920 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel;

nr 162, angående utläggande av statsgruvefält vid Stekenjokk och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län;

nr 163, angående förändring av en utrangerad pansarbåt till tankpråm för oljetransport;

nr 165, med förslag till lag om ändrad lydelse av 254 a § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 166, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 167, angående anvisande av medel till förstärkning av reservationsanslaget till kostnader för uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringsskatt;

nr 168, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 169, angående årligt understöd åt e. o. tullvaktmästaren Carl Johan Rudolf Öhmans änka och barn;

nr 170, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å för kronans räkning inmutade områden inom Norsjö socken av Västerbottens län;

nr 171, angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt extra tvättbiträdet vid Östersunds hospital Linnéa Bylund;

nr 174, angående fortsatt årligt understöd åt under tjänstutövning omkomne t. f. gränsridaren P. A. Staffanssons son Cingal.

nr 175, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 176, angående understöd till upprättande och underhåll av sär-

skilda boksamlingar för fortsättningsskolor samt för vissa till yrkesundervisningen hörande läroanstalter;

nr 178, med förslag till lag med vissa bestämmelser om förmynderskap för ommyndig medlem av det kungliga huset;

nr 179, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 1 mom. i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

nr 180, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1922 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Justerades protokollen för den 9 och 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i förordningen den 19 november 1920 om byggnadsskatt.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 85, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 86, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen jämte en i ämnet väckt motion.

---

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshet-
ten m. m.*

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Jag anser visserligen för min del, att anslag till nu ifrågakvarande ändamål från det allmännas sida äro ofrånkomliga, men jag har tillika funnit, att de belopp, som nu begäras och ytterligare ställas i utsikt, äro så stora i förhållande till det statsfinansiella och allmänna ekonomiska läget, att jag här bör yttra några ord.

Kungl. Maj:tt föreslår här riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd, i huvudsaklig överensstämmelse med angivna grunder, på tilläggsstat för i år anvisa ett förslagsanslag, högst, av 11 miljoner kronor. Nu har i årets statsverksproposition för detta ändamål preliminärt upptagits tillhoppa 8 miljoner kronor på tilläggsstat. De återstående tre miljonerna äro påtagligen desamma som i statsverkspropositionen upptagits på extra stat för nästa år. Sammanhanget är dock något otydligt och lär väl bero på finansministerns frånvaro vid ärendets beredning, något som jag för min del beklagar även av andra orsaker. Nu är det beräknat, att 12 miljoner kronor skola vara förbrukade till den 1 juli. Sedermera ställes i utsikt, att i år skulle ytterligare behövas cirka 17 miljoner kronor, men det förekommer icke något uttalande, hur dessa medel skulle anskaffas. De 11 miljonerna skulle tagas ur rusdrycksfonden. Vidare omtalas här, att chefen för kommunikationsdepartementet har för avsikt att begära ett särskilt anslag på 9 miljoner kronor för lindrande av arbetslösheten, och detta kommer väl antagligen att tagas av lånemedel. Vi skulle då vara uppe i, först 11 miljoner, vidare 17 miljoner och slutligen 9 miljoner, eller tillsammans 37 miljoner kronor, varav i statsverkspropositionen beräknats endast 8 miljoner kronor. Det är sålunda en ökning av icke mindre än 29 miljoner kronor; och härtill får man lägga, att vid behandling av de affärsdrivande verkens stater, det utan tvivel är så, att en hel del av dessa anslag beviljas, jag vill säga uteslutande med hänsyn till att kunna bereda arbete. Jag vill i detta hänseende erinra om kammarens beslut häromdagen, när telegrafverket fick sina begärda 5 miljoner kronor på tilläggsstat under åberopande från skilda håll i kammaren, att det var nödvändigt för att bereda arbete. Det lär väl också vara ofrånkomligt, att bland annat de åtskilliga miljoner, som komma att begäras till järnvägsbyggen i Norrland, komma att gå till oproduktiva företag, och om de beviljas, kommer detta att ske för att bereda arbete. Det är sålunda mycket stora belopp, som för arbetslöshetens bekämpande komma att tynga vår redan förut hårt ansträngda budget, och jag finner detta så mycket betänkligare, som de föreslagna åtgärderna måste erkännas endast vara palliativ, som på intet sätt kunna bidra till att undanröja den verkliga orsaken till den rådande arbetslösheten utan tvivelsutan komma att, när man en gång är inne på denna väg, i sig innebära fröet till ytterligare stora anslag av samma art.

Detta gör, att jag vill tillåta mig att här framställa några allmänna anmärkningar i arbetslöshetsfrågan.

Jag vill då såsom min uppfattning uttala, att den nu rådande stora arbetslösheten i hela världen har sin huvudsakliga grund i den oerhörda kapitalförbrukningen under världskriget och däri, att de nuvarande produktionskostnaderna, jämväl i hela världen, äro för höga för att motsvaras av köpförmågan hos konsumenterna. Innan någon rättelse härutinnan vunnits, d. v. s. innan nytt kapital samlats och produktionskostnaderna förminskats, kan säkerligen icke någon verklig förbättring förväntas.

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)*

Vad nu först beträffar kapitalbristen, synes det mig tämligen tydligt, att då de medel, som det allmänna skall anskaffa för detta ändamål, måste tagas ur den allmänna rörelsen, blir tillgången av kapital för det enskilda näringslivet mindre, och därigenom uppkommer i sin ordning ny arbetslöshet, som i sin tur kräver anslag från det allmännas sida till arbetslöshetsunderstöd och nödhjälpsarbeten. Vad åter produktionskostnaderna angår, bestå dessa av skilda faktorer, men nog är det väl så, att de till en mycket väsentlig del utgöras av arbetslöner. En betydande reduktion av dessa är säkerligen nödvändig, ehuru visserligen denna reduktion kan minskas genom ökad arbetsintensitet, i samband dock med en ändring av normalarbetsdagsbestämmelserna. Är detta riktigt, lärer därav utan vidare följa, att nu begärda anslag ej få så användas, att de hindra en nödvändig sänkning och utjämning av arbetslönerna i den mån en sådan icke redan skett. Vi måste i alla fall komma till en sådan allmän sänkning av lönerna, och dröjsmålet förvärrar endast krisen. Jag vill här uttala, att jag förvisso anser en hög levnadsstandard hos våra arbetare för något i och för sig gott och synnerligen eftersträfvansvärt; och jag beklagar den bittra eklut av arbetslöshet, i vilken vi nu befinna oss och vilken vi ytterligare måste genomgå; men vi kunna för visso icke undgå detta.

Jag vill till sist endast tillägga, att i varje fall hava anslag av nu ifrågavarande art sin naturliga begränsning i nationens tillgångar, och de förslå förvisso icke långt, om det gäller en långvarig och allmän arbetslöshet.

Herr Ström: Herr talman! Jag är överens med greve Lagerbjelke om att det är det kapitalistiska kriget, som är skulden till de svårigheter, med vilka vi nu hava att kämpa. Det är kriget, som har konsumerat en väsentlig del av kapitalet och i mycket stor utsträckning förstört de produktiva värdena. Men när man nu vill försöka att låta krigets följder gå ut över de arbetande klasserna, måste självklart dessa svara, att om det är några som skola bära dessa följder är det i första hand de klasser och de krafter i samhället, som framskapade världskriget. Dessa klasser och dessa krafter stå närmare det parti, som den siste talaren företräder, än något arbetarparti. När man nu skall av-

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)*

lasta krigets skulder på någon part, bör man avlasta dem icke på arbetarklassen utan på dem som bära det moraliska och det faktiska ansvaret för världskriget.

Greve Lagerbjelke hade nu den uppfattningen, att i och för sig var det något gott, att arbetarklassens levnadsstandard höjdes, men, menade han, nu måste man för kapitalets skull gå en motsatt väg, d. v. s. man måste beträda en dålig väg. Ty, menade han, om det gäller att välja mellan arbetet och kapitalet, måste det senare räddas! Jag har en alldeles motsatt uppfattning. Jag anser, att det härvidlag framför allt gäller att tillgodose det levande materialet, de arbetande klassernas intresse. Men när man betraktar den proposition, som nu lägges på riksdagens bord, måste man erkänna, att regeringen i alla avseenden följt det råd, som här framfördes av den föregående talaren. Det var mycket intressant att höra, hur han underströk, att dessa nödhjälpsarbeten icke få hindra arbetarlönernas sänkning; och det finner man till fullo, när man studerar detta aktstycke, att detta kapitalisternas råd eller befallning iakttagits i alla avseenden, så väl till och med, att man nästan får den uppfattningen, att Kungl. Maj:t har velat gå före och visa vägen för de svenska arbetsgivarna, när det gäller att beträda lönedepressningarnas och lönesänkningarnas väg.

Jag skall strax visa detta. Men innan jag kommer in därpå, ber jag att få fästa uppmärksamheten på några siffror, som synas ganska märkliga. På sidan 41 i den kungl. propositionen såges, att man för närvarande uppskattar de arbetslösas antal till 50,000 à 60,000. Detta torde *nu* vara mycket lågt räknat, ty denna räkning är en månad gammal och väl det. Sedan dess har arbetslösheten i ganska betydande utsträckning ökat och icke på något sätt visat tendenser till minskning. Jag tror, att man kan säga, att för närvarande finns det minst 80,000, om icke bortåt 100,000 arbetslösa män och kvinnor här i landet. Man beräknar nu, att man från den 1 april till årets slut på offentliga nödhjälpsarbeten skulle kunna sysselsätta högst 10,000 arbetslösa under i runt tal 270 dagar för en genomsnittskostnad för varje arbetslös av 10 kronor per dag, och på detta sätt kommer man upp till 27 miljoner kronor. Man kan sålunda här endast lämna arbete åt en ytterst obetydlig del av de arbetslösas skaror. De återstående skulle få del av det understöd, som vidare är ifrågasatt, men var och en förstår, att de belopp, som härför avses, icke i någon mån kunna förslå för detta ändamål. Därtill kommer ju, att understödet är i allra högsta grad otillräckligt för att utgöra något skydd, i varje fall under någon längre tid, mot arbetslöshetens härjningar.

Så långt ifrån att Kungl. Maj:t har varit för givmild och har beräknat för stora belopp för detta ändamål, har Kungl. Maj:t i själva verket varit så njugg, att man icke kan på något sätt förklara, hur man avser med de nu föreslagna beloppen att kunna skapa arbete eller försörjning åt större delen av dem som för närvarande gå arbetslösa i vårt land. Men det är så mycket viktigare, att man i detta avseende

icke lämnar de arbetslösa vind för våg — d. v. s. den del av de arbetslösa, som varken komma i åtnjutande av nödhjälpsarbete eller understöd, och det blir en synnerligen stor del av det samlade antalet — som inga som helst tecken giva vid handen, att den för närvarande pågående industriella och ekonomiska depressionen är i avtagande; den synes fastmer fortfarande vara stadd i stegring, i det att för varje vecka ytterligare stora industrietablissemang antingen alldeles slå igen portarna och stänga ute arbetarna eller så väsentligt inskränka driften, att det blir liktydigt med en åtminstone halv arbetslöshet för stora massor av arbetare. Hela det kapitalistiska systemet är i upplösning, i kaos. Senast såg jag en uppgift i pressen, att sågverks- och cellulosaindustrien för hela den kommande delen av året beräknar endast halv drift. Under sådana omständigheter måste naturligtvis statsmakterna tillse, att de skapa arbeten åt de helt eller halvt arbetslösa. Om man kommer till kommunerna och begär av dem, att de skola hjälpa, vad får man då för svar? Jo, samma svar som jag för min del fick i Stockholms stadsfullmäktige för några dagar sedan, när vi där behandlade arbetslösheten i Stockholm. Då steg den ena talaren efter den andra upp och förklarade: "Nej, var så god och gå till statsmakterna; kommunerna kunna icke göra mera än vad de göra" — och det är ganska litet — "det är statens skyldighet att ordna denna sak." När man nu kommer till statsmakterna svara dessa ungefär detsamma; man hänvisar delvis åtminstone till kommunerna, delvis ger man icke alls någon anvisning om hjälp, utan arbetslösheten får pågå utan att man på ett ordentligt sätt inskrider mot densamma.

Nu säger man, att det icke finns någon möjlighet för staten att skaffa pengar till de arbeten, som skulle erfordras för att råda bot på arbetslösheten. Jag vill då framhålla, som jag har gjort vid flera andra tillfällen förut, att det finns dock områden, där man skulle kunna visa sparsamhet och minska anslagen, utan att det skulle behöva åstadkomma sådana olägenheter som det förhållandet, att man låter en arbetslöshet som den nu rådande fortgå i så stor utsträckning. Men om det är så, som greve Lagerbjelke förklarar, att staten icke har några pengar och inga kan skaffa, är det ju ingenting annat än *en fullständig bankruttförklaring för hela det kapitalistiska samhällssystemet, för hela den nuvarande regimen*. Ty kan icke samhället skapa det som är den viktigaste förutsättningen för ett normalt samhällsliv, nämligen arbete, kan man ju sannolikt och väl alldeles säkert icke heller av detta samhälle begära, att det skall kunna fullgöra sina skyldigheter på något område. Vi nalkas därmed sammanstörtandet.

Vi hava litet var erfarenhet av att, när det gäller andra samhällsgrupper än arbetarklassen, är man sannerligen icke rädd för och har man under den gångna krigs- och kristiden sannerligen icke ryggat tillbaka för att betunga statskassan i mycket stor utsträckning. Jag vill erinra om vilka kärleksgåvor som denna riksdag under den tid, då de svenska storbönderna voro illa ansatta, givit dessa i form av än den ena, än den

*Om anslag
för bekämpande av
arbetslösheten m. m.
(Forts.)*

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.*
(Forts.)

andra subventionen, och jag vill också erinra om vilka kärleksgåvor man har givit industrier och rederier och de högre ämbets- och tjänstemännen i form av mycket betydande dyrtidstillägg. Då har man icke talat om att det saknades medel i statskassan, men när det nu gäller de allra fattigaste, som därtill hava blivit arbetslösa, stiger man upp och säger, att det finns icke några pengar i statskassan. Å andra sidan förundrar man sig också en smula däröver, att det nu plötsligt har blivit så förfärligt olämpligt och oklokt att anordna arbete för människorna, då det förut alltid från herrarnas sida har sagts, att det enda som är effektivt och kan hjälpa emot tidens nöd är att åstadkomma arbetstillfällen. Om nu icke den privata produktionsverksamheten kan åstadkomma dessa nyttiga arbetstillfällen, är det då icke riktigt, att staten träder emellan och skapar desamma, varom icke skola arbetarna själva sätta produktionen i gång.

Rörande den fråga, på vilken jag nyss var inne, nämligen den karaktär, som man ger nödhjälpsarbetena genom den betalning, som utgår för desamma, måste jag säga, att det är mer än förklarligt, att arbetarna icke kunna betrakta statens uppträdande i detta fall annat än med ovilja, då man på allt sätt försöker att pressa ned ersättningen vid dessa statliga arbeten, såsom vi se i propositionen. Det är väl ändå för orimligt att begära, att man i dessa tider, när dyrtiden ändå är så pass avsevärd som den är — om den också visat någon tendens att gå tillbaka — kan vilja såsom allmän regel stipulera en daglön av fem kronor och förklara, att till och med ackordsförtjänsten icke får överskrida sju kronor. Jag undrar, om det verkligen kan vara möjligt att någon här tror, att en arbetarfamilj skall kunna draga sig fram på denna daglön och därmed betala sina utgifter för uppehälle och för bostad, sina skatter och alla extra utgifter. Hur kan det i själva verket vara möjligt att komma och bjuda en sådan ersättning? Jag kan icke finna annat än att den omständigheten, att man i trots av arbetarnas protester, i trots av fackorganisationernas försök att åstadkomma en ändring i hithörande förhållanden vidhåller denna låga betalning, icke är någonting annat än en önskan att tillmötesgå det krav, som greve Lagerbjelke å kapitalets vägnar framförde, att betalningen för nödhjälpsarbetena måste sättas så låg, att den icke hindrar lönernas sänkning. Då gör sig staten skyldig till vad jag nämnde, till ingenting annat än att ställa sig som ett verktyg för det privata kapitalet i dess kamp mot arbetarna, för att nedpressa deras löner. Nu avslöjas vad vi alltid sagt. Jag kan emellertid icke finna annat än att detta regeringens uppträdande är oförsvarligt, och jag måste för min del säga, att jag är övertygad därom, att *det förslag som här är framlagt kommer att verka såsom en utmaning mot massor av de arbetslösa*, först och främst mot alla dem som icke i något avseende komma att bli delaktiga av dessa nödhjälpsarbeten eller av det föreslagna understödet, men även mot dem som icke, ens med ackordsarbete, där de arbeta i allra största utsträckning efter sina krafter, kunna komma upp till en högre inkomst än sju kronor om

lagen. Det kommer att förorsaka många slitningar mellan arbetarna och skogssällskapen samt de andra institutioner, som skola handhava ledningen av dessa nödhjälpsarbeten.

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)*

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Herr Ström har här uttalat, att följderna av den rådande depressionen enligt hans mening icke böra uteslutande gå ut över arbetarklassen. Nej, det är nog så riktigt, men ser man på följderna av den nu rådande depressionen, kan man väl säga, att dessa i första hand gått ut över företagarna och större delen av den s. k. kapitalistklassen. Om man frånser de fallande värdena på börsen och de otaliga ruiner, som dessa medfört och ytterligare komma att medföra, och håller sig till näringslivets nuvarande tillstånd, må väl var och en medgiva, att detta för närvarande synes tröstlöst. Om jag först håller mig till den näring som jag själv i det privata livet utövar, nämligen jordbrukarens, kan man nog därvidlag uttala det allmänna omdömet, att för närvarande knappast något jordbruk, där avlönad arbetskraft användes, kan betäcka sina driftskostnader. För närvarande pågår den s. k. lantbruksveckan, och det har där ganska allmänt uttalats, att på ett stort antal av landets jordbruk med avlönad arbetskraft förslå med tillämpning av det till hösten i år gällande avtalet de löpande inkomsterna för närvarande ej i många fall till att betala ens arbetslönerna. Det är givet, att arbetslönerna utgöra en mycket olika procent av jordbrukets omkostnader, alltefter som jordbruket bedrivs mera eller mindre intensivt eller intensivt, och även förhållandena i övrigt äro olika. Men det har beräknats, att tämligen normalt arbetslönerna uppgå till någonting omkring 30, 35 eller 40 % av omkostnaderna, ibland mer, ibland mindre. Det är lätt att tänka sig, hurudan den jordbrukares ställning skall vara, vars inkomster nått och jämt räcka till eller kanske icke räcka till att täcka ens arbetskostnaderna. Varmed skall då den återstående delen av hans utgifter bestridas? Jag tror, att de af-färsmän, som för närvarande hava sin avsättning hos jordbrukarna, lätteligen konstatera jordbrukarnas svårigheter att betala sina inköpta varor. Och ej bättre har väl för närvarande en stor del av vår industri. Det är känt, hurusom där i mycket stor omfattning arbetas på lager. Det finns järnbruk, där ett helt års lager av järn och stål ligger osålt. Vi hava nu i dagarna sett, huru sågverken beslutat inskränka sin produktion till hälften. Cellulosa är för närvarande osäljbar. Icke lär väl en sådan inskränkning vidtagas för att pressa ned lönerna, utan anledningen lär väl ändå vara bristen på avsättning. Näringslivet kan väl dock ej fortsätta att arbeta med förlust, med sådana prisförhållanden, att priset för de sålda produkterna ej täcker tillverkningskostnaderna. Jag har ingalunda här sagt, att det enda medlet att åstadkomma jämvikt i dessa förhållanden är arbetslönernas nedsättning. Jag har endast sagt, att arbetslönernas nedsättning därvidlag är en mycket betydelsefull faktor. Jag tillåter mig även här framhålla,

Om anslag för bekämpande av arbetslösheten m. m. att med fallande arbetspris följa även lägre varupris, och det blir därigenom en viss ersättning för arbetarna, i det att penningen får ett högre realvärde.

(Forts.) Den föregående talaren yttrade, och däri giver jag honom odelat rätt, att depressionen inom näringslivet för närvarande är i tilltagande, men detta synes mig vara en så mycket större anledning till att hushålla med de medel, som det allmänna har tillgängliga.

Jag började mitt förra anförande i denna debatt med att framhålla, att det enligt min mening är en ofrånkomlig plikt för det allmänna att bevilja anslag för ifrågavarande ändamål. Men jag har också ansett det vara nödvändigt att begränsa dessa anslag till vad som är möjligt. Man kan nog här ej heller bortse från historiens lärdomar i nu förevarande avseende. Jag vill då icke hålla mig till de lärdomar, som man har fått från Ryssland, vilka äro väl färska, men jag vill erinra om något som torde vara allmänt bekant bland alla nationalekonomiskt intresserade, nämligen att förhållandena i England efter de stora napoleonska krigen voro ungefär likartade och ändå värre än de som nu råda i hela världen och även i Sverige. Efter dessa krig uppkom en oerhörd arbetslöshet. Det proklamerades då den satsen, att det allmänna och förnämligast kommunerna voro skyldiga att bereda arbete åt alla arbetslösa. Nåväl, detta tillämpades, men det befanns efter hand omöjligt för kommunerna att uppfylla dessa anspråk. Skatterna, varmed naturligen detta understöd och nödhjälpsarbeten skulle bestridas, blevo så höga, att hela kommuner i England blevo öde till följd av omöjligheten för invånarna att betala sina skatter. En stor del av Englands jord blev utan brukare. Med industrien var förhållandet ungefär enahanda. Sedermera blevo förhållandena där normala; och man får väl räkna på att så omsider skall bliva fallet även här i landet. Men dessförinnan hava vi förvisso, som jag förut uttalat, mycken eklut att passera.

Det är ingalunda min mening, att arbetarklassen ensam skall bära denna börda. Det få nog alla samhällets medlemmar göra, och jag vill förvisso öppet erkänna skyldigheten hos dem som mera hava att därvid mycket bidra, men ej får det ske på sådant sätt, att det hela går i kull.

Herr Möller: Herr talman! Jag uppkallades också av greve Lagerbjelkes första anförande, vars egentliga syfte jag inte riktigt kunde förstå. Det föreföll mig att röra sig mest med allmänna talesätt. Jag trodde, att han ämnade göra ett angrepp på det förslag, som här föreligger i den kungl. propositionen, men såvitt jag fattade hans andra anförande rätt, har han icke avsett att göra något sådant, utan endast att i allmänhet uttala, att en förutsättning för att man skall komma ur de nuvarande kristidsartade förhållandena är, att arbetarlönerna gå ned.

Även om jag sålunda förstår, att det icke precis är nödvändigt att

uppträda till försvar för att ett arbetslöshetsanslag skall beviljas, vill jag ändå icke undertrycka ett par allmänna reflexioner.

Det är ju icke så, att den kris vi nu uppleva med, som def beräknas i den kungl. propositionen, 50,000 à 60,000 arbetslösa är någonting enastående i det kapitalistiska samhällets utvecklingshistoria. Jag vill erinra om att år 1907, utan att det hade varit något världskrig eller så ytterligt svåra komplikationer i världen som under åren 1914—1921, drabbades vi av en allmän kris, som bl. a. tog sig uttryck däri, att man här i landet officiellt beräknade antalet arbetslösa på våren 1908 till omkring 60,000 personer, d. v. s. ungefär samma antal, som man beräknat, att antalet arbetslösa, när denna proposition skrevs, utgjorde. Nu medger jag gärna, att man naturligtvis kan frukta, att krisen kanske blir mera djupgående denna gång och antalet arbetslösa större, redan därför att den procent av vårt lands befolkning, som nu varit anställd i industriell verksamhet, säkert är rätt väsentligt större än den procent av vår befolkning, som var anställd där 1907, då vi ändå hade nått kulminationspunkten på en högkonjunktur.

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)*

Men sedan vill jag fråga, om man verkligen menar, att en så enkel åtgärd som lönernas nedsättning med låt mig säga 20 %, som arbetsgivarna i allmänhet hava begärt, skulle komma att leda till att arbetslösheten upphör? Mig förefaller det vara orimligt, ty arbetslösheten nu är ju icke en svensk företeelse. Arbetslöshet finns det i Amerika, i England i en ofantlig utsträckning, i Tyskland säkerligen procentuellt lika mycket som i vårt land — trots att de tyska produktionskostnaderna ju äro oändligt mycket lägre än våra, så snart man räknar om dem i vårt mynt i varje fall, därför att valutaskillnaden spelar en så betydande roll för dessa produktionskostnader. Greve Lagerbjelke förklarade själv uttryckligen, att man icke kan sälja cellulosa nu, därför att det icke finns någon som vill köpa sådan, men finns det den ringaste anledning att tro, att om arbetslönerna gå ned litet grand och produktionskostnaderna sjunka en smula, någon vill köpa cellulosa för det? Nej, det blir naturligtvis fallet, först då det uppstått en allmän förbättring i den *världsekonomiska* situationen. Det kan ju hända, att man säger, att man i någon mån i Sverige skulle kunna bidra därtill genom att man skaffade sig lägre produktionskostnader, men herrarna få ursäktas, att jag tvivlar på att det över huvud taget skulle komma att medföra någon omedelbar hjälp mot den arbetslöshet som vi hava.

Jag har velat säga detta, därför att den våldsamma agitation, som är igångsatt för arbetslönernas sänkning, icke får stå oemotsagd. Ty vad det gäller är naturligtvis i själva verket att bestämma, vilken del av folket som skall bära de förluster, vilka bliva naturliga under ett krisartat tillstånd. Och ingen kan med rim och reson begära, att arbetarklassen, som såg sina löner stiga först under år 1919, så att de kommo någorlunda i nivå med den dåvarande priskurvan, utan att det blir något ordentligt prisfall — vi skola icke glömma det faktum, att prisfallet i Sverige icke står i ringaste proportion till prisfallet i Amerika, som ändå borde vara

Om anslag för bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

den naturliga jämförelsepunkten, särskilt som Amerika ju har en mycket högre valuta än vår — att arbetarna, säger jag, skola vara de första som så att säga börja satsa in de små vinster, som de nu hava kunnat draga ur kurvans uppgång och fall. Det är naturligtvis så, att det verkliga prisfallet måste komma igång. Jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag påstår, att om den svenska arbetareklassen får iakttaga, att det verkligen är ett allvarligt och *varaktigt* prisfall, den då icke skall komma att motsätta sig förnuftiga förslag till löneregleringar. Jag tror icke, att jag misstar mig däri. Jag tror, att jag känner den svenska arbetareklassen och dess sätt att se på tingen i samhället tillräckligt väl för att våga påstå detta. Men då skall man också hava någon garanti för att det blir ett prisfall och icke en ny *inflationsperiod*, som det nu från sina håll arbetas på att åstadkomma.

Det är det man hoppas på och väntar på för att rädda en del bankrutta företag undan konkurserna. Då skulle det vara snyggt, om arbetarna först låtit sätta ned sina löner, och sedan på grund av en ny inflation priserna rusa i höjden igen. Jag tror, att en försiktig politik från de fackligt organiserade arbetarnas sida på denna punkt är synnerligen berättigad och befogad; och att de se på de argument, som nu framföras till förmån för en lönesänkning, med stor misstänksamhet, tror jag likaså är fullkomligt berättigat och befogat.

Det är ju nu så, att arbetarna icke på något sätt kunna se, hur den ekonomiska mekanismen arbetar. De få bara sina besked: det är så och så dåligt, var goda och tag förlusten. Man får ju ändå erkänna, att det inte är så lätt för menige man att begripa ett så underbart förhållande som det, att en stor del av Europa har blivit sönderslaget, och att det finns — åtminstone, på vissa håll — en enorm varubrist, men samtidigt kan det icke arbetas. Det är klart, att arbetarna säga sig: Ja, så länge som det privata vinstintresset ensamt får avgöra, om det skall arbetas eller ej, så länge hava vi intet förtroende för hela systemet. Vi misstänka, att det är något komplett fel med hela mekanismen och att allt detta kunde undvikas, om man hade ett bättre organiserat system. Jag tänker icke här upptaga någon debatt, huruvida denna uppfattning är riktig eller ej, men man skall icke förvåna sig, om massorna, som bliva offer för vissa missförhållanden i samhället i första hand, icke utan vidare acceptera detta tillstånd som ett naturligt och självklart tillstånd, utan att de i varje fall gärna skulle vilja se på papperen en smula. Men det vill man ju under inga omständigheter tillåta, utan det är ett våldsamt motstånd mot den tanken, att arbetarna själva genom förtroendemän skulle få lov att taga del av affärsböcker o. d.

Nu vill jag för min del utan att yttra mig om *grunderna* för arbetslöshetsunderstödet eller för nödhjälpsarbetenas ordnande enligt denna proposition — ett område, där jag verkligen icke anser mig fullt kompetent att uttala mig — endast fråga, vad som sker, om man går emot dessa förslag, om man icke vill igångsätta nödhjälpsarbeten på rimliga grunder, om man icke vill bereda arbetslöshetsunderstöd? Jo, då komma

dessa människor, som blivit arbetslösa, att hänvisas antingen till den privata välgörenheten eller också till fattigvården. Ty vi kunna ju inte slå ihjäl dem och på det sättet bliva kvitt deras försörjningsbehov, utan vi hava dem ändå här; människorna måste leva, och på något sätt underhållas. Nu tycker jag, att det är ofantligt mycket förnuftigare att underhålla dem på det sättet, att man anordnar arbeten som visserligen icke äro omedelbart produktiva, men indirekt hava en mycket stor produktiv betydelse för vårt land. Jag kan icke tänka mig en förnuftigare metod att nu försöka komma över svårigheterna än den som bland annat är här föreslagen, och jag skulle anse det synnerligen lyckligt, om det kunde beredas anställning genom nödhjälpsarbeten åt ofantligt många flera människor än dessa anslag kunna komma att räcka till.

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)*

Jag har endast velat göra dessa uttalanden. Man skall emellertid ifrån det håll, som greve Lagerbjelke representerar, icke förbise det faktum, att det nuvarande krisläget i hela världen kan bliva en utgångspunkt för angrepp på hela vår samhällsordning, som jag för min del tror äro befogade, ty hela orimligheten i situationen förefaller mig vara mycket klar. Sedan erkänner jag naturligtvis gärna, att man icke kan komma ur det för närvarande, utan man måste försöka hjälpa sig fram med palliativ. Men jag tror som sagt, att det nuvarande tillståndet pekar på ett verkligt grundfel i hela vår nuvarande ekonomiska och industriella mekanism.

Herr von Koch: Herr talman! Det är ganska naturligt, att en sådan stor och omfattande fråga som denna skall bliva föremål för olika meningar och omdömen, men knappast hade jag dock väntat mig, att det kunde vara en så stor skillnad i uppfattningen, som framgick av greve Lagerbjelkes och herr Ströms nyss hållna anföranden. Jag vill dock genast säga, att jag fattade den förste talarens anförande på det sättet, att han önskade giva uttryck åt sina betänkligheter inför de stora belopp, det nu är fråga om att bevilja, men att han i själva verket icke motsatte sig, att effektiva åtgärder skulle vidtagas för att i möjligaste mån bekämpa arbetslösheten. Annat hade för övrigt varit tämligen märkvärdigt med hänsyn till den ärade talarens humana läggning i allmänhet.

Emellertid måste jag säga, att herr Ströms anförande på mig gjorde ett mycket egendomligt intryck. När han efter omnämnandet av denna proposition, som dock ställer oerhörda krav på statskassan, säger, att det sätt, varpå man här i landet försökt lösa denna fråga, innebär en utmaning, och då han rent av menar, att man lämnar de arbetslösa vind för våg, måste jag för min del på det allra kraftigaste protestera, och jag kan göra det i Arbetslöshetskommissionens namn, då jag som medlem av denna kommission sedan dess bildande år 1914 har försökt att efter bästa förstånd deltaga i denna frågas behandling. Denna arbetslöshetskommission har under de gångna åren tjänat som ett slags försvarsberedskap i vårt land på detta område. Den har varit en ganska obetydlig organisation om man jämför den med andra kristidsorganisationer. Vissa tider, då det har rätt goda ekonomiska förhållanden, har verksamheten nästan

Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshet
en m. m.
(Forts.)

upphört, och man har över huvud taget icke behövt vidtaga några åtgärder. Men under andra tider har man måst tillgripa flera sådana, och vi befinna oss just nu i en dylik period. Man har haft den stora fördelen att kunna förfoga över en smidig och verksam arbetsorganisation i de s. k. skogssällskapets statsarbeten, som under hela tiden och icke minst i dessa dagar ha befunnits vara synnerligen lämpliga för detta ansvarsfulla ändamål.

När nu herr Ström talar om de arbetslöner, som denna organisation har betalat, så måste jag genmäla, att han icke korrekt refererat de löneförmåner, som verkligen lämnas. Hade herr Ström refererat, vad som står på sidorna 18 och 19 i propositionen, skulle han kunnat meddela en hel del andra siffror än 5 kronor om dagen och 7 kronor för ackordsarbete. Det är nämligen så, att utom den lön, som erhålles för arbetet, lämnas ett s. k. familjeunderstöd, uppgående till 1 krona för hustru och 25 öre för barn. Vidare lämnas vissa persedlar, kängor, kläder o. dyl., till oerhört rabatterade priser, vilket inneburit en synnerligen stor hjälp. Vidare beviljas en inkvartering, som är så pass billig, att den måst medföra en ganska betydande utgift för statsverket. Det framgår t. ex. att den inackordering, som en arbetande får betala, 2 kronor om dagen, medför en merutgift för statsarbetena av 1 krona per dag och person. Vidare lämnas ersättning för res- och regndagar med 2 kronor per dag. Slutligen och icke minst har arbetslöshetskommissionen nu föreslagit, att det skall lämnas ett s. k. hyresbidrag även från statens sida, som sålunda skulle möjliggöra för den arbetande, när han är borta från sitt hem, att i alla fall kunna fullgöra sin skyldighet gent emot hyresvärdens. Jag vill vidare erinra om, att i den kungliga propositionen ju dessutom föreslagits vissa nödlindrande åtgärder. Om denna anordning har arbetslöshetskommissionen haft en annan uppfattning och icke heller jag kan biträda Kungl. Maj:ts förslag i denna del, men jag skall här icke inlåta mig på denna sak, då det blott rör en detalj.

I avseende å lönefrågan vill jag emellertid säga, att det vore ägnat att förrycka hela denna verksamhet, om man hade fastställt löner som vore ungefär lika stora som de, vilka förekomma i enskild drift. Då hade man ju direkt medverkat att draga arbetskrafterna bort från de enskilda företagen till denna tillfälliga nödhjälpsverksamhet, och alla måste väl ändock medge, att detta skulle vara fullkomligt oriktigt och orimligt. Det är helt enkelt nödvändigt att vid dessa nödhjälpsarbeten icke lämnas lika stor ersättning som hos enskilda arbetsgivare.

Jag vill för övrigt säga, att herr Ströms beräkningar över antalet arbetslösa voro nog så nonchalant gjorda. Arbetslöshetskommissionen har med mycken möda försökt bilda sig en uppfattning om detta antal, men har samtidigt uttalat, att man icke kan få en fullständig överblick därav förrän längre fram, i början av maj, varför kommissionen då ämnar återkomma för att konstatera om någon ljusning inträtt, eller vilka siffror som då kunna föreligga. Jag tror också, att man får akta sig för att så schematiskt som hr Ström gjorde räkna ut antalet arbetslösa och

likställa det med antalet av dem, som äro i behov av understöd eller hjälp; ty det förhåller sig så, som statsministern också i sitt interpellationssvar idag har uttalat, att samhället har en viss självläkekraft, så att, när en kris som denna uppstår, det visar sig, att en hel del personer ha möjligheter, förut icke utrönta möjligheter, att kunna existera utan hjälp av det allmänna. Det har t. ex. visat sig inom vissa industrier, att ett stort antal arbetslösa kunnat flytta ut till anförvanter på landsbygden och deltaga i arbetet där och sålunda under den svåra perioden undgå att anlita det allmännas understöd. Det har vidare alldeles tydligt framgått, att många av dessa 50—60.000 arbetslösa äro s. k. säsongarbetslösa, som även under vanliga förhållanden vid denna årstid äro utan arbete. Och slutligen måste jag, med den erfarenhet jag har från arbetslöshetsverksamheten här i Stockholm under åren 1914—1915, tyvärr också konstatera, att det finns en hel del individer, som under *alla* förhållanden äro ovilliga till arbete, men som, när en sådan situation inträder, att understöd från det allmänna erbjuder sig, icke draga sig för att begära det mesta möjliga av samhällets understöd. Det måste finnas medel att kunna tillbakavisa dessa personer, och en sådan möjlighet har man just ansett sig finna i de arbeten som anordnas, vilka således bl. a. äro att betrakta som en provosten för vederbörandes arbetsvillighet.

*Om anslag
för bekämpande av
arbetslösheten m. m.
(Forts.)*

Jag kan sålunda icke finna, att det är något fog för att beteckna de löner, vilka här utbetalas, som s. k. svältlöner och vill icke heller gå med på att det arbetslöshetsunderstöd, som här föreslås, är oskäligt lågt. Jag ber att i detta senare hänseende få nämna, att under 1919 och 1920, då dyrtidstrycket var större än för närvarande, beslöt man att icke höja dessa understöd, och det förslag, som då kom från arbetslöshetskommissionen, godkändes av statsmakterna. Nu äro ju prisen på livsmedel och andra varor starkt i fallande, och det finns då väl ingen anledning att när staten har en så ofantligt stor ekonomisk börda som f. n. öka denna genom en väsentlig höjning av understöden. De böra för övrigt stå i ett visst förhållande till arbetslönerna, så att icke någon lockas att taga understöd hellre än arbete, därom tror jag alla kunna vara överens.

Även om man jämför den statliga arbetslöshetspolitiken här i landet med den som förekommit i andra länder, exempelvis i Danmark, så tror jag, att vi ha anledning att känna oss tämligen tillfredsställda. Som av propositionen framgår är det visserligen ganska små belopp, om man jämför dem med de danska summorna, som anvisats i direkt arbetslöshetsunderstöd, men däremot ganska betydliga, som anslagits till nödhjulsarbeten och till åstadkommande av produktiva företag. Jag tror, att det är en riktig väg, man här slagit in på, och som man bör följa även i fortsättningen.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre, utan skall genast sluta. Jag har bara velat anföra detta som ett försvar för det arbete arbetslöshetskommissionen — efter bästa förmåga och med fullt behjärtande av de arbetslösas svåra ställning och berättigade krav, men å andra sidan även med beaktande av statens ekonomiska resurser — under de senaste

Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)

ären försökt utföra. Jag vill tillåta mig att till sist säga att vad herr Ström i slutet av sitt anförande antydde, nämligen att de löner man tänkt sig och de arbetslöshetsunderstöd som fastställts komma att leda till strider och konflikter, tycker jag icke är lämpligt att komma med i detta ögonblick, då vi redan ha så ofantligt stora svårigheter att kämpa med. Det finns större anledning att mana till samarbete och lugn, så att vi någotsånär kunna komma igenom den närmaste, säkerligen svåra tiden.

Herr Ström: Med anledning av greve Lagerbjelkes yttrande skulle jag endast vilja säga, att när han påpekade, att industrien är i nödläge, så är det ingen, som förnekar detta. Men jag tror icke, att detta nödläge varit nödvändigt, om industrien under de år, då det var högkonjunktur och den förtjänade kolossala summor, hade sparat litet mera. Om industrien i stället för att göra en hel del stora utdelningar å aktier och utsläppa massor av gratisaktier, som sedan i sin mån begåvats med utdelningar och nya gratisaktier, hade iakttagit en verklig sparsamhet, skulle icke en mängd av dessa industriföretag i detta ögonblick vara nödsakade att slå igen sina portar. Vidare tror jag, att greve Lagerbjelke hade en oriktig uppfattning rörande möjligheten att sänka varuprisen därigenom att man sänker arbetslönerna. Det synes mig som om man borde gå den andra vägen och tillse, att varupriserna först sänkas för att sedan kunna i någon mån söka finna skäl för att motivera en sänkning av arbetslönerna.

Men jag vill ånyo betona att man skulle kunna göra betydliga besparingar både på den militära huvudtiteln och på de stora utgifterna för ämbetsmannalöner och dyrtidstillägg, som vi se gå upp till kolossala summor. Jag är övertygad om, att riksdagen i detta avseende under föregående år varit alldeles för givmild och att riksdagen måste med den allra största snabbhet vända tillbaka och minska på de väldiga löner, som utgått till högre ämbetsmän under den senare tiden. Här vore mycket stora summor att inbespara på lönerna åt dessa högre statsfunktionärer, av vilka många kanske anse, att det är så lätt för en arbetare att leva på 5 till 7 kronor om dagen. De skulle kanske säga något annat, om man började sänka deras egna löner med 50 eller 75 procent.

Sedan berörde herr Möller en sak, som är synnerligen viktig och som jag skall be att få understryka. Det är kravet på en verklig kontroll över industrien från arbetarnas sida. Utan en sådan kontrollrätt skall det icke vara det ringaste lönt att söka få arbetarna att i något avseende förstå de olika företagens ekonomiska läge. På denna punkt vilja emellertid industriledarna icke i något avseende ge med sig. Jag kan icke finna annat än att det blir arbetarnas uppgift att nu inrikta hela sin styrka på att erövra en ordentlig kontroll över industrien. Det är nödvändigt, för så vitt man skall komma fram till något annat resultat än svält och lidande för massorna.

Gent emot herr von Koch skulle jag vilja säga, att jag icke kan finna att detta är några oerhörda krav på statskassan. I en statsbudget,

som går över miljarden, äro dessa 27 miljoner för ett sådant ändamål sannerligen icke något oerhört krav. Jag måste vidhålla, att det förslag som föreligger innebär att lämna de arbetare vind för våg, som icke komma i åtnjutande av något som helst nödhjälpsarbete. Det är dock fastslaget här och har icke kunnat bestridas, att av de 60,000 arbetslösa, som sannolikt äro minst 80,000 i närvarande stund, är det endast 10,000, som kunna få arbete med detta anslag. Var skola de andra 50,000 få sin hjälp. Understödet är så litet, att det icke kan hjälpa dessa 50,000, möjligen $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{20}$ av dem, men vad skola då de andra göra? Jag anser det vara att lämna dem vind för våg, när man icke har något att giva dem. — Herr von Koch yttrade också, att man icke kan ge arbetarna mer än dessa 5 kronor om dagen, ty de hava så mycket bredvid, och så räknar herr von Koch upp vad de få. Men om man undantar denna krona till familjeunderstöd till dem som bo hemma — dessa arbeten förrättas borta från hemtrakten — består hjälpen i rabatt på ett par kängor och möjligen någon rabatt på den material, som tillhandahålles dem. Men dessa rabatter äro ju ändå icke någonting, som betyda något så avsevärt, att man kan komma och säga, att om man tillägger detta, så förändrar detta helt och hållet karaktären av daglönens storlek.

*Om anslag
för bekäm-
pande av
arbetslöshe-
ten m. m.
(Forts.)*

Ja, vad angår samhällets självläkande kraft, som herr von Koch, citerande statsministern, sade, vill jag säga, att om det här och där kan finnas en och annan arbetslös — vilket jag icke vill förneka — som kan resa hem till släktingar och leva på deras bekostnad, så är ju detta något, som kanske kan minska arbetslösheten något litet, men jag tar för givet, att även herr von Koch är överens med mig om, att det icke är möjligt för hela arbetarfamiljer t. ex. här i Stockholm att resa från Stockholm ned till Småland eller Bohuslän eller upp till Västerbotten och tränga sig på anhöriga i dessa trakter. Det kan icke gärna vara möjligt, och jag skulle t. o. m. anse det oriktigt, om man på det sättet skulle belasta en kanske förut fattig familj i dessa trakter, som kanske har svårt att draga sig fram, och därigenom att samhället undandrager sig sina skyldigheter tvinga dem att överta en sådan försörjningsplikt. Det vore väl ändå att påvisa det nuvarande samhällets fullständiga bankrutt, och det antar jag att herr von Koch såsom dess anhängare ändå icke vill vara med om att göra.

Herr von Koch: Ett enda ord. — Det förefaller mig, som om den ärade talaren ser ganska teoretiskt på denna fråga. Jag tror, att om han själv i dessa dagar tagit någon del i den verksamhet, som är påbegynt här i Stockholm, skulle han kanske i någon mån ändra sin uppfattning. Jag säger detta, därför att jag själv under årens lopp har lärt något av erfarenheterna på detta område. Då jag började med detta arbete, hade jag själv samma uppfattning som han, men jag fann snart, att det verkligen förhåller sig på det sättet, att en stor del av de arbetslösa, växlande inom olika yrkesgrenar, skaffa sig på ett eller annat sätt möjlighet att existera utan hjälp från det allmänna, och jag

Om anslag för bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.) ser icke något ont i det, utan det är ju tvärtom en fördel. Men beträffande alla, som *icke* kunna göra detta utan måste hjälpas, och då naturligtvis i första rummet de, som hava familjer, måste naturligtvis samhället träffa åtgärder. Och jag tror, att med den organisation som här är skapad och med de möjligheter som förefinnas för detta arbete skola vi med gemensamma krafter och ömsesidig förståelse dock till sist kunna arbeta oss igenom svårigheterna.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till statsutskottet. Till utskottet skulle jämväl överlämnas de inom kammaren i anledning av propositionen nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 158, angående anslag till anordnande vid kommunikationsverken av arbeten för bekämpande av arbetslösheten.

Föredrogs, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25 och 26, statsutskottets utlåtanden nr 5 A och 5 B, bevillningsutskottets betänkande nr 11, jordbruksutskottets utlåtanden nr 25—27 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

Interpellation ang. bränslekommissionens vedpartier. Ordet lämnades härefter på begäran till herr *Bondeson*, som yttrade: Utav riksdagsrevisorernas berättelse för år 1920 inhämtas, att bränslekommissionens i lager liggande vedförråd den 1 oktober 1920 utgjorde, inklusive vid inventeringstillfället försåld men ej utlastad ved, 1,306,532 kubikmeter,

Av detta parti voro 655,156 kubikmeter försålda, men ej levererade och återstod alltså osåld ved 651,376 kubikmeter, av vilket parti 127,630 kubikmeter ännu lågo kvar i skogarna.

Enligt inhämtade upplysningar lär nu all bränslekommissionens ved, åtminstone i huvudsak, vara framforslad till järnvägsstationer eller lastageplatser.

Enligt de uppgifter, som stått mig till buds, har bränslekommissionen ännu kvar cirka 450,000 kubikmeter osåld ved.

Skulle denna uppgift vara riktig, har under tiden från den 1 okt. tills nu icke försållts mer än cirka 200,000 kubikmeter eller i genomsnitt cirka 40,000 kubikmeter per månad.

Därest försäljningen kommer att gå i samma tempo som under de sist förflutna månaderna, komme det följaktligen att taga en tid av nära ett år, innan bränslekommissionens vedlager bleve slutsålt.

Tillika måste tagas i betraktande, att för närvarande ej finnes nå-*Interpellation*
gon som helst köpare av ved, förutom möjligen ifråga om prima hus-*ang. bränsle-*
hållsved. Vad angår industribränsle, finnes därav ej något behov alls, *kommissionens ved-*
och då av den ved, som bränslekommissionen har kvar, största delen *partier.*
såsom avverkad för minst 3 år sedan näppeligen kan användas annat än
till industribränsle, vill det alltså synas mig, som det skulle komma att
dröja flera år, innan kommissionens hela vedförråd blir försålt, vadan
en stor del av lagret komme att ruttna ner och värdet sålunda totalt för-
intas. Därtill kommer, att — trots de av revisorerna omnämnda in-
skränkningarna i förvaltningen — enligt av mig gjorda beräkningar,
som dock icke göra anspråk på att vara fullt exakta, till avlöning av
bränslekommissionens tjänstemän utgå cirka 50,000 kronor i månaden.

Av vad jag nu i korthet anfört framgår, att, därest depressions-
tiden fortfar och ej försäljningen av bränslet kan ske, kostnaderna för
förvaltningen av bränslekommissionens vedlager komma att sluka större
summor än hela lagret är värt.

Under förutsättning, att bränslekommissionens ved ännu är av den
beskaffenhet, att densamma kan användas som bränsle, vore det för
skattdragarne och alltså för staten i dess helhet fördelaktigare, att ved-
parterna överlämnades till de statsinstitutioner, som ha användning för
bränsle. Härvid syftar jag i främsta rummet på statens järnvägar och
arméförvaltningen m. fl., vilkas förvaltningsorgan omedelbart borde upp-
mäta veden samt taga ansvaret för dess vård och användning, så att
bränslekommissionens affärer kunde fortast möjligt avvecklas.

Även om statens järnvägar försett sig med kol till eldning av loko-
motiven, kunna ju dessa kol lagras under den tid, som åtgår för för-
brukningen av ifrågavarande vedpartier. Kolen taga nämligen ej skada
av att lagras någon tid, då däremot veden ruttnar upp.

Vilket pris som bestämmes pr kubikmeter har en rent underordnad
betydelse, då här är fråga om en affär emellan statens olika verk.

Huvudsaken är, att veden kommer till användning, innan den ruttnar
upp och att staten på så sätt drager den största möjliga nytta av den-
samma. Såsom förut nämnts, är det tillika ett viktigt statsintresse, att
bränslekommissionen kan fortast möjligt avveckla sina affärer och för-
valtningskostnaderna av cirka 50,000 kronor pr månad därigenom inbe-
sparas. I anslutning till vad jag sålunda anfört hemställer jag om kam-
marens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för handelsdepar-
tementet framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet bränslekommissionens vedpartier vara
av den beskaffenhet, att de kunna användas för statens järnvägars och
övriga statsinstitutioners behov?

2. Om så är förhållandet, ämnar herr statsrådet vidtaga omedel-
bara åtgärder i sådant syfte?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål
finge framställas.

Herr andre vice talmannen yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista statsutskottets utlåtande nr 5 A och samma utskotts utlåtande nr 5 B måtte sättas sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. skrivelserna nr 159 och 160 beslöts att dessa skrivelser skulle överlämnas till statsutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 179 till konstitutionsutskottet, nr 154, 155, 163, 167, 168, 170 och 176 till statsutskottet, nr 149, 166, 175 och 180 till bevillningsutskottet, nr 131—134, 165, 169, 171 och 174 till bankoutskottet, nr 178 till behandling av lagutskott samt nr 162 till jordbruksutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,29 e. m.

In fidem

A. v. Krusensjerna.